ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ. ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4, ΤΗΛ. 30-297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 16 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1939

ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Τοῦ κ. ΒΑΣΙΛΗ ΡΩΤΑ

Οἱ καιροὶ ποὺ περνοῦμε εἶναι, λένε, σοβαροί. Πολλοί, συνεπαρμένοι ἀπὸ τὶς φρίκες τοῦ πολέμου, ποὺ ἡ φοβερή του παγάνα ὅλο καὶ σφίγγεται γύρω μας, κάνουν σὰν μανιακοὶ καὶ ξεστομίζουν ἄρητα-ἀθέμιτα. Ἄλλοι παθαίνονται, ἐκστασιάζονται, καὶ—μὲ κορμὶ τεζαρισμένο καὶ βγάζοντας ἀφροὺς ἀπὸ τὸ στόμα — προφητεύουν φρικιαστικὲς θεομηνίες, ἀνεπανόρθωτες καταστροφές, τὸ μαῦρο χάος καὶ τὴν τυφλὴν ἀνυπαρξία. Ἄλλοι σφίγγουν τὰ δόντια καὶ μὲ τὰ μάτια γουρλωμένα ἀτενίζουν πέρα, σὰν ἄνθρωποι ποὺ ξέρουν κάποιο φοβερὸ μυστικὸ καὶ τὸ κρύβουν. Ἄλλοι γλεντοῦν τὶς ὧρες καὶ τὶς στιγμές, πέφτοντας στὶς ἡδονὲς μὲ τὰ μοῦτρα, σὰν γιὰ ν' ἀποθηκέψουν μέσα-τους σωροὺς ἀπ' αὐτὲς γιὰ τὰ χρόνια τῶν «ἰσχνῶν ἀγελάδων». Ἄλλοι, τέλος, οἱ αἰώνιοι καταφερτζῆδες, προσπαθοῦν νὰ κερδίσουν κι' ἀπὸ τὴ λαχτάρα τοῦ κόσμου, σὰν νά 'ναι βέβαιοι πὼς τὸ κάτω-κάτω τίποτα δὲ θ' ἀλλάξει καὶ καλότυχος ποὺ δὲν ἔχασε τὴν εὐκαιρία. Δὲ λείπουν οὔτε οἱ αἰώνιοι κουτοέξυπνοι ποὺ παρουσιάζονται σὰν γνῶστες «ἐκ τῶν ὑστέρων» γιὰ νὰ τραβήξουν τὴν προσοχὴ στὸ ἀνάξιό τους πρόσωπο, εἴτε νὰ πλασάρουν τὶς ἀποτυχημένες ὡς τώρα ὑπηρεσίες τους. Βάλε μὲ τὸ νοῦ σου μέσα σ' αὐτοὺς κάθε ἀποτυχημένο καὶ κάθε τυχοδιώχτη.

Χρωστῶ σὰν τὸν καθένα νὰ εἰπῶ τὴ γνώμη-μου γιὰ τὸ «ἀνθρώπινο δρᾶμα» ἢ τὴν «ἀνθρώπινη φάρσα» καὶ ξεκαθαρίζω ἀμέσως πὼς τὴ γνώμη μου αὐτὴ τὴν ἔχω γιὰ τὴν ἀνώτερη ἀπὸ ὅλες καὶ μόνη ἀληθινή, χωρὶς φυσικὰ νὰ ἐξετάζω ἂν εἶναι γνώμη δική-μου πρωτότυπη ἢ παλιὰ ὅσο κ' ἡ πιὸ ἀπόμακρη ἐνθύμηση τῆς ἱστορίας. Ἔπειτα ἡ πρωτοτυπία δὲν εἶναι πάντα ἀγνὴ κ' ἐγὼ δὲν ἔχω οὔτε καιρό, οὔτε διάθεση γιὰ νάζια καὶ κομώματα.

Λοιπὸν οἱ καιροὶ εἶναι σοβαροί, ὄχι ὅμως σοβαρότεροι ἀπὸ ἄλλους. Δὲ δίνουν οἱ πόλεμοι τὴ σοβαρότητα σὲ μιὰ ἐποχή, ὅπως οὔτε ἡ εἰρήνη στὰ χρόνια της δὲν κάνει ἐλαφριὰ ἢ κωμικὴ τὴ ζωή. Τὸ ἀντίθετο γίνεται. Κι' ὅπως ἕνα θεατρικὸ ἔργο δὲν τὸ κάνει σοβαρὸ ὁ πολὺς σκοτωμὸς παρὰ ὁ βαθὺς στοχασμός, ἔτσι καὶ μιὰ ἐποχή. Κι' ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη φαίνεται ἡ ἐποχή μας ἀρκετὰ σοβαρή, γιατὶ στοχάζεται περισσότερο καὶ βαθύτερα ἀπὸ ἄλλες, κι' ἄς ἔχει ριχτεῖ στὸν ἀνόητο πόλεμο, ποὺ γι' αὐτὸν θὰ ντρέπονται γιὰ λογαριασμό μας οἱ ἐρχόμενες γενιὲς καὶ θὰ μᾶς σατιρίζουν κιόλας, ὅπως ἐμεῖς σατιρίζουμε τοὺς ἀνθρωποφάγους.

Τοὺς πολέμους δὲν τοὺς κάνουν οἱ λαοί, παρὰ οἱ ἀρχηγοὶ κ' οἱ ἐξουσιαστὲς κ' εἶναι πλάνη καὶ ψέμα κάθε ἀντίθετη σκέψη. Οὔτε κανένας ποτὲ πόλεμος ἔδωσε ὠφέλεια σὲ κανέναν λαὸ ἢ προόδεψε τὸν πολιτισμό του, ἢ κάν ἄνοιξε ἔστω καὶ μιὰ χαραμάδα νὰ φωτιστεῖ τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα. Ἀλλ' οὔτε κ' εἶναι στὸν πόλεμο ἡ δυστυχία καὶ τὸ κακό. Οἱ πόλεμοι εἶναι μερικὲς σελίδες μέσα στὸ ἀληθινό, τὸ δίχως ἀρχὴ καὶ τέλος βιβλίο τῆς ἱστορίας. Μὰ τὴ δυστυχία καὶ τὸ κακὸ δὲν τὰ βλέπει κανένας στὸν ἑαυτό του, γιατὶ κανένας δὲ θέλει νὰ γνωρίσει τὸν ἑαυτό του, παρὰ τεντώνεται καὶ παίρνει ὕφος. Ἀπὸ δῶ ἀρχίζει ἡ πλάνη, ἡ πηγὴ τοῦ κακοῦ στὸν κόσμο.

Ἡ μεγαλήτερη πλάνη τοῦ ἀνθρώπινου κόσμου εἶναι ἡ κακομεταχείριση ποὺ κάνει τοῦ μύθου. Τὸν πιστεύει καὶ τὸν δουλεύει μὲ τὴ φαντασία του σὰν μωρὸ παιδί. Ποὺ θὰ πεῖ πὼς ὁ ἀνθρώπινος κόσμος δὲ μεγάλωσε, δὲν ἀνδρώθηκε ἀκόμα. Δὲ λέω νὰ καταργοῦσε τὸ μῦθο, αὐτὸ τὸ ἀγλάϊσμα, αὐτὴ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς του, μά νὰ μὴ τὸν εἶχε κάμει εἴδωλο. Κ' ἐδῶ εἶναι ἡ πλάνη, ἐδῶ εἶναι τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα. Γιατί ἁμάρτημα; Γιατὶ αὐτὸ ἐμπόδισε τὴν ἀνθρωπότητα ν' ἀνδρωθεῖ καὶ νὰ ἰδεῖ μὲ τὸ φυσικό, τὸ ἀντρίκειο μάτι τῆς ἀγάπης, ποὺ μόνον αὐτὸ βλέπει καθαρά.

— «Κάτι μᾶς εἶπες καὶ τουλόγου σου! Λοιπόν, τώρα τί θὰ γίνει;» ρωτάει μὲ τὸ φόβο στὰ μάτια καὶ τὴν ἀγκοῦσα στὸ λαιμὸ ὁ ἀτομικὸς ἄνθρωπος, φουσκωμένος κ' ἕτοιμος νὰ πάει τ' ἀψήλου.

Τίποτα δὲ θὰ γίνει, ἄνθρωπε· δὲ θὰ βγάλουμε φτερὰ στὶς πλάτες, ἔξω κι' ἂν ἀπομονωθοῦμε σ' ἔρημα ξερονήσια. Μὴ φοβᾶσαι ὅμως, γιατὶ κι' αὐτὸ θὰ γίνει μὲ τὴν εὐκολία ποὺ ἡ φύση ξέρει νὰ κάνει τὶς δουλειές της. Τὸ πολὺ πολὺ νὰ πέσουν μερικοὶ στὴ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ τους. Αὐτὸ θὰ περιορίσει τὸ κακό. Κ' ἐπειδὴ τὸ κακὸ γεννάει κακὸ καὶ τὸ καλὸ γεννάει καλό, περιορίζοντας τούτη ἡ γνώση τὸ κακὸ θὰ φτάσει κάποτε ν' ἀφήσει λεύτερη τὴν ἀνθρωπότητα ν' ἀνδρωθεῖ. Τότε οἱ ζωντανοὶ θὰ θυμοῦνται μὲ φρίκη τοὺς καιροὺς τῆς βίας, δηλαδὴ τῆς προϊστορίας τους ποὺ εἶναι ἡ ἐποχή μας. Ὅσο γιὰ κείνους ποὺ σήμερα στοχάζονται τάχα, συνεπαρμένοι ἀπὸ τὶς φρίκες τοῦ πολέμου, ἄς προσέξουν ἕνα πράμα: νὰ μὴν καλλιεργοῦν τὸ κακὸ κάνοντας εἴδωλο τὸ μῦθο, γιατὶ τὸ κακὸ γεννάει κακὸ κι' αὐτοὶ συνεχίζουν ἔτσι τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα. Γι' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει σωτηρία, ποὺ βλέπουν τὸ ἄχυρο στὸ μάτι τοῦ ἀδερφοῦ τους καὶ δὲν ξεχωρίζουν τὸ παλοῦκι μέσα στὸ δικό τους μάτι. Μωροὶ καὶ τυφλοὶ θὰ δοκιμάσουν τὶς χαρὲς τῆς πλάνης τους μὲ σπασμοὺς κι' ἄφροὺς σεληνιασμοῦ. Γιατὶ ἡ σωτηρία εἶναι πάνω στὴ Γῆς κι' ὅποιος δὲ γνώρισε τὸν ἑαυτό-του πάει τ' ἀψήλου κι' ὅποιος γνώρισε τὸν ἑαυτό-του χαμηλώνει, γιατὶ ἡ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ-του βαραίνει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κρατάει στέρεα ἐπάνω στὴ φλούδα τῆς Γῆς, ὅπου ριζώνει καὶ προκόβει καὶ χαίρεται τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς εἴτε μὲ πόλεμο, εἴτε μὲ εἰρήνη.

Β. ΡΩΤΑΣ

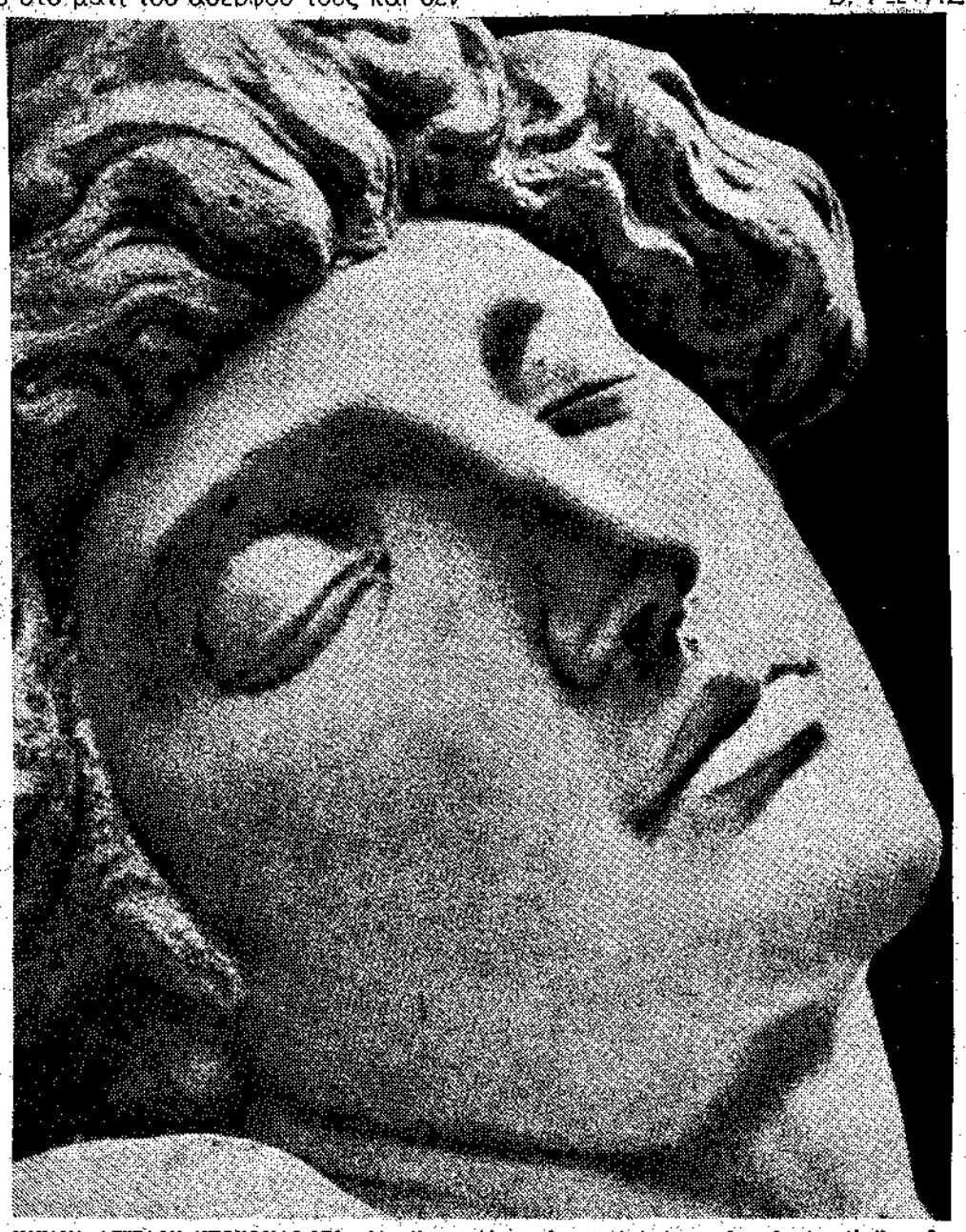

ΜΙΧΑΗΛ ΑΓΓΕΛΟΥ ΜΠΟΥΟΝΑΡΟΤΙ: «Ἀλχιμάλωτος» (Λεπτομέρεια) Ἀπὸ τὸ μνημεῖο τοῦ πάπα Ἰούλιου 2ου. (Βλέπε σχετικὸ ἄρθρο στὴν τελευταία σελίδα).

ΟΣΟ Η ΕΥΡΩΠΗ ΠΟΛΕΜΑ...

ΠΛΗΜΜΥΡΕΣ ΕΚΕΙ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ

ΕΝΑ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ

(Δημοσιεύουμε σε μετάφραση ἕνα γράμμα ἀπὸ γαλλικὸ περιοδικό, γιὰ τὴν ἀφάνταστη δυστυχία μιᾶς μεγάλης περιφέρειας τῆς Κίνας ἀπὸ τὶς τελευταίες τώρα πλημμύρες ἐκεῖ. Παρ' ὅλο τὸν πόλεμο ποὺ ξέσπασε στὴν Εὐρώπη, τὰ ὅσα ἀναφέρονται στὸ γράμμα αὐτὸ εἶναι τόσο συγκλονιστικά, ποὺ δὲ μποροῦν παρὰ ν' ἀγγίξουν βαθύτατα κάθε ἀνθρώπινη ψυχή. Ἀκόμα φανερώνουν πὼς δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος λύτρωσης, παρὰ ἂν ὁ κάθε ἄνθρωπος νοιώσει ποιὲς ὑποχρεώσεις ἔχει πρὸς κάθε συνάνθρωπό του, ὅπου γῆς).

«Δὲν εἶναι, βέβαια, καθόλου εὐγενικὸ ἀπὸ μέρους μου νὰ σᾶς γράψω ἔτσι, χωρὶς νὰ παρουσιαστῶ, δηλαδή, ἀλλὰ ἡ συμφορὰ εἶναι τόσο μεγάλη, ποὺ τέτοιες εὐγένειες μποροῦν καὶ νὰ λείπουν αὐτὴ τὴ στιγμή.

»Σᾶς ζητάω νὰ γνωρίσετε στὸ περιβάλλον σας τὴν ἀπέραντη αὐτὴ ἀθλιότητα καὶ νὰ κάμετε ἔρανο ἀνάμεσα στοὺς πιὸ γενναιόφρονες ἀνθρώπους τῆς ἐνορίας σας.

»Παρὰ τὴ βοήθειά σας οἱ ἄνθρωποι θὰ πεθαίνουν ἀπὸ τὴν πεῖνα, γιατὶ δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τὰ γιατρέψει ὅλα, ἀλλά, ὡστόσο, θὰ μπορέσετε νὰ ξαλαφρώσετε λιγάκι τὴ δυστυχία.

»Οἱ τόσο γενναιόφρονες χῶρες, Ἀγγλία καὶ Γαλλία, μᾶς φαίνονται κλεισμένες γιὰ πολλοὺς μῆνες καὶ θὰ χρειαστεῖ ν' ἀποταθοῦμε ἀλλοῦ, σ' ἄλλες χῶρες, ποὺ χάρη στὸ Θεό, δὲν χτυπήθηκαν ἀπὸ τὴν τρομερὴ μάστιγα τοῦ πόλεμου.

»Τὰ κατοικίδια ζῶα πουλήθηκαν ὅλα καὶ φαγώθηκαν. Τὰ φύλλα τῶν δέντρων εἶναι τώρα ἡ κύρια τροφή. Εὐτυχισμένοι οἱ καιροὶ ποὺ σὲ περίοδες πείνας κι' αὐτὰ ἀκόμα τὰ γουρούνια εἶχαν κάτι νὰ φᾶνε. Οἰκογένειες ὁλόκληρες ρίχνουν ἀρσενικὸ στὸ τελευταῖο τους ποτῆρι ζουμιοῦ ἀπὸ πίτουρα κεχριοῦ.

»Ἐκεῖνο ποὺ μὲ κάνει νὰ σᾶς γράψω αὐτὸ τὸ γράμμα, εἶναι ἡ ἀγωνία ποὺ μὲ πλημμυρᾶ, καθὼς βλέπω τὴν ἀνήκουστην ἀθλιότητα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ποὺ ἀποτέλεσε τὸ θῦμα τῶν τελευταίων πλημμυρῶν. Τὰ τρία τέταρτα θὰ πεθάνουν μέσα σ' ἕνα μῆνα. Δὲν εἶχαν τροφές, ρύζι, δηλαδή, παρὰ μέχρι τὴ συγκομιδὴ ποὺ αὐτὴ τὴ χρονιὰ καταστράφηκε πλέρια. Περιηγήθηκα μὲ βάρκα ἕνα μέρος τῆς περιφέρειάς μου καὶ οἱ σκηνὲς τῆς ἀπελπισίας ξεπερνοῦν ἀπὸ τώρα σὲ φρίκη τὶς σκηνὲς τῆς μεγάλης πείνας τοῦ 1920.

»Σ' ἕνα χωριὸ τὰ ἕξ μέλη μιᾶς οἰκογένειας, μὴν ἔχοντας πιὰ ρύζι, δέθηκαν ὅλα μαζὶ μὲ σχοινιά, χωρὶς νὰ ἐξαιρέσουν τὸ σκυλί, καὶ ρίχτηκαν στὸ ποτάμι. Σ' ἕνα ἄλλο χωριό, σ' ἀπόσταση 30 «λὶς» ἀπὸ τὸ Πότοου, ἕνας ἄντρας ποὺ ζοῦσε μόνος μὲ τὸ γιό του, δὲν εἶχε πιὰ παρὰ δέκα λίτρες καλαμπόκι. Ληστὲς πῆγαν καὶ τοῦ τὸ ζητήσανε.

«—Πῶς θὰ θρέψω τὸ παιδί μου;» τοὺς εἶπε.

«—Αὐτὸ δὲ μᾶς νοιάζει», τ' ἀπάντησαν καὶ πῆραν τὸ καλαμπόκι. Βλέποντας αὐτὸ ὁ χωριάτης, καὶ τρελλὸς ἀπ' τὸν πόνο του, παίρνει τὸ γιό του στὰ χέρια καὶ τὸν πετᾶ στὸ ποτάμι.

»Δυὸ χωριάτες ξαναγυρίζοντας μὲ τὴ βάρκα τους στὸ χωριὸ ἀπ' τὴν ἀγορά, ὅπου ἄλλαξαν τὸ βόδι τους μ' ἕνα σακκὶ κεχρί, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ζήσουν ἀκόμα λίγες μέρες, σταματήθηκαν ἀπὸ μιὰ βάρκα μὲ πειρατές, ποὺ τοὺς ἄρπαξαν τὸ κεχρί. Ἀπ' τὴν ἀπελπισία τους, ρίχνονται στὸ ποτάμι καὶ πνίγονται.

»Σὲ πολλὰ χωριὰ τὰ τρόφιμα μοιράστηκαν ἐξίσου ἀπὸ τοὺς χωριάτες ἀναμεταξύ τους καὶ οἱ πλούσιοι ἄφησαν τὸν τόπο. Συμμορίες ἀπὸ 60 καὶ 70 λῃστὲς διατρέχουν τὶς περιοχὲς ποὺ δὲν πλημμυρίστηκαν καὶ λεηλατοῦν τὰ πάντα. Τὸ ἐμπόριο τῶν παιδιῶν ἄρχισε. Ἀκόμα καὶ τ' ἀγόρια δὲν πουλιοῦνται παραπάνω ἀπὸ τρία πιάστρα. Ἀντὶ νὰ πνιγοῦν καμπόσοι προτιμοῦν νὰ κρεμαστοῦν. Κι' οἱ γειτόνοι ρίχνουν τὰ κουφάρια τους στὸ νερό.

Εἶδα μὲ τὰ μάτια μου τὴν ξέφρενη ἔξοδο μιᾶς οἰκογένειας πεινασμένης. Ἡ μητέρα βόδιζε μπροστά, κρατῶντας στὰ χέρια της ἕνα μωρό, σὰν σκελετό, ἀδύνατο. Τὸ μεγαλύτερο παιδὶ — 10 χρονῶ — ἔχει κρεμάσει σ' ἕνα ραβδὶ τ' ἀπομεινάρια ἑνὸς ὑδαρμένου σκυλιοῦ : θὰ ζήσουν μ' αὐτὰ τρεῖς μέρες. Ἕνα ρακένδυτο παιδάκι προχωρεῖ τελευταῖο. Μασσουλίζει κλαίοντας ἕνα κομμάτι ἄψητο κρέας. Εἶχα τὴ φωτογραφικὴ μηχανὴ μαζί μου, ἀλλὰ ἤμουνα πολὺ συγκινημένος γιὰ νὰ πάρω φωτογραφία.

»Ἡ περιφέρεια τοῦ Πότοου, Ἁγία Θηρεσία, εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ δοκιμασμένες ἀπ' τὰ ἐννιὰ δέκατα τοῦ ἐδάφους βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸ νερό. Σχεδὸν 180 χωριὰ ἔχουν δεῖ τὴν καλλιέργειά τους πλέρια καταστρεμμένη. Μέσα στὴ γενικὴ δυστυχία οἱ νέοι χριστιανοί, γνωρίζοντας τὸν οὐρανιο Πατέρα τους, περνοῦν τὶς μέρες τους σὲ προσευχές, παρακαλῶντας τον νὰ συγκινήσει τὶς καρδιὲς τῶν ἀδελφῶν τους τῆς γῆς, γιὰ νὰ τοὺς στείλουν λίγα ψίχουλα ἀπὸ τὸ καθημερινό τους ψωμί.

»Χάρη στὸ συνάλλαγμα, ἡ πραγματικὴ ἐλεημοσύνη ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, μπορεῖ ν' ἀξίζει πολλά... 100 φράγκα σώζουν μιὰ οἰκογένεια ἀπὸ τὸν θάνατο γιὰ ἕνα μῆνα, καὶ 1.000 φράγκα θὰ τὴν βοηθήσουν, ὥστε νὰ ζήσει μέχρι τὴ συγκομιδὴ τοῦ σταριοῦ.

Σᾶς εὐχαριστῶ ἀπὸ πρῶτα, γιὰ λογαριασμό τους.

Α. J.

ΠΑΥΛΟΥ ΦΛΩΡΟΥ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ νέο μυθιστόρημά του

(Δημοσιεύουμε παρακάτω ἕνα κεφάλαιο ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα «Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς» τοῦ κ. Παύλου Φλώρου, ποὺ κυκλοφορεῖ σὲ λίγες μέρες):

Ὕστερα ἀπὸ ἑνάμισυ μῆνα κατέβηκε ἀπροβλέπτα στὴν Ἑλλάδα ὁ Χρήστος Καστορίδης, γιὰ νὰ ταχτοποιήσει τὰ κληρονομικά. Ἐπιφορτίθηκε τὶς διακοπὲς τοῦ Πάσχα γι' αὐτὸ κ' ἔρταισε τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων, τὴν ὥρα ποὺ ἡ κυρία Ἀγλαΐα ἔβγαινε ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἀλέξανδρο μὲ τὸν κλάδο τῶν βαγιῶν στὸ χέρι. Σταμάτησε τὸ αὐτοκίνητο κἄλ τὴν πῆρε μέσα. Τὰ τρία-τέσσερα λεπτὰ ποὺ πέρασαν, ὡς ποὺ νὰ φτάσουν στὴν ὁδὸν Εὐτέρπης, βιάστηκε νὰ τοῦ τὰ πεῖ ὅλα, μὰ δὲν κατάφερε παρὰ νὰ τὸν σταυρώσει μὲ τὸ φτωχὸ κλαδάκι τοῦ Χρήστου. Ὁ Χρήστος, ὅσο σκληρόκαρδος κι' ἂν εἶταν, συγκινήθηκε βαθιὰ μπρὸς σ' αὐτὴ τὴ μάνα, ποὺ ἀφηφοῦσε ὅλα, πόνους κ' ἀρρώστειες, σὰν φακίρης, καὶ χαμογελοῦσε ἑκστατικὰ στὴ μοναδικὴ ἰδέα τῆς ζωῆς της: τὴν εὐτυχία τοῦ γιοῦ της.

Τὴν ἴδια μέρα ἕνα δυσάρεστο περιστατικὸ ἦρθε νὰ θολώσει τὴ γενικὴ χαρὰ τοῦ ξανιδιωμοῦ. Ἡ Ἐρατώ, δυσαναστημένη ποὺ δὲν τὴ φίλησε ὁ Χρήστος, βγῆκε στὸ παράθυρο καὶ διαλάλησε πὼς τ' ἀδέρφια της μὲ τὸν ἀνεψιό της, τὸν εὐρωπαῖο, ἔμειναν σύμφωνοι νὰ τῆς φᾶνε τὸ μερίδιό της καὶ τὴν ἀφηναν ἡσυχη. Μὲ κόπο ὁ ποθοπλάνταχος Ζαχαρίας τὴν κατάφερε νὰ σωπάσει, βεβαιώνοντας πὼς γιὰ τὴν ἀγάπη του, ποὺ τώρα, μὲ τὴν ἐξασφαλισμένη προίκα, θὰ τελείωνε μὲ στεφάνι. Ποῦ ἤξαιρε ὅμως, ἡ κοιμένη, πὼς ὅσοτερα ἀπὸ τὸ φαγητό, ὁπὸ ἰδιαίτερα σαλονάκι τοῦ ὑφηγητῆ, ὁπου εἶχαν παρθεῖ τόσες σπουδαῖες ἀποφάσεις γιὰ τὴ δόξα τοῦ ἀδημητικίκου καὶ τοῦ καστορίδ ὃ κου ὀνόματος, οἱ δυὸ ἐξάδερφοι θὰ κατάστρωναν τὸ σχέδιο νὰ τὴν κλείσουν σὲ κλινική.

— Ἀφοῦ τὸ κρίνεις σωστό, παιδί μου, εἶπε ἡ Ἀγλαΐα, παίζοντας μὲ νάζι τὰ δλέφαρά της, ἂς γίνει. Μάστυς μου ὁ Θεός πὼς δὲ διανοήθηκα ποτὲ νὰ βγάλω ἀπὸ τὴ μέση τὴν ἀδερφή μου, ἂς πάει νὰ εἶναι καὶ λ ω λ ή !

"Ἐδειξε στὸν ἀγοπημένο της τὰ δάχτυλα τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ της:

— Δὲ μπορῶ νὰ τὰ λυγίσω, γιέ μου. Τὸ καλοκαίρι θέλω λουτρά, νὰ μὴν πιαστοῦν καὶ τὰ πόδια μου. Ἐξόν ἂν δὲν ἔχεις νὰ μοῦ δώσεις χρήματα!

Τὰ εἶχε στὴν ἀπάτιση κατοχή της, κλειδωμένα γερὰ μέσα στὸ θησαυροφυλάκιο τῆς Τράπεζας, μὰ στὴ σκέψη της τὰ κρατοῦσε, ἀπόλυτος νοικοκύρης κ' ἐξουσιαστὴς τους, ὁ Χρήστος της. Ἡ ἄλλη μέρα ὁρίστηκε λοιπὸν γιὰ τὴν προσαρμογὴ τῆς ὁλικῆς πραγματικότητας στὴν πραγματικότητα τῆς ἰδέας: τὸ σήκωμα τῶν χρεωγράφων ἀπὸ τὰ χρηματοκιβώτια τῆς Ἀγλαΐας καὶ τῆς Ξανθίππης. Τὸ περιστατικὸ αὐτὸ μὲ τὶς χρωματικὲς του λεπτομέρειες, τὸ δηγήθηκε ἡ ἴδια ἡ ἡρωΐδα του, ἡ μητέρα τοῦ Χρήστου, τὸ ἀπόγεμα τῆς ἐρχόμενης μέρας στὸ Λουγερό.

— Ὁ Χρῆστος μᾶς εἶπε: Συνυπιστεῖτε καὶ ἠηγαίνετε νὰ παραλάβετε ὅλα τὰ χαρτιά. Μαμά, βοήθησε τὴ θεία Ξανθίππη νὰ μὴ χάσει τίποτα. Ἐγὼ θὰ σᾶς περιμένω στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα! Τοῦ ἀποκρίθηκα: Γιέ μου, ὅ,τι ἐσὺ ὁρίσεις εἶναι δίκαιο. Μπήκαμε μέσα στὸ θησαυροφυλάκιο. Ὁρίστε, εἶπα τοῦ ὑπαλλήλου, εἶμαι ἡ κυρία Καστορίδη, Ἀγλαΐα Καστορίδη, κ' ἀπὸ δῶ ἡ ἀδελφή μου, ἡ κυρία Ξανθίππη Ἀσημάκη, ἔχομε δυὸ χρηματοκιβώτια στ' ὄνομά μας. Ἐγὼ, βιαστικά-βιαστικά, ἄνοιξα τὸ δικό μου, χτυποῦσε ἡ καρδιά μου ποὺ πήγαινε νὰ κρεπάρει, μὰ ὅτι ἁπλωνα τὸ χέρι νὰ γουρτιάσω τὰ χρεώγραφα, νὰ μὴ παρουσιάζεται ἕνας ἄλλος ὁπάλληλος: «Μὲ τί δικαίωμα, κυρία μου, μοῦ λέει, ἀδειάζετε τὸ κουτί τοῦ κυρίου Ἀσημάκη; Θὰ τὸ ἀναφέρω!». Τὰ χρειάστηκα, τὰ χέρια μου τρέμανε, ἡ Ξανθίππη ἔτρεμε κ' αὐτὴ κ' ἤθελε νὰ φύγει. "Οπου φτάνει ἕνας διευθυντής, ἐξετάζει τὸ κατάστιχο καὶ βάζει μπρὸς τὸν ὑπάλληλο: «Κύριε, τοῦ λέει, ἡ κυρία Καστορίδη ἀπὸ δῶ ἔχει δικό της χρηματοκιβώτιο, ὁρίστε τὸ ὄνομά της γραμμένο. Φύγετε ἀπὸ δῶ καὶ ἄλλη φορὰ νὰ μὴν προσβάλλετε μιὰ κυρία καθὼς πρέπει κυρία!» Ἔτσι τὰ πῆρα καὶ τάχασα σὲ μιὰ μεγάλη τσάντα. Τώρα ἤρθε καὶ ἡ σειρά τῆς Ξανθίππης. Ἄπραγη καθὼς εἶταν, δὲν τὰ κατάφερνε νὰ κουμαντάρει τὸ κλειδί, ἤρθε ὁ ὑπάλληλος, τὴ βοήθησε. Τῆς πῆρα τὸ χέρι — γιατί δὲν ἔκανε νὰ τὰ πάρω ἐγώ—καὶ τῆς τόβαλα μέσα στὸ κουτί.

"Ἐβγαλε ἕνα μαντήλι καὶ μὲ ἡλάρεσκη χάρη σφούγγισε τὰ χεῖλη της, ποὺ εἶχαν μουσκέψει ἀπὸ τὴ λοφοπλήμυρα — τὸ φυσικὸ αὐτό, ποὺ ἐβγαινε ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἀλέξανδρο μὲ τὸν κλάδο τῶν βαγιῶν στὸ χέρι. Σταμάτησε τὸ αὐτοκίνητο κἄλ τὴν πῆρε μέσα. Τὰ τρία-τέσσερα λεπτὰ ποὺ πέρασον, ὡς ποὺ νὰ φτάσουν στὴν ὁδὸν Εὐτέρπης, βιάστηκε νὰ τοῦ τὰ πεῖ ὅλα, μὰ δὲν κατάφερε παρὰ νὰ τὸν σταυρώσει μὲ τὸ φτωχὸ κλαδάκι τοῦ Χρήστου. Ὁ Χρῆστος, ὅσο σκληρόκαρδος κι' ἂν εἶταν, συγκινήθηκε βαθιὰ μπρὸς σ' αὐτὴ τὴ μάνα, ποὺ ἀφηφοῦσε ὅλα, πόνους κ' ἀρρώστειες, σὰν φακίρης, καὶ χαμογελοῦσε ἑκστατικὰ στὴ μοναδικὴ ἰδέα τῆς ζωῆς της: τὴν εὐτυχία τοῦ γιοῦ της.

Τὴν ἴδια μέρα ἕνα δυσάρεστο περιστατικὸ ἦρθε νὰ θολώσει τὴ γενικὴ χαρὰ τοῦ ξανιδιωμοῦ. Ἡ Ἐρατώ, δυσαναστημένη ποὺ δὲν τὴ φίλησε ὁ Χρήστος, βγῆκε στὸ παράθυρο καὶ διαλάλησε πὼς τ' ἀδέρφια της μὲ τὸν ἀνεψιό της, τὸν εὐρωπαῖο, ἔμειναν σύμφωνοι νὰ τῆς φᾶνε τὸ μερίδιό της καὶ τὴν ἀφηναν ἡσυχη. Μὲ κόπο ὁ ποθοπλάνταχος Ζαχαρίας τὴν κατάφερε νὰ σωπάσει, βεβαιώνοντας πὼς γιὰ τὴν ἀγάπη του, ποὺ τώρα, μὲ τὴν ἐξασφαλισμένη προίκα, θὰ τελείωνε μὲ στεφάνι. Ποῦ ἤξαιρε ὅμως, ἡ κοιμένη, πὼς ὅσοτερα ἀπὸ τὸ φαγητό, ὁπὸ ἰδιαίτερα σαλονάκι τοῦ ὑφηγητῆ, ὁπου εἶχαν παρθεῖ τόσες σπουδαῖες ἀποφάσεις γιὰ τὴ δόξα τοῦ ἀδημητικίκου καὶ τοῦ καστορίδ ὃ κου ὀνόματος, οἱ δυὸ ἐξάδερφοι θὰ κατάστρωναν τὸ σχέδιο νὰ τὴν κλείσουν σὲ κλινική.

— Ἀφοῦ τὸ κρίνεις σωστό, παιδί μου, εἶπε ἡ Ἀγλαΐα, παίζοντας μὲ νάζι τὰ δλέφαρά της, ἂς γίνει. Μάστυς μου ὁ Θεός πὼς δὲ διανοήθηκα ποτὲ νὰ βγάλω ἀπὸ τὴ μέση τὴν ἀδερφή μου, ἂς πάει νὰ εἶναι καὶ λ ω λ ή !

"Ἐδειξε στὸν ἀγοπημένο της τὰ δάχτυλα τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ της:

— Δὲ μπορῶ νὰ τὰ λυγίσω, γιέ μου. Τὸ καλοκαίρι θέλω λουτρά, νὰ μὴν πιαστοῦν καὶ τὰ πόδια μου. Ἐξόν ἂν δὲν ἔχεις νὰ μοῦ δώσεις χρήματα!

Τὰ εἶχε στὴν ἀπάτιση κατοχή της, κλειδωμένα γερὰ μέσα στὸ θησαυροφυλάκιο τῆς Τράπεζας, μὰ στὴ σκέψη της τὰ κρατοῦσε, ἀπόλυτος νοικοκύρης κ' ἐξουσιαστὴς τους, ὁ Χρήστος της. Ἡ ἄλλη μέρα ὁρίστηκε λοιπὸν γιὰ τὴν προσαρμογὴ τῆς ὁλικῆς πραγματικότητας στὴν πραγματικότητα τῆς ἰδέας: τὸ σήκωμα τῶν χρεωγράφων ἀπὸ τὰ χρηματοκιβώτια τῆς Ἀγλαΐας καὶ τῆς Ξανθίππης. Τὸ περιστατικὸ αὐτὸ μὲ τὶς χρωματικὲς του λεπτομέρειες, τὸ δηγήθηκε ἡ ἴδια ἡ ἡρωΐδα του, ἡ μητέρα τοῦ Χρήστου, τὸ ἀπόγεμα τῆς ἐρχόμενης μέρας στὸ Λουγερό.

— Ὁ Χρῆστος μᾶς εἶπε: Συνυπιστεῖτε καὶ ἠηγαίνετε νὰ παραλάβετε ὅλα τὰ χαρτιά. Μαμά, βοήθησε τὴ θεία Ξανθίππη νὰ μὴ χάσει τίποτα. Ἐγὼ θὰ σᾶς περιμένω στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα! Τοῦ ἀποκρίθηκα: Γιέ μου, ὅ,τι ἐσὺ ὁρίσεις εἶναι δίκαιο. Μπήκαμε μέσα στὸ θησαυροφυλάκιο. Ὁρίστε, εἶπα τοῦ ὑπαλλήλου, εἶμαι ἡ κυρία Καστορίδη, Ἀγλαΐα Καστορίδη, κ' ἀπὸ δῶ ἡ ἀδελφή μου, ἡ κυρία Ξανθίππη Ἀσημάκη, ἔχομε δυὸ χρηματοκιβώτια στ' ὄνομά μας. Ἐγὼ, βιαστικά-βιαστικά, ἄνοιξα τὸ δικό μου, χτυποῦσε ἡ καρδιά μου ποὺ πήγαινε νὰ κρεπάρει, μὰ ὅτι ἁπλωνα τὸ χέρι νὰ γουρτιάσω τὰ χρεώγραφα, νὰ μὴ παρουσιάζεται ἕνας ἄλλος ὁπάλληλος: «Μὲ τί δικαίωμα, κυρία μου, μοῦ λέει, ἀδειάζετε τὸ κουτί τοῦ κυρίου Ἀσημάκη; Θὰ τὸ ἀναφέρω!». Τὰ χρειάστηκα, τὰ χέρια μου τρέμανε, ἡ Ξανθίππη ἔτρεμε κ' αὐτὴ κ' ἤθελε νὰ φύγει. "Οπου φτάνει ἕνας διευθυντής, ἐξετάζει τὸ κατάστιχο καὶ βάζει μπρὸς τὸν ὑπάλληλο: «Κύριε, τοῦ λέει, ἡ κυρία Καστορίδη ἀπὸ δῶ ἔχει δικό της χρηματοκιβώτιο, ὁρίστε τὸ ὄνομά της γραμμένο. Φύγετε ἀπὸ δῶ καὶ ἄλλη φορὰ νὰ μὴν προσβάλλετε μιὰ κυρία καθὼς πρέπει κυρία!» Ἔτσι τὰ πῆρα καὶ τάχασα σὲ μιὰ μεγάλη τσάντα. Τώρα ἤρθε καὶ ἡ σειρά τῆς Ξανθίππης. Ἄπραγη καθὼς εἶταν, δὲν τὰ κατάφερνε νὰ κουμαντάρει τὸ κλειδί, ἤρθε ὁ ὑπάλληλος, τὴ βοήθησε. Τῆς πῆρα τὸ χέρι — γιατί δὲν ἔκανε νὰ τὰ πάρω ἐγώ—καὶ τῆς τόβαλα μέσα στὸ κουτί.

"Ἐβγαλε ἕνα μαντήλι καὶ μὲ ἡλάρεσκη χάρη σφούγγισε τὰ χεῖλη της, ποὺ εἶχαν μουσκέψει ἀπὸ τὴ λοφοπλήμυρα — τὸ φυσικὸ αὐτό, ποὺ εἶχε ἀπ' ἀρχῆς σὲ μικρότερο βαθμό, ἔγινε πιὰ ἔξη τὸν τελευταῖο καιρὸ κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐντυπώσεων — κ' ἐξακολούθησε:

— Μὲ συγχωρεῖτε, κῦριε Λυγερέ, εἶμαι πιὰ γριά! Λοιπόν, τὰ βγάζει κ' ἡ Ξανθίππη ἀπὸ μέσα, τὰ κρύβω κι' αὐτὰ στὴν τσάντα καὶ δρόμο νὰ βροῦμε τὸ Χρῆστο. Τώρα πιά...

Παρουσιάστηκε ὁ καθηγητὴς μὲ μιὰ ριγωτὴ πυζάμα — εἶταν ἕνα ἀπάνεμο, γλυκὸ ἀπριλιάτικο καλοκαίρι — καὶ μὲ τὸ γέλιο του, ποὺ τὸν ξεπροβόδιζε:

— Τὸ Χρονικὸν τοῦ Μωρέως, ἐ: Μὲ συγχωρεῖς ποὺ δὲν πέρασα ἀπ' τὸ σπίτι σου...

Οἱ δυὸ φίλοι φιλήθηκαν. Ἀπὸ μέρους τοῦ Πέτροι ὁ ἀοπασμὸς ἐλέγχου πιὸ θερμός, ὅπως κάθε φορὰ ποὺ ὁ νέος δικηγόρος βρισκόταν σὲ μιὰ πιὸ ἀδύναμη ψυχικὴ κατάσταση.

— "Ω, δὲν πειράζει, σὰν κύριος καθηγητής...

— Καὶ πῶς πάει ὁ δρόμος τῆς ζωῆς σου; ρώτησε κοκκινίζοντας ὁ Χρήστος.

—"Ο,τι σοῦλεγα στὴ Ζυρίχη. Ἐγὼ νε... δηλαδὴ γίνεται... Ἀρραβωνιάστηκα. Εἶμαι ὑπερευτυχισμένος.

Τὰ εἶπε μ' ἕνα ὄμορφο ἀδέθειο, σχεδὸν μὲ ταπεινοφροσύνη, ποὺ ὅστερα ἀπὸ τὴν ἐδγλωττη ὁρμητικότητα τῆς Ζυρίχης. ἐκεῖνο τὸ ὄσμα ἀσμάτων, ἔρριξε σὲ σκέψη τὸν καθηγητή.

— Ναί.· Χρῆστο, ἔτσι εἶμαστε ἐμεῖς οἱ ἄλλοι, ἐξακολούθησε ὁ Λυγερός. Μόνο ἐσὺ κατέχεις τὴ γνῶση γιὰ τὸ τέλος, γιατὶ τὶς ἀποφασιστικὲς ποιὲς τῆς ζωῆς σου δὲν τὶς προσδιορίζουν πόθοι, τρικυμισμένα αἰσθήματα, μήτε κἀν ἄνειρα, παρὰ μόνο ἡ ψυχρὰ ρυθμισμένη προέκταση τῆς λογικῆς θέλησής σου. Ἐμεῖς πλῆρώνομε ἀκριβὰ τὴν παράλογη ποίησή τοῦ μεθυσιοῦ. Ἐσένα σοῦ φτάνει ν' ἀκοῦς νὰ χτυποῦν κάθε τόσο οἱ ὄρες σου μὲ τὸν ἀμιλλιχτὸ ρυθμό τους.

"Ἐφτασε κι' ὁ Ζαχαρίας γιὰ μιὰ σπουδαία σύσκεψη, ποὺ θὰ σφράγιζε τὴν τύχη τῆς Ἐρατώς. Ἡ μεταφορά της σὲ κλινικὴ εἶγε ἀποφασιστεῖ. Ἔμενε νὰ ὁριστεῖ ἡ μέρα καὶ τὸ πῶς θὰ τὴν κατάφερναν νὰ δεχτεῖ. Τὸ πρῶτο εἶγαν ὁπόθεση ἐλέους: μεγαλοδοσιαδίτικα νὰ τὴν ἐεσπιτώσουν, νὰ μὴν πάει στὴ γνῶριμη ἐκκλησιά της; Τὸ δεύτερο εἶταν ζήτημα διπλωματίας. Ἡ Ἀγλαΐα, πεσήφανη ποὺ τὴ συμβουλεύοταν ὁ γιός της, πῆρε κ' αὐτὴ μέσος στὴν οἰκογενειακὴ σύσκεψη. "Εγειρε μὲ νάζι τὸ κεφάλι της δεξιά:

—"Αφησέ την, Χρῆστο, νὰ ξελαυπρίσει μαζί μας, θὰ τὴν ὁποφέρουμε!

— Δὲ μπορῶ, ἀποκρίθηκε ἀλύγιστος ἐκεῖνος, θέλω νὰ τελειώνω. Τὴν Παρασκευή, τὸ πολὺ τὸ Σάββατο, φεύγω, πρέπει νὰ εἶμαι Τρίτη στὴ Ζυρίχη, κ' ἔχω ἕνα σωρὸ δουλειὲς νὰ κανονίσω ἀκόμα. "Ολα εἶναι μιλημένα θὰ μεταφερθεῖ σήμερα.

Ὁ δικαστὴς μίλησε, ἀντιρρήσεις δὲ φελοῦσαν. Ἡ μητέρα ἔσκυψε σιωπηλή, τὸ κεφάλι. "Εκεῖνος εἶταν καθηγητής, προστάτης, γ ν ώ ρ ι ζ ε! Μὰ πῶς θάδαζαν τὴν ἀγριεμένη γερροντοκόρη στὸ αὐτοκίνητο, ποὺ σάν νὰ τὴν προειδοποιοῦσε τὸ ἔνστιχτό της, εἶταν τὶς μέρες ἐκεῖνες γεμάτη κοχυποφία; Κ' ἐδῶ πάλι στόθηκε ἀπὸ μηνυσὴς θεὸς ἡ στοργὴ τῆς μάνας, ποὺ, γιὰ νὰ εὐκολύνει τὸ μοναχοπαίδι της, ἐπιστράτευσε ὅλα τὰ τεχνάσματα.

— Τόβρα! φώναξε κ' ἀμέσως σήκωσε, σὰ φράγμα προληπτικὸ τὸ μαντήλι μπρὸς στὰ χεῖλη της. Τὸ βρῆκα, ξαναεῖπε μὲ μετριασμὴν ὀρμή.: Δὲν εἶναι ἡ ἀ ρ ρ α β ω ν ι α σ τ ι κ ιά τοῦ Ζαχαρία ὁπὸ δῶ; Θὰ μποῦνε μαζὶ στὸ αὐτοκίνητο, θὰ τὴν πέσει νὰ ξεκουραστεῖ στὸ ξενοδοχεῖο — ὕστερα ἄς τὸ μάθει πὼς εἶναι κλινική. Δὲν πειράζει — γιὰ νὰ ὁμορφήνει, καὶ νὰ πάει ὕστερα νὰ τὴν κλέψει γιὰ νὰ παντρευτοῦνε!

Αὐτὸ εἶταν. Ἀκράτητο ξέσπασε τὸ ἠχερὸ γέλιο τοῦ καθηγητῆ. Εὐτυχῶς ποὺ κάτω ἀπὸ τὴν ἁπλοχερὶ πυζάμα μποροῦσε νὰ ξεχυθεῖ ἀπεριόριστο καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια εἶταν φανερὸ πὼς τὸ γευόταν σὰ σπάνιο κρασὶ τὸ γέλιο αὐτὸ ὁ ἥρωας τῆς ἀντιαλκοολικῆς νομοθεσίας.

—Ἡ κυρία Ἀγλαΐα, εἶπε ὁ Πέτρος, εἶναι ἀνεξάντλητη στὴν ἐπινόηση συνδυασμῶν. Εἶναι γιατὶ στὴ ζωή της δὲν κυνηγοῦσε πολλοὺς σκοποὺς, μήτε μπέρδευε σχέδια, σκοποὺς καὶ μέσα, ὅπως οἱ περισσότεροι στὶς μέρες μας. Μπρὲ, κυρία Ἀγλαΐα!

—Ἡ καλωσύνη σας, κύριε Λυγερέ! Κάνω τὸ χρέος, ποὺ μοῦ βρισε ὁ Θεός, πρόφερε μὲ βασιλικὴ ἐπισημότητα ἡ μητέρα.

Ἡ Ἐρατώ, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸ μνηστῆρα, ἔβαλε δλὴν τὴν τέχνη της στὴ χτενισιὰ τῆς κ' ὅταν φόρεσε τὸ κοπέλλο μὲ τὰ π ο ύ λ ο υ δ α, ἡ εἰκόνα εἶταν τέλεια.

—Καὶ ποῦ θὰ μὲ πᾶς, Ζαχαρία;

—Θὰ σὲ πάρω ἀπὸ αὐτὲς τὶς ζηλιάρες, ποὺ θένε νὰ σὲ φάνε, τῆς ἀποκρίθηκε σ' αὐτί.

Τὸ ἐγχειρημα πέτυχε. Ὁ κηπουρὸς, παρακολουθῶντας τὴ σκηνὴ, πίσω ἀπὸ μιὰ περιπλοκάδα ἀπὸ μπιγκόνιες, κούνησε τὸ πιομένο του κεφάλι. πιὸ ὡστόσο δὲν ἔχανε τὴ φιλοσοφία του:

— Κοίταξε κεῖ τὸ λουλουδιστὸ σαράβαλο. Ἂν εἶταν φτωχιά, δὲ θὰ γύριζε κανένας νὰ τὴ δεῖ. Θὰ γύριζε στοὺς δρόμους καὶ θὰ τὴν πετροβολοῦσανε τὰ παιδάκια! Ἔ μὲ κόσμε!

Ἀπὸ τὴ θεράντα τῆς ἐξόπορτας, ἡ Ξανθίππη κοίταζε μὲ ξεκουμένες μάτια τὸ φευγὶ τῆς ἀδερφῆς. "Οσο κεῖ νὰ ὑπόφερνε ἀπὸ τὶς παραξενιές της (τελευταῖα εἶχε πιάσει μανία τὴν Ἐρατὼ νὰ θγαίνει στὰ παράθυρα καὶ νὰ τραγουδᾶ τὴν Τ ι ρ ι τ ὁ μ π α, ἐπιμένοντας νὰ τὴ μιμηθεῖ κ' ἐκείνη), ἡ σύγκριση, ποὺ ἔκανε ὁ κόσμος ἀνάμεσα στὸ δυὸ τους, ἀνύδειχνε τὴ δική της ὑπεροχὴ καὶ τὴν κολάκευε. "Ὅμως τὸ φευγὶ τῆς Ἐρατώς, εἶταν ἡ τρίτη κρούση τῆς Μοίρας ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ προστάτη της καὶ τὸ σπασμωδικὸ ἀδέ·ασμα τοῦ χρηματοκιβωτίου της, ποὺ τὸ περιεχόμενό του, ἀντὶ νὰ παραδοθεῖ στὰ χέρια τοῦ λαχταριστοῦ γαμπροῦ, πῆρε τὸ δρόμο σὲ ἄλλη Τράπεζα, στὰ χέρια πιὰ τούτη τὴ φορὰ τοῦ ἀνεψιοῦ της, σὰν «ἐγγύηση γιὰ τὰ γεράματά της». "Ακουσε τὶς λέξεις αὐτὲς ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς Ἀγλαΐας, ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὴ λύση τοῦ προβλήματος τῆς διαθήκης, μὲ τὸ ρεαλισμὸ ποὺ τὴ χαρακτήριζε, δὲν τηροῦσε πιὰ τὰ προσχήματα. Ἡ Ξανθίππη ἄρχισε νὰ μαντεύει τὸ τέλος τῶν ὀνείρων τῆς τρυφῆς. Τὸ πρισγοῦλι τῆς κρέμασε, ἀκόμα περισσότερο, ἡ ὀρεξὴ τῆς λιγόστεψε σὲ βαθμὸ ἐπικίνδυνο, δὲν ἤθελε πιὰ νὰ φορέσει τὸ σάλι μὲ τὸ πολύτιμα κρόσια καὶ τὴν ἄκουαν συχνὰ ν' ἀναστενάζει καὶ νὰ κουβεντιάζει μὲ τὸ μακαρίτη τὸν Ἱπποκράτη, νοσταλγώντας νὰ πάει νὰ τὸν ἀνταμώσει.

—Ἡ καϋμένη ἡ θεία Ξανθίππη, πῆρε τὸν κατήφορο, ἔλεγε τὴν ὥρα ἐκείνη στὸν Καλημέρη ὁ καθηγητὴς τῆς μικροβιολογίας.

Στεκόνταν στὸ παράθυρο τοῦ ἰδιαίτερου σαλονιοῦ ποδθλεπε στὸν κῆπο. πρὸς τὸ μέρος τοῦ δρόμου. Κ' ἐνῶ χαιρετοῦσε μὲ τὸ χέρι τὴν Ἐρατὼ καὶ τὸ Ζαχαρία. ποὺ μέσ' ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ αὐτοκινήτου ἀνέμιζαν τὰ μαντήλια τους καὶ φωνὲς ἀνεμόνυφο ζευγάοι. ποὺ ἔκεινῶ γιὰ τὸ γαμήλιο ταξίδι, ὁ Χρῆστος ἐξακολούθησε:

—Θυμάστε, γιατρέ, ποὺ τὴν κοιτάζατε γιὰ τὴν ἀνισορροπία τῆς. Τὴν ἔστειλα καὶ στοῦ Χαλκιᾶ, νὰ πάρω καὶ τὴ δική του γνώμη, τὸν περασμένο Σεπτέμβρη. Πόσων χρόνων σᾶς εἶπε πὼς εἶναι; Στὸ Χαλκιᾶ, εἶπε πενῆντα, ἐνῶ εἶναι τουλάχιστο ἐξηνταπέντε. Κ' αὐτὸς σποῦσε τὸ κεφάλι του νὰ συμθιᾶσει τὴ διάγνωσή του μὲ τὴν ἡλικία ποὺ τοῦ δήλωσε, ἀφοῦ ἡ πρεσθυομανία παρουσιάζεται πάνω ἀπὸ τὰ ἑξῆντα. "Ως ποὺ τοῦ ξεδιάλυσα τὸ μυστήριο κι' ἀνάσανε. Dementia Senilis! Καϋμένη θεία Ξανθίππη!

Πρόφερε τὸν λατινικὸν ὅρο μὲ τὴ ἰδιαίτερη ἐκείνη εὐχαρίστηση, σχεδὸν ἠδονή, ποὺ δίνει στοὺς ἐπιστήμονες τὸ ξεκαθάρισμα ἑνὸς προθλήματος.

Τὸ θράδυ γύρισε κι' ὁ Ζαχαρίας ἀπὸ τὴν κλινική. "Ἀνάφερε μὲ ἀπάθεια, μιὰ ποὺ δὲ θὰ μιλοῦσε γιὰ τοὺς ἐρωτές του μὲ τὰ πλάσματα τῶν ἀθαριετέ, πὼς ὅλα ἔγιναν, ὅπως εἶχαν προθλεφθεῖ.

—Ἡ Ἐρατὼ φέρθηκε φρόνιμα. "Αφησε νὰ τὴν ὁδηγήσουμε ὁτὸ θωμάτιό της, ἕνα φωτεινὸ δωμάτιο, μὲ λευκὸ κρεθθάτι. Τὰ παραθυρόφυλλα εἶταν κλεισμένα κι' ἔτσι τὰ κάγκελλα θὰ τὰ δεῖ μόλις αὔριο τὸ πρωί, ποὺ θὰ ξαναπάω.

Τὴν ἄλλη μέρα, ὅμως, ὁ Ζαχαρίας δὲ φαγηκε στὴν κλινική, ὅπου τὴ Μεγάλη Παρασκευὴ εἰδοποίησαν πὼς ἡ ἐρωτιάρα Ἐρατὼ ἔθειχνε ἀνησυχία καὶ πὼς οἱ γιατροὶ θ' ἀναγκάζονταν νὰ κλειδώνουν τὴ νύχτα τὴν πόρτα της, γιὰ νὰ μὴ δρασκετεύσει. Ὁ Ζαχαρίας ἔτρεξε καὶ τὴν καθησόχασε:

—Ἄκουσε, Ἐρατώ, ἐσαίρεις πόσο σ' ἀγαπῶ. Ἐλέπω ἐδῶ ἕνα σωρὸ γιατροὺς νέους καὶ τοὺς ζηλεύω. "Αν ἔρθει κανένας, τὴ νύχτα, στὴν κάμαρά σου, θὰ σκοτωθῶ ἀπὸ τὸν κοῦμό μου. "Ακουσε τὶ συλλογίστηκα. Συμφωνησα μὲ τὴ νοσοκόμα νἄρχεται κρυφὰ τὸ θράδυ καὶ νὰ κλειδώνει τὴν πόρτα σου. Δέξου το γιὰ χάρη μου!

Ἡ λ ω λ ὴ δέχτηκε. Ἡ Ἀγλαΐα, ἄμα τ' ἄκουσε, πέταξε τὸ κροταλιστὸ γέλιο της καὶ στὰ μάτια της διάδηκε μιὰ θύμηση ἀπὸ τὶς διαθολιὲς τῶν νιάτων. Εἶταν εὐχαριστημένη μὲ τὸ Ζαχαρία, ποὺ εἶταν κι' αὐτὸς ἕνας δορυφόρος στὸν ἀστερισμὸ τοῦ γιοῦ της. Γιὰ τὸ δργαμα τοῦ παχειοῦ αὐτοῦ χωραιοῦ, ποὺ εἶταν τὸ εὐτυχισμένο μέλλον τοῦ Χρήστου της, ἔζεθε στὸ ἁλέτρι της ὅποιον τύχαινε μπρὸς της. Τὸν καθένα ἤξαιρε νὰ τὸν μεταχειρίζεται. στὴν ὥρα του, πλέκοντας γύρω του, σὰν ἐπιθέλεια ἀράχνη, τὰ φάδια τῶν ὑποσχέσεών της. Δὲν ἤθελε, δὲν ἔπρεπε πιὰ ν' ἀγνοήσει πὼς ὁ Ζαχαρίας τοῦ εἶταν συμπαθητικὸς κι' ἄρχισε νὰ θλέπει κ' αὐτὴ μὲ καλὸ μ' τὶ τὸ μελλοντικὸ δοηθὸ τοῦ μεγάλου καθηγητῆ. Αὐτὸ εἶταν τὸ ἀντιστάθμισμα γιὰ τὴν καινούργια της εἴνοια.

— Λοιπόν, τώρα ὁ Ζαχαρίας θὰ τελειώσει τὶς σπουδές του, γιὰ νὰ συνερνᾶστεῖτε, εἶπε μὲ γλυκοτάκια πονηριά, κοιτάζοντας καὶ τοὺς δυὸ τους, γιὰ νὰ μαντεύει τὰ σχέδιά τους.

Πραγματικά, ὁ ἀποτυχημένος ἐπιχειρηματίας, ἤξαιρε νὰ κολακεύει τὴν ἀδυναμία ποὺ ὁ καθηγητὴς ἔνοιωθε γιὰ τὸ μόνο του ἀρσενικὸ συγγενή, καὶ ἤρθε σ' αὐτὸν ἀποκούμπι. Τὸ μηνιάτικο ποὺ ὁ Χρῆστος τοῦ ἔκοψε, αὐξήθηκε, ὕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες, κάτω ἀπὸ πολὺ διασκεδαστικὲς συνθῆκες.

Ἡ Ἐρατώ, καλοθρεμμένη καὶ ξεκούραστη, ἄρχιζε νὰ ξεχνᾶ τὸν ἐπίδοξο ἀρραθωνιαστικό της, ποὺ σπάνια πήγαινε νὰ τὴ βρίσκει καὶ ἔπιασε ἐρωτες μὲ τοὺς γιατροὺς. Μιὰ μέρα, κατεθαίνοντας στὸ δωμάτιο ἑνὸς νεαροῦ θοηθοῦ, εἶδε νὰ θγαίνει ἀπὸ μιὰ ἄλλη τρόφιμη τοῦ θεραπευτηρίου. Τοῦ ἔκανε μιὰ σκηνὴ ζήλειας καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα θρῆκαν μπρὸς στὴν πόρτα του ἕνα σωρὸ ἀλάτι. Τὸ εἶχε σπείρει ἡ γερροντοκόρη γιὰ νὰ διώξει τὴν ἀντερκστρὶλ της. Ὁ Ζαχαρίας ἔγραψε, λοιπόν, στὸν ἐξέδερφό του πὼς εἶχαν κρίμα νὰ ξοδεύονται πέντες τόσες χιλιάδες δραχμὲς στὸ θεραπευτήριο, τὴ στιγμὴ

ΑΔΑΝΤΟΥΣ ΧΑΣΛΕΥ

ΚΟΝΤΡΑΟΥΝΤΟ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

»Eπ!.. distenta ferunt perpingues ubera Vaccae... Τιατί δέν μάς μαθαίνανε καί τίποτε νοητότερο; «"Ενα μέρος τῆς πάγκοινης συμφωνίας τῶν πραγμάτων». "Ολα εἶναι σάν τή μουσική — ἁρμονίες, στροφές, ἀντιστροφές, μουσουργία. Πρέπει ὅμως νά ξαίρεις ν' ἀκοῦς. Κινέζικη μουσική.. δέ βρίσκεις οὔτε μέση, οὔτε ἄκρα. Ἡ οἰκουμενική συμφωνία - εἶναι γιά μένα σά κινέζικη μουσική, χάρη στό Ἥτον, σέ κεῖνο τό πάνσοφο σκολειό! Γλωσσενικη λειτουργία τοῦ σιχοτιοῦ.. χαῖρε βάθος. Τί ἐξευτελισμός! Θά μάθω, ὅμως, μπορῶ νά μάθω, πρέπει, θ' ἐ λ ω».

Ὁ λόρδος "Ενταρντ αἰσθάνθηκε γιά πρώτη φορά στή ζωή του ἐξαιρετική ἔξαρση. Ποτέ ἄλλοτε δὲν ἔνοιωσε τόση εὐτυχία.

Κεῖνο τό βράδυ εἶπε στὸν πατερα του, ὅτι ἀποφάσισε νά παρατήσει τὴν πολιτική. Ταραγμένος ἀκόμη ἀπό τίς πρωϊνές ἀποκαλύψεις τοῦ Πάρνελ, ὁ γέρος μάνιασε σάν τάκουσε. Ὁ λόρδος "Ενταρντ ἔμεινε ὁλότελα ἀσυγκίνητος. Τό χε πάρει ἀπόφαση. Τὴν ἄλλη μέρα ἔστειλε μιάν ἀγγελία στίς ἐφημερίδες ζητῶντας δάσκαλο. Τὴν ἀνοιξη, τὴν ἀκόλουθη χρονιά, ἐργαζόταν στό Βερολίνο μὲ τὸ Du Bois Reymond.

Ἀπό τότε εἴχανε περάσει σαράντα χρόνια. Οἱ μελέτες του γιά τὴν «ὅσμωση», ποὺ τοῦ προμήθειαν ἐμμέσως συμβίαν, τοῦ δώσαν ἐπίσης φήμη. Οἱ ἐργασίες του γιά τὴν ἀφομοίωση καὶ τὴν αὔξηση ἦταν περιώνυμες. Κεῖνο ὅμως ποὺ θεωροῦσε πραγματική του ἀποστολή, τὸ ἀληθινό ἔργο τῆς ζωῆς του — τὴ μεγάλη θεωρητική διατριβή περι φυσικῆς βιολογίας — ἦταν ἀκόμη ἀτέλειωτο. Ὁ βίος τοῦ ζώου (τοῦ ἀνθρώπου) ἀποτελεῖ μόνο ἕνα κομμάτι στὴ συνολική ζωή τοῦ σύμπαντος. Ἡ παρατήρηση αὐτῆ τοῦ Κλώντ Μπερνάρ ἤτανε τὸ αἰώνιό του θέμα, ὅπως κ' ἡ ἀρχική του ἔμπνευση. Τό βιβλίο ποὺ δούλευε ὅλα αὐτά τά χρόνια δὲν ἤτανε παρά μιά ἀπεξέργασία, μιά ποσοτική καὶ μαθηματική ἀπεικόνισή του.

Πάνω στὸ ἐργαστήριο τὸ ἔργο τῆς ἡμέρας μόλις εἶχε ἀρχίσει κεῖνο τὸ βράδυ. Ὁ λόρδος "Ενταρντ προτιμοῦσε νά ἐργάζεται τὴ νύχτα. Ἡ μέρα τὸν ἐνοχλοῦσε. "Επαιρνε τὸ πρόγευμά του στὴ μάμαιση τ' ἀπομεσήμερο, πήγαινε περίπατο μιά — δυό ὧρες κι ἔπειτα διάβαζε ἢ ἔγραφε ὥς τὴν ὥρα τοῦ δείπνου, στίς ὀχτώ τὸ βράδυ. Στίς ἑννιά ἡ στίς ἐννιάμισυ ἔκανε πειραματική, πρακτική ἐργασία μὲ τὸ βοηθό του κι ἔπειτα στρωνόταν νε μὲ τὸ βοηθό του πάλι στὴ μεγάλη του συγγραφή, γράφοντας ἢ συζητώντας τά προβλήματά της. Δειπνοῦσε στὴ μιά καὶ πήγαινε γιά ὕπνο στίς τέσσερις, πέντε τὸ πρωΐ. Ζβυσμένη ἰσοῦ κομματιαστὴ ἡ μεγάλη θεωρητικὴ διατριβὴ περὶ φυσικῆς βιολογίας — ἦταν ἀκόμη ἀτέλειωτο. Ὁ βίος τοῦ ζώου (τοῦ ἀνθρώπου) ἀποτελεῖ μόνο ἕνα κομμάτι στὴ συνολική ζωὴ τοῦ σύμπαντος. Ἡ παρατήρηση αὐτὴ τοῦ Κλώντ Μπερνάρ ἤτανε τὸ αἰώνιό του θέμα, ὅπως κ' ἡ ἀρχική του ἔμπνευση. Τὸ βιβλίο ποὺ δούλευε ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια δὲν ἤτανε παρὰ μιὰ ἀπεξέργασία, μιὰ ποσοτικὴ καὶ μαθηματικὴ ἀπεικόνισή του.

Πάνω στὸ ἐργαστήριο τὸ ἔργο τῆς ἡμέρας μόλις εἶχε ἀρχίσει κεῖνο τὸ βράδυ. Ὁ λόρδος "Ενταρντ προτιμοῦσε νὰ ἐργάζεται τὴ νύχτα. Ἡ μέρα τὸν ἐνοχλοῦσε. "Επαιρνε τὸ πρόγευμά του στὴ μιάμιση τ' ἀπομεσήμερο, πήγαινε περίπατο μιὰ — δυὸ ὧρες κι ἔπειτα διάβαζε ἢ ἔγραφε ὥς τὴν ὥρα τοῦ δείπνου, στὶς ὀχτὼ τὸ βράδυ. Στὶς ἐννιὰ ἢ στὶς ἐννιάμισυ ἔκανε πειραματική, πρακτικὴ ἐργασία μὲ τὸ βοηθό του κι ἔπειτα στρωνόταν νε μὲ τὸ βοηθό του πάλι στὴ μεγάλη του συγγραφή, γράφοντας ἢ συζητώντας τὰ προβλήματά της. Δειπνοῦσε στὴ μιὰ καὶ πήγαινε γιὰ ὕπνο στὶς τέσσερις, πέντε τὸ πρωΐ. Ζβυσμένη ἰσοῦ κομματιαστὴ ἡ γειτονική.: Εἶναι φανερὸ πὼς δὲν ὀφείλεται στὸ οἶμα. Μήπως ἔχει σχέση μὲ τὴν ἠλεκτρικὴ ἔνταση, τὴ λές; Ποικίλλει, βέβαια, στὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος. "Ανκαι, γιατί τάχα δὲ γίνεται γονιμοποίηση ὅπως μὲ τὸν καρκίνο.. Βλάστηση σ' ἕνα ὁρισμένο σγῆμα δὲ μοῦ φαίνεται πιθανή, ὅταν τὸ συλλογισθεῖ κανεὶς καλά. Μυστήριο καί...» Ἡ φωνή του ἐσβησε σ ἕνα βραχνὸ ψίθυρο πάλι.

Ὁ "Ιλλιτζ τοῦ δωκε τὸ λεπτό, λαμπερὸ ἐργαλεῖο ποὺ ζήτησε, Ὁ λόρδος "Ενταρντ μουρμούρισε, ὅπως ἔλεγε τὸ εὐχαριστῶ του. καὶ γύρισε μὲ τὴ λαβίδα στὴν ἀνασιθητισμένη σοῦρα ταυνισμένη πάνω στὸ χειρουργικὸ τραπεζάκι. Ὁ "Ιλλιτζ τόνε κοίταξε κριτικά, κι ἐπιδοκίμασε. Ὁ γέρος ἔκανε τὴ δουλειά του ἐξαιρετικὰ καλά. Ὁ "Ιλλιτζ θαύμαζε πάντα τὴν ἐπιδεξιοσύνη τοῦ λόρδου. Δὲν θὰ περίμενε κανεὶς ἀπὸ ἕνα τεράστιο, δυσκίνητο ἀνθρωπο, σὰν τὸ γέρο λόρδο, τόσο χαριτωμένη πάστρα, τόσο ἀνάλαφρο χέρι. Μποροῦσε νὰ κάνει τὴ λεπτότερη δουλειὰ μ' τὶς χεροῦκλες του. "Ηταν γιαρὰ νὰ τόνε βλέπεις.

«Αὐτὸ εἶναι!» εἶπε. ἐπὶ τέλους ὁ λόρδος "Ενταρντ καὶ τανύστηνηο ὅσο τοῦ ἐπέτρεπε ὁ ρεματισμὸς στὴ ράχη του. «Νομίζω πὼς εἶναι ἐν τάξει, τὶ λές;»

Ὁ "Ιλλιτζ ἔγνεψε ὅτι συμφωνεῖ. «Λαμπρὰ», εἶπε μὲ προφορὰ ποὺ δὲ φανέψανε, βέβαια, μόρφωση παρμένη σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα καὶ πολυδάπανα ἐκπαιδευτήρια. Θύμιζε πιὸ πολὺ Λανκοσάῖρ. "Ηταν ἕνας κοντοὺλης ὁ "Ιλλιτζ, μὲ παιδιάστικο, γεμάτο πανάδες πρόσωπο, καὶ κόκκινα μαλλιά.

Ἡ σαῦρα ἄρχιζε νὰ ξυπνᾶ. Ὁ "Ιλλιτζ τὴ φύλαξε σ' ἕνα καταλληλο μέρος, γιὰ νὰ μὴ φύγει. Τὸ ζῶο δὲν εἶχε οὐρά — τοῦ τὴν εἶχαν βγάλει πρὶν ὀχτὼ μέρες. κι ἀπόψε ὁ μικρὸς βλαστὸς τοῦ καινούργιου ἰστοῦ, ποὺ ὁμαλὰ θὰ σχηματιζόταν σὲ νέα οὐρά, ἀποκόπηκε καὶ μπολιάστηκε στὴ ρίζα τοῦ μπροστινοῦ δεξιοῦ ποδιοῦ τοῦ ποὺ τὸ χανε κόψει κι αὐτό. Μεταφυτεμένος στὴ νέα του θέση, ὁ βλαστὸς θὰ γινόταν πόδι ἢ θὰ ἀναπτύσσονταν, ἀτοπα, σὲ οὐρά; Τὸ πρῶτο τους πείραμα τό καναν μ' ἕνα βλαστὸ οὐρᾶς μόλις σχηματισμένο, ποὺ διαμορφώθηκε κανονικὰ σὲ πόδι. Στὸ ἀκόλουθο πείραμα ἄφηκαν τὸ βλαστὸ νὰ μεγαλώσει ἀφκετὰ πρὶν τὸν μεταφυτέψουν, κα' τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι δὲν ἄλλαξε, δὲν προσαοιοζόταν στίς νέες συνθῆκες. "Εφτιασαν ἕνα τέρας μὲ οὐρὰ στὸν ἀρμὸ τοῦ ποδιοῦ. Ἀπόψε δοκίμαζαν ἕνα βλαστὸ διάμεσης ἠλικίας.

Ὁ λόρδος "Ενταρντ ἔβγαλε μιὰ πίπα ἀπὸ τὴν τσέπη του καὶ τὴ γέμιζε, ἔχοντας τὸ βλέμμα προσηλωμένο στοχαστικὰ στὴ σαῦρα.

«"Ενδιαφέρον τὶ θὰ γίνει αὐτὴ τὴ φορά», εἶπε μὲ τὴν ὀπόκωφη, ἀόριστη φωνή του. «Νομίζω εἶμαστε ἀκριβῶς πάνω στὸ σύνορο μεταξύ...» "Αφηκε τὴν πρόταση ἀτέλειωτη· δυσκολευόταανε πάντα νὰ βρεῖ τὶς λέξεις νὰ πεῖ ὅ,τι ἤθελε. «Ὁ βλαστὸς θὰ δυσκολευθεῖ νὰ διαλέξει».

«Νά ἐξέ κανεὶς ἢ νὰ μὴ ξεῖ», εἶπε ὁ "Ιλλιτζ γλεγαστικά. καὶ πῆρε νά γελᾶ. Βλέποντας ὅμως ὅτι ὁ λόρδος δὲν συμμειοζόταν τὸ ἀστεῖο κρατήθηκε. Στενοχωρέθηκε μὲ τὸν ἑαυτό του καί, παρσάλσνα. μὲ τὸ νέρο. ἐπίσης.

Ὁ λόρδος "Ενταρντ γέμισε ... πίπα τοῦ. «Οὐρὰ γίνεται πόδι». εἶπε σκεπτικά. «Ποιὸς εἶναι ὁ μηχανισμὸς; Κτμικὲς ἰδιότητες στὴ γειτονική..: Εἶναι φανερὸ πὼς δὲν ὀφείλεται στὸ οἶμα. Μήπως ἔχει σχέση μὲ τὴν ἠλεκτρικὴ ἔνταση, τὶ λές; Ποικίλλει, βέβαια, στὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος. "Ανκαι, γιατὶ τάχα δὲ γίνεται γονιμοποίηση ὅπως μὲ τὸν καρκίνο.. Βλάστηση σ' ἕνα ὁρισμένο σγῆμα δὲ μοῦ φαίνεται πιθανή, ὅταν τὸ συλλογισθεῖ κανεὶς καλά. Μυστήριο καί...» Ἡ φωνή του ἐσβησε σ ἕνα βραχνὸ ψίθυρο πάλι.

Ὁ "Ιλλιτζ ἄκουγε ἐπιδοκιμάζοντας. "Οταν ἄρχιζε ἔτσι ὁ γέρος γιὰ τὰ μεγάλα καὶ βασικὰ προοβλήματα τῆς βιολογίας. δὲν εἴξισοες ποτὲ ποῦ θὰ σταματοῦσε. Μποροῦσε νἀογιτε τὶς σοφίες του περὶ Θεοῦ. Σέκανε νὰ νοκκινίξεις ἀπὸ τὴν πλήξη. Ἀπόψε ὅμως, δὲ θὰ τὸν ἄφινε νὰ καταλήξει ἐκεῖ. «"Οπι ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ τὴ σαῦρα», εἶπε μὲ τὸν πὶ πεταχτό, πρακτικὸ τρόπο του, «εἶναι νὰ δοκιμάσουμε τὶ ἐπίδραση ἔχει τὸ νευρικὸ σύστημα πάνω στὸ μπόλι. "Ας ποῦμε ὅτι κάνουμε μιὰ ἐκτομὴ ἀπὸ τὴ σπονδυλικὴ στήλη..»

Ἀλλὰ ὁ λόρδος "Ενταρντ δὲν ἄκουγε τί ἔλεγε ὁ βοηθός του. Εἶχε βγάλει τὴν πίπα ἀπὸ τὸ στόμα του ,σήκωσε τὸ κεφάλι τοῦ καὶ τὸ στήλωσε σὲ μιὰ μερία. Συνοφρώθηκε σὰ νὰ προσπαθοῦσε ν' ἀνοθωμηθεῖ κάτι ποὺ τοῦφευγε.Σήκωσε τὸ χέρι του γνέφοντας σιωπή. Ὁ "Ιλλιτζ ἔκοψε τὴ φράση του στὴ μέση καὶ προσπαθοῦσε ν' ἀκούσει. Μιὰ σκιὰ μελωδίας ἀπλωνόταν ἀμυδρὰ πάνω στὴ σιγαλιά.

«Μπάχ!», εἶπε ψιθυριστὰ ὁ λόρδος "Ενταρντ.

Τοῦ Ποντζιλεόνι τὸ φυσομάνηθα κ' οἱ δοξεριὲς τῶν ἀνώνυμων βιολιστῶν εἶχαν δονήσει τὸν ἀέρα στὸ μεγάλο χώλ κι ὁ κραδασμὸς μετοδόθηκε ἀπὸ τὰ παράθυρα πάνω, στὰ δωμάτια τοῦ λόρδου. Ἡ ἠχητικὴ δόνηση κίνησε τὸ τύμπανο τοῦ λόρδου· τὰ συμπλεγμένα παραμέσα ὀστάρια, ὁ ἀκμωνας,ἡ σφύρα καὶ τὸ φακοειδὲς, μπῆκαν σὲ κίνηση, ἔκρουσαν τὸν ὑμένα τῆς ὠοειδοῦς θυρίδας καὶ στὸ ὑγρὸ τοῦ λαβύρινθου ἀνασηκώθηκε μιὰ ἀπιαστη, ἀθώρητη τρικυμίσι. Τὰ κύματα περάσανε στὸν κοχλία, διαβήκανε τὶς κλίμακες, φθάσανε στὰ τριχοειδῆ κύτταρα τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου ποὺ τρεμουλιάσανε σὰ φύκια σὲ τρικυμισμένη θάλασσα, ἄπειρα σκοτεινὰ θαύματα ἀκολούθησαν στὸ μυαλό, κι ὁ λόρδος "Ενταρντ ψιθύρισε ἐκστατικὰ «Μπάχ!» Χαμογέλασε ἀπὸ ,εὐχαρίστηση, τὰ μάτια του λαμπύρισαν. Ἡ κορασιὰ τραγουδοῦσε μόνη της κάτω ἀπ τὰ ταξιδιάρικα σύννεφα. Καὶ τότε, ὁ μοναχιασμένος στὰ σύννεφα φιλόσοφος ἄρχισε νὰ συλλογίεται ποιητικά. «Ἀξίζει τὸν κόπο, ἀλήθεια, νὰ πᾶμε κάτω ν' ἀκούσουμε», εἶπε ὁ λόρδος "Ενταρντ. Σηκώθηκε. «"Ελα», ἔκανε, «ἡ ἐργασία μπορεῖ νὰ περιμένει. Τέτοια μουσικὴ δὲν τὴν ἀκοῦμε κάθε βράδυ».

«Ναί, μὰ τὰ ροῦχα μας;». ρώτησε ὁ "Ιλλιτζ μὲ δισταγμό. «Μπορῶ νἄρθω ἔτσι ποῦ εἶμαι ντυμένος;» Κύτταξε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ πάνω ὡς κάτω. Τὸ κοστοῦμι του κι ὅταν ἤτανε καινούργιο, διαλαλοῦσε ἀπὸ μακρὰ τὴ φτήνεια του καὶ ἡ πολλὴ χρήση δὲν τὸ καλυτέρευε, βέβαια.

«"Ε, τὶ σημασία ἔχουν τὰ ροῦχα!» "Ενα κυνηγετικὸ σκυλὶ μὲ μυρουδιὰ λαγοῦ στὰ ρουθούνια τοῦ δύσκολα θάδειχνε ἀνυπομονησία περισσότερη ἀπὸ τοῦ λόρδου "Ενταρντ στὸ ἄκουσμα τῆς μουσικῆς τοῦ Ποντζιλεόνι. "Εκαμε τὸ βοηθὸ του ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τὸν ἔσπρωξε ἔξω, πέρα ἀπὸ τὸ διάδρομο, στὴ σκάλα μαζί του. «Μιὰ μικρὴ δεξίωση», τοῦλεγε. «Ἐπὰ νὰ θυμᾶμαι, ἡ γυναῖκα μου μοῦχε εἰπεῖ... Ἐντελῶς ἀνεπίσημη. Ἐκτὸς τούτου», πρόσθεσε ἐφευρίσκοντας νέες ἀφορμές, γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴ βίαιη μουσικὴ του ὄρεξη, «μποροῦμε νὰ μποῦμε ἀφανῶς, χωρίς... Κανεὶς δὲν θὰ μᾶς ἀντιληφθεῖ».

Ὁ "Ιλλιτζ εἶχε τὶς ἀμφιβολίες του. «Φοβοῦμαι πὼς δὲν εἶναι τέσο μικρὴ δεξίωση», ἄρχισε νὰ λέει — εἶχε ἰδεῖ τὰ αὐτοκίνητα ποὺ φεραν τοὺς καλεσμένους. Γολλά. «Δὲν ἔχει νὰ κάνει, δὲν πειράζει», τὸν διάκεψε ὁ λόρδος "Ενταρντ, ποθώντας ἀκατάχρεστα ν' ἀκούσει Μπάχ.

Ὁ "Ιλλιτζ παραδόθηκε. Θαῦμοιαζε σὰ μανιασμένος τρελλός, ἀλλὰ ἔνιωθε πὼς ἄξιζε τὸν κόπο νὰ ἀκούσει τὴ σοῦρα, ἀφοῦ ἔφτασε ἕνα τέρας μὲ οὐρὰ στὸν ἀρμὸ τοῦ ποδιοῦ. Ἀπόψε δοκίμαζαν ἕνα βλαστὸ διάμεσης ἠλικίας.

Ὁ λόρδος "Ενταρντ ἔβγαλε μιὰ πίπα ἀπὸ τὴν τσέπη του καὶ τὴ γέμιζε, ἔχοντας τὸ βλέμμα προσηλωμένο στοχαστικὰ στὴ σαῦρα.

«"Ενδιαφέρον τὶ θὰ γίνει αὐτὴ τὴ φορά», εἶπε μὲ τὴν ὀπόκωφη, ἀόριστη φωνή του. «Νομίζω εἶμαστε ἀκριβῶς πάνω στὸ σύνορο μεταξύ...» "Αφηκε τὴν πρόταση ἀτέλειωτη· δυσκολευόταανε πάντα νὰ βρεῖ τὶς λέξεις νὰ πεῖ ὅ,τι ἤθελε. «Ὁ βλαστὸς θὰ δυσκολευθεῖ νὰ διαλέξει».

«Νά ἐξέ κανεὶς ἢ νὰ μὴ ξεῖ», εἶπε ὁ "Ιλλιτζ γλεγαστικά. καὶ πῆρε νά γελᾶ. Βλέποντας ὅμως ὅτι ὁ λόρδος δὲν συμμειοζόταν τὸ ἀστεῖο κρατήθηκε. Στενοχωρέθηκε μὲ τὸν ἑαυτό του καί, παρσάλσνα. μὲ τὸ νέρο. ἐπίσης.

Ὁ λόρδος "Ενταρντ γέμισε ... πίπα τοῦ. «Οὐρὰ γίνεται πόδι». εἶπε σκεπτικά. «Ποιὸς εἶναι ὁ μηχανισμὸς; Κτμικὲς ἰδιότητες στὴ γειτονική..: Εἶναι φανερὸ πὼς δὲν ὀφείλεται στὸ οἶμα. Μήπως ἔχει σχέση μὲ τὴν ἠλεκτρικὴ ἔνταση, τὶ λές; Ποικίλλει, βέβαια, στὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος. "Ανκαι, γιατὶ τάχα δὲ γίνεται γονιμοποίηση ὅπως μὲ τὸν καρκίνο.. Βλάστηση σ' ἕνα ὁρισμένο σγῆμα δὲ μοῦ φαίνεται πιθανή, ὅταν τὸ συλλογισθεῖ κανεὶς καλά. Μυστήριο καί...» Ἡ φωνή του ἐσβησε σ ἕνα βραχνὸ ψίθυρο πάλι.

Ὁ "Ιλλιτζ ἄκουγε ἐπιδοκιμάζοντας. "Οταν ἄρχιζε ἔτσι ὁ γέρος γιὰ τὰ μεγάλα καὶ βασικὰ προοβλήματα τῆς βιολογίας. δὲν εἴξισοες ποτὲ ποῦ θὰ σταματοῦσε. Μποροῦσε νἀογιτε τὶς σοφίες του περὶ Θεοῦ. Σέκανε νὰ νοκκινίξεις ἀπὸ τὴν πλήξη. Ἀπόψε ὅμως, δὲ θὰ τὸν ἄφινε νὰ

(Δημοσιεύουμε παρακάτω ἕνα διήγημα ἀπὸ τὴ συλογὴ «Διηγήματα ἠθογραφικὰ» τοῦ συγγραφέα μας κ. Ξένου Ξενίτα, ποὺ πρόκειται νὰ κυκλοφορήσει σὲ λίγες μέρες. Τὰ διηγήματα αὐτά, ποὺ κοσμοῦνται ἀπὸ πρωτότυπα σκίτσα τοῦ νέου καλλιτέχνη κ. Λάζαρου Ὀδυσσαμπασίδη, εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς σαβέρας καὶ τῶν φαράδων.)

Τὴ νύχτα κεῖνη τὴ γριγρὶ δὲν εἶχε πιάσει ψκρι τῆς προκοπῆς. Γαῦρει καὶ σκρδέλλες ψιλὸ πράμα. Μέρες τώρα, αὐτὸ γινότανε. Κι' ὅπως κάθε πρωΐ καθάριζαν τὰ δίχτυα γιὰ νὰ τ' ἀπλώσουνε στὴν παραλία, σ' ὅλο τὸ γιαλὸ εἶχε πεταμένα μικρὰ φαράκια.

Εἶχαν ἀρχίσει ν' ἀναζήνουν κάποια θαρκὰ μυρωδιά, ποὺ χάλαγε τὸ ἀρωμα τῆς κῦρας, καθώς ἐρχόταν ἀπὸ τὴ θάλασσα. Μὰ ἤτανε καὶ μιὰ χαρὰ νὰ ἐλέπει κανεὶς τὴ νύχτα μὲ τὸ σκοτάδι ὅλη τὴν ἀκροθαλασσιὰ νὰ φωσφορίζει...

Ἐφτὰ φαράδες ἀπὸ τὸ πλήρωμα τῆς ἐ ν ζ ί ν α ς (1) κάναανε ἰδιαίτερο κουμάντο γιὰ τὸν μεζὲ τους, χωρὶς ἀπὸ τὸ κοινὸ ζυσσίτιο, ποὺ μαχειρεύοτανε στὸ καζάνι κάθε μέρα γιὰ ὅλους.

Πρωΐ-πρωΐ, ἀφοῦ καθάρισαν τὰ δίχτυα, ξεδιλέξαν ἀπὸ τὴν π ρ ο κ ά δα (2) τοὺς τὰ καλύτερα τὰ ψκρία—μερμὲς θρύσσες, ξαφνάνες καὶ μεγάλες σαρδέλλες—καὶ τὰ πῆρε ὁ Γιάννης ὁ Μπαμπίνης νὰ τὰ τηγανίσει. Οἱ ἄλλοι κάθησαν ἀλόγυρα σ' ἕνα μεγάλο τραπέζι, μέσα στὴν παραλιακὴ ταβέρνα, καὶ κανπίζοντας, πειράζανε τὸ Γιάννη μὲ τὸ μεγαρο τοῦ Τανταμάουντ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ πονω πάτωμα σὲ δυὸ σκαλοπάτια ποὺ ἐνώνουνται, σὰν ἕνα ζευγάρι ὄμοιοι ποταμοὶ γιὰ νὰ κατρακυλήσουν, θαρεῖς, σ' ἕνα ἀρχιτεκτονικὸ καταρράχτη ἀπὸ μάρμαρο Βερώνας, μέσα στὸ χῶλ. Καταλήγει κάτω ἀπὸ τὶς στοές, στὸ κέντρο τῆς μιᾶς πλευρᾶς τοῦ τετράγωνου, ἀντίκρυ στὸν προθάλαμο καὶ στὴν κυρία εἴσοδο. Μπαίνοντας ἀπὸ τὸ δρόμο, βλέπεις, ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν κεντρικὴ ἀψίδα τῆς ἀντικρυνῆς στοᾶς, τὴν κατάλευκη σκάλα καὶ τὸ ἀστραφτερό, κιονωτό, ποὺ ἀνηφορίζει σ' ἕνα κοίλωμα στὸν τοῖχο ὅπου στολώνεται μιὰ Ἀφροδίτη τοῦ Κανόβα, (καύχημα τῆς συλλογῆς τοῦ τρίτου μαρκήσιου) ποὺ σκεπάζει μὲ μιὰ σεμνὴ κοκετστικὴ χειρονομία, ἢ μάλλον δὲν καταφέρνει νὰ σκεπάσει τὶς μαρμάρινες χάρες της. Στὶς ὑπόρρειες αὐτῆς τῆς θριαμβικῆς μαρμαρένιας ἀνηφορίᾶς τοποθέτησε ἡ λαίδη "Ενταρντ τὴν ὀρ...ᾶστρα κι ἀντίκρυ, σὲ σειρές, τοὺς ἐπισκέπτες τῆς. "Οταν ὁ "Ιλλιτζ καὶ ὁ λόρδος "Ενταρντ ἐστρῆχαν τὴ γωνιὰ μπρὸς στὴν Ἀφροδίτη τοῦ Κανόβα, περπατώντας στὶς μύτες τῶν παπουτσιῶν τους, καθὼς πλησιάζαν τὴν ὀρχήτρα καὶ τὸ ἀφοσιωμένο ἀκροατήριο, μὲ βήματα ὁλοένα περισσότερο συνωμοτικά, βρέθηκαν ξαφνικὰ μπρὸς σὲ ἑκατὸ τουλάχιστο ζευγάρια μάτια, καρφωμένα πάνω τους. "Ενα κῦμα περιέργειας ἀνασηκώθηκε στὸ ἀκροατήριο. Τὴν ἐμφάνιση, ἀπὸ ἕνα κόσμο τόσο διάφορο ἀπὸ τὸ δικό τους, αὐτοῦ τοῦ θεόρατου, σκυφτοῦ γέρου, μὲ τὴν πίπα στὸ στόμα, μὲ κοστοῦμι σκωτσέζικο, τήνε θεώρησαν ἀλλόκοτο φανόμενο. "Εμοιαζε σὰ σκελετὸς τρομαχτικοῦ παραμυθιοῦ, σὰν ἕνα ἀπὸ κεῖνα τὰ τερατώδη φαντάσματα ποὺ ἀνεβαίνουν στὰ πελὼ ἀριστοκρατικὰ σπήτια μόνο. Οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Μινώταυρος δὲ θὰ προκαλοῦσε τόσο ἐνδιαφέρον. Τὰ λορνιὸν κινήθηκαν ἀκατάσχετα ὅλα, κι ὁ λοι γέρνανε ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ νὰ ἰδοῦν καλὰ τὰ ἀνεπάντεχα κα λοθρεμμένα μπόδια ποὺ ξεφύτρωσαν μπροστά τους. Νοιώθονταις ἄξαφνα τόσα βλέμματα ἐπάνω του, ὁ λόρδος "Ενταρντ τρόμαξε. Τὸν περέχουσε ἕνα αἴσθημα κοινωνικοῦ ἐγκλήματος. "Εβγαλε τὴν πίπα του, ἀναμμένη, ἀπὸ τὸ στόμα καὶ τὴν ἔβαλε στὴν τσέπη τοῦ σακκακιοῦ του. Κοντοστάθηκε. Νὰ φύγει ἢ νὰ προχωρήσει; Γύρισε κατὰ δῶ καὶ κατὰ κεῖ, στρέφοντας τὸ καμπυριασμένο του σῶμα γύρω στοὺς γοφούς του, μὲ κίνηση παράξενη, ὅπως τὸ σιγανὸ, βαρὺ ζύγισμα τοῦ λαιμοῦ τῆς καμήλας. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἤθελε νὰ φύγει. Μὰ ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ Μπάχ ἤτανε δυνατώτερη ἀπὸ τὸν τρόμο. "Ηταν ἡ ἀρκούδα ποὺ ἡ μυρωδιὰ τοῦ πετμεζιοῦ τὴν τραβᾶ καὶ νικᾶ τὸ φόβο της νὰ πλησιάσει τὴ σκηνὴ τοῦ κυνηγοῦ. "Ηταν ὁ ἐραστὴς ποὺ εἶναι ἔτοιμος ν' ἀντικρύσει ὁπλισμένο τὸ μανιασμένο σύζυγο καὶ τὶς συνακόλουθες συνέπειες, ἀντὶ νὰ χάσει μιᾶς στιγμῆς ἀπόλαυση στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἐρωμένης του. Προχώρησε, στὶς μύτες τῶν ποδαριῶν του, ὁλοένα πιὸ συνωμοτικά, καὶ ὅπως παράλογα ἐλπίζοντας νὰ ξεφύγει τὴν προσοχὴ τῶν καλεσμένων, σὰν ἢ ἀπόπειρα νὰ ἐξελισσότανε σύμφωνα μὲ σχέδιο, χωρὶς ἐμπόδιο καὶ κινδύνους. Ὁ "Ιλλιτζ ἀκολουθοῦσε. Τὸ πρόσωπό του κοκκίνισε παραπολύ ἀπὸ τὴν πρώτη ταραχή. Μολοντοῦτο, ἢ κάλλιο, στὸ πεῖσμα τῆς ταραχῆς του, κατέβηκε τὶς σκάλες ὅλες πίσω ἀπὸ τὸ λόρδο κοντυλώντας τόνα χέρι στὴν τσέπη. προτάσσοντας ἕνα μειδίαμα ἰταμό. Περικολτεύγε ψύχραιμα τὸ πλῆθος. Εἶχε μιὰν ἔκφραση περιφρονητικῆς ἀνεχαρίστησης. "Εχοντας ὅμως προσηλώμενο τὸ νοῦ του στὴν προσοίση, κάποια στιγμὴ μπέρδεψε τὰ βήματά του. Ἡ σκάλα, ἀσυνήθιστα ἀρχοντική, ἤτανε ἀκανόνιστη, γλύστρησε, λοιπόν, ἔχασε τὴν ἰσορροπία κι ἀπὸ τρίχα θὰ ἔπεφτε, ἀλλὰ ἀεροζυγίζοντας τά χέρια του, μπόρεσε νὰ σταματήσει, σὰν ἀκροβάτης, κάνα δυὸ τρία σκαλοπάτια παρακάτω. Συνέχισε τὴν κατάβαση μὲ ὅση μεγαλοπρέπεια μπόρεσε νὰ συναθροίσει ἀπ' ὅλες τὶς πηγὲς τοῦ εἶναι του. "Ηταν ὁ μόνος ὑπερβολικὰ θυμωμένος, μισοῦσε τοὺς καλεσμένους τῆς λαίδης "Ενταρντ τὸν καθένα χωριστὰ κι ὅλους μαζί, χωρὶς ἐξαίρεση.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΤΟ ΝΕΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
τοῦ ΗΛΙΑ ΒΕΝΕΖΗ
«ΓΑΛΗΝΗ»
Πουλιέται σ' ὅλα τὰ κεντρικὰ βιβλιοπωλεῖα
Δραχμὲς 50.

ΟΙ ΨΑΡΑΔΕΣ ΨΕΛΝΟΥΝ!

Τοῦ κ. ΞΕΝΟΥ ΞΕΝΙΤΑ

Χαιρέτησε, κάθησε σὲ μιὰ καρέκλα ἀντίκρυ στὸ τραπέζι τῶν φαράδων καὶ πῆρε νὰ διαβάσει τὴν ἐφημερίδα του. Ἐπικράτησε γιὰ μιὰ στιγμὴ σιωπή, γιατὶ ὁ Κουρούπης εἶχε διακόψει τὴ συζήτηση.

Ὁ Γιώργης ὁ Κεβρίμης, ἀπὸ τὴν παρέα τῶν φαράδων, καθότανε καβάλα κι' ἀνάστροφα σὲ μιὰ καρέκλα καὶ στηριζότανε γιὰ τὸ ἀγκάνες σ' ἀνουμπιστήρι της. Ἀφησε νὰ πέσει καταπόψυρα ἡ γόνα τοῦ τσιγάρου του, κ' ἔπειτα, ὅπως τὴν παρακολουθοῦσε στὸ πέσιμό της, ἔγυρε κ' ἔρτυσε τὰ τὴ σβύσει. Μὰ δὲν τὰ κατάφερε καὶ πῆρε νὰ τὴν ἀποτελειώσει μὲ τὴ γυμνὴ στέρενα τοῦ δεξιοῦ πεδαριοῦ του. Σκυφτὸς κοσδὼς ἤτανε καὶ παρακολουθοῦσε τὴ δράση τῆς φτέρνας του, ἀποτάθηκε στὸ Φώτη καὶ τοῦ εἶπε:

—Μὲ μάς λές, πατριώτη, ἀσὸ πολὺ εἶσαι γραμματεύς μονος καὶ τὰ διαβάζεις; μοῦδε; σῦλα κάθε μέρα, πῶς τὴ θλέπεις τὴν κατάσταση; Θἄχουμε πόλεμο κ' ἐμεῖς; Θὰ μποῦμε, λές, στὸ χ

ΕΝΑ ΛΙΜΑΝΙ ΨΑΡΑΔΩΝ

ΠΟΡΤΟ-ΚΟΥΦΟ

Του κ. ΖΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ψύχρεμα το χειμώνα. Καὶ τὶ χειμώνα: μέρες ὁλοκάθαρες· ξαστεριές γαλήνες. Ἀλοθάνεσαι μιὰ πνοὴ ἀρξενὴ ἀρμονία, ἕταν οἱ ἀγριες, οἱ ἀπότομες ἀκρογιαλιές, ἔχουν ἀκυμάτισμο, ἡσυχο θάθρο.

Ρίξαμε τὸ παραγάδι στὰ Ἐρημόνησα, σκορπιστὰ κι' ἀκατοίκητα μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ Αἰγαίου.

Ἡ Ψαθοιρα πρῶτο, νηοάκι χαμηλό. Δεύτερο τὰ Γιουρα, μεγαλέιτερο, ἀπότομο, ξερό. "Ομως λιγο πιὸ κάτω, ἡ ἀντίθεσή του, ἡ Κυρὰ Παναγιά, χαμηλό, νόημο, προστευτικό. Ἀνατολικὰ εἶναι τὸ Πιπέρι, νησὶ χωρὶς κανένα λιμάνι, χωρὶς καταφύγιο. Κομμένο καὶ γκρεμισμένο μέσα στὰ νερά, δέχεται ὁλους τοὺς ἀνέμους, ἀρκετὰ αἴγουρο στὸν ἑαυτο του καὶ στὴ μοναξιά του.

Σ' αὐτὰ τὰ νερὰ συχνάζουν τὰ σκυλόψαρα, οἱ ροφοί, οἱ σιναγρίδες, οἱ σκορπίνες.

Γι' αὐτὸ τὸ παραγάδι χρειάζεται νάναι γερό, κι' ἀπιδέξια χέρια ψαρᾶ πρέπει νὰ τὸ δουλεύουν. "Οταν πιαστεῖ σκυλόψαρο, τὸ κάνει ὅλο σπ' φογουρίσματα, κουβαριάσματα κι' ἄκρη δὲν ἔχει. Τόσο εἶναι τὸ πείσμα του. Ὁ ροφὸς κάθεται στὴν κρύφτρα του καὶ δὲν τὸ κουνάει. "Οταν εἶναι ἀγκυστρωμένος, χρειάζεται νὰ ρίξει κάτω στὸ βυθό, ὁ ψαρᾶς, ἕνα σιδερένιο στεφάνι, πασαμένο μέσα ἀπ' τὴ «μάνα» τὸ παραγαδιοῦ, γιὰ ν' ἀναγκαστεῖ νὰ βγεῖ ἔξω. Ὑπάρχει ροφὸς δέκα — εἴκοσι ὀκάδες. Σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ, φηκιέται ὁ μπάρμπα — Φεσίας, εἰδικεμένος στὸ ψάρεμα τοῦ ροφοῦ.

Πάνω στὰ διακόσια ὅς πεντακόσια ἀγκύστρια ἑνὸς παραγαδιοῦ, πεῖνουνται ὀραδιασμένα πολλῶν εἰδῶν ψάρια. Τὰ νόστιμα λιθρίνια, τὰ ἐόχυμα μουγκριά, οἱ πέρκες γιὰ σοῦπα, οἱ χάνοι.

Ἀλλὰ ἡ τοιπούρα θέλει ἰδιαίτερη περιποίηση, καθὼς καὶ τὸ λαβράκι καὶ ἄλλα ἀσπρόψαρα, γιὰ νὰ καταδεχτοῦν νὰ φάνε τὸ βόλωμα.

Τὰ παράμοιλα τοῦ παραγαδιοῦ πρέπει νάναι ἀπὸ μεσινέζα, ἀσπρη τρίχα, γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται. Καὶ προπαντὸς διαλεχτὸ, φρέσκο, προκλητικὸ προσφάϊ.

Παρόμοιο γίνεται καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, δὲν μπορεῖς νὰ ψαρέψεις ἀνάμεσά τους μ' ὁποιο βόλωμα κι' ὅποτε θές.

Μιὰ ἑβδομάδα ψαρεύοντας κουρασήκαμε. Κι' ἄλλωστε, χάλασε ὁ καιρός. Μᾶς βρῆκε ἔτσι ὁ ἄνεμος, ἐξαφνικὰ, κεῖ ποὺ ξεμπερδεύαμε τὸ παραγάδι.

Στεγνώσαμε τὰ δίχτια πάνω στὴν ἀμμουδιά, τὰ διορθώσαμε ὅπου ἦταν ξεσκισμένα ἀπὸ τ' ἀγκάθια τῶν ψαριῶν, παραδώσαμε τὰ ψάρια στὸ βενζινόπλοιο, τὴν ψαροπούλα, ποὺ ἔρχεται ἐπὶ τούτου ἀπὸ μεγάλη ἀπόσταση, μὲ κοπετάνιο τὸ Γιόργο τὸν Τζούμα καὶ τὸ Θύμιο λογιστὴ, γιὰ νὰ τὰ παραλάβει, κι' εἰμαστανε ἑτοιμοι νὰ ἐεγτοῦμε τὴν τρικυμία.

"Ετοιμους μᾶς βρῆκε ἡ θάλασσα, δυὸ μίλλια μακρυὰ ἀπ' τὸ κοντινότερο νησάκι. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ νησὶ κατοικοῦσαν δυὸ οἰκογένειες. Ἡ μιὰ ἑνὸς ψαρᾶ, ἡ ἄλλη ἐοσκοῦ αἰγοπροβάτων.

"Οταν ἕνας ἄνθρωπος διαφέρει ἀπ' τὴν παρέα του σ' ὁ,τιδήποτε, τότε γιὰ νὰ τἄχει καλὰ μαζί τους καὶ νὰ μὴν ἀντιδράσουν, πρέπει ν' ἀφομοιωθεῖ ἐντελῶς μὲ τὴν ψυχή τους ἀσαρινά, ὥστε κανένα ἴχνος δικό του νὰ μὴ φαίνεται. Τὸ παραμικρὸ μπορεῖ νὰ τὸν προδώσει. Καὶ τότε θὰ πάψει τὸ αὐθόρμητο τῶν ἄλλων καὶ θὰ αἰσθάνονται τὸν ἑαυτό τους σὲ στενοχώρια, καθὼς κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Δὲν κατόρθωσα νὰ παίξω ὅς τὸ τέλος τὸ ρόλο μου. Μὲ διέκρινε ἕνα κοριτσάκι τῆς οἰκογένειας τοῦ ψαρᾶ.

Καθὼς πήγαμε στὸ σπίτι τους θαλασσοδαρμένοι, ζαρώσαμε γύρω στὸ τζάκι μὲ τὴν πλούσια φωτιά, καὶ ζεσταινόμασταν. Οἱ νοικοκυραῖοι μᾶς περιποιήθηκαν μ' ὅ,τι εἶχαν καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν προθυμία τους. Λαὸς ἁπλὸς, χωρὶς νευρασθένεια: τὴν κυρὰ αὐτὴ ποὺ κυβερνάει τὰ σπίτια τῶν μικροαστῶν καὶ ὅσων ζοῦνε σὲ ἀντίφαση μὲ τὸ στοιχεῖο τους: ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ οἱ μεγάλες ἰδέες, κι' ἀπ' τὴν ἄλλη τὸ πνιγηρό, τεχνητὸ, «πολιτισμένο» περιβάλλον.

Τὸ κοριτσάκι περιεργαζόταν ὅλους. Καὶ καθὼς τὰ παιδιὰ εἶναι λεπταίσθητοι δέκτες καὶ ὀξυδερκεῖς παρατηρητὲς πραγμάτων καὶ προσώπων, διέκρινε τὸν ἔξενο, τὸν παρεισάκτο, τὸν μὴ—λαϊκό. Κι' ἐνὼ ἄλλες φορὲς ἦταν ὁμιλητικό, λεύτερο, εὔθυμο, τώρα ἔγινε διστακτικό, σὰ νὰ ἔξεμ μπροστὰ του ἕναν κίνδυνο καὶ μιὰν ἄλλη πτυχὴ τῆς ψυχῆς του.

Ἐδῶ στὰ Ἐρημονήσια, ἕνας γερμανὸς ψαρᾶς, ὁ Alfons Hochhauser εἶχε χρόνια τὸ ἐνδιαίτημά του. Ἐδῶ ἕνας ἄλλος, ὁ Werner, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἀλφόνσου Ἔγρωμε ἕνα βιβλίο γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ψαρᾶδων τῆς Ἑλλάδας, ποὺ δημοσιεύτηκε πέρυσι.

Ἐδῶ, τέλος, ψιθυρίσαμε τὰ λόγια τοῦ Heidegger:

Die Welt weltet
Das Nichts nichtet

«Τὸ τίποτε σ' ἐκμηδενίζει, ὅπως ὁ κόσμος σὲ κάνει ἐγκόσμιο».

Μόνο ἕνας ποὺ ἀφησε τὶς μεγάλες πόλεις μὲ τὴ γνόση τῆς ψυχολογικῆς τους ἀτμόσφαιρας, κι' ἐπισκέφτηκε αὐτὰ τ' ἄνονα, τ' ἀπόκοσμα νησιά, μόνον ὅποιος δὲν εἶναι μονύχας ἡ ζῶσα ἀντίφαση τοῦ «ἕλα — τίποτε», ἀλλὰ καὶ ἡ ζωντανὴ τους ἁρμονία, εἶναι ἱκανὸς νὰ αἰσθανθεῖ τὰ ἐρμονήσια, ὄχι ἁπλῶς σὰν θρᾶχους μέσα στὸ πέλαγο, ἀλλὰ καὶ ταυτόχρονα σὰν σύμβολα αὐτοῦ τοῦ Nichts, ἐνὼ ἡ ωνήμη του εἶναι γεμάτη ἀπ' τὴ Welt.

Ἀλλὰ γιὰ τὸ Πόρτο — Κουφό, ἀκόμη δὲν ἔγινε λόγος.

Εἶναι ἕνα μικρὸ λιμανάκι στὸ ἄκρο τοῦ ἰεσσαίου σκέλους τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου, ἡ σκοπιὰ καὶ τὸ δεῦ μάτι τοῦ Αἰγαίου. Ἕνας ἀσύρματος τώρα τελευταῖα ἔχει ἐγκατασταθεῖ ἐκεῖ.

Τὸ λιμάνι εἶναι τόσο παράξενο. Ὥστε προτοῦ μπεῖς μέσα στὸν κόφο του, ἀπ' ἔξω δὲν τὸ βλέπεις. Γι' αὐτὰ τὸ λένε Κουφό, σὰ νὰ μὴ παίρνει εἴδηση ἀπ' τὸ τί τρικυμία, τί καστροσοφὴ γίνετει ὁλίις σὲ μερικὰ μέτρα ἀπόστασι. Σὰ νὰ μὴ συγκινιέται, ὅταν σ' ἀπλησοφάσετα κάτκια καὶ θαπόσια ταλαιπωροῦνται καὶ θηλασσοδέρνονται, ἐνὼ τόσο κοντὰ θθέρισκαν σωτηρία.

Διηγοῦνται γιὰ ἕνα τρικυμισμένο καράβι. Πατέρας καὶ γιὸς ἦταν κοπετανέοι. Ὁ πατέρας τοῦ παλιοῦ καροῦ ποὺ δὲν ἤξερε ἀπὸ χάρτες, ἐκτὸς ἀπ' ὅ,τι θυμόταν ἀπὸ πεῖρα κι' ὅ,τι μποροῦσε νὰ διακρίνει τὸ ἀρμυρὸ μάτι του, ἐνὼ ὁ γιὸς ἦταν νεωτεριστής.

Ὁ πατέρας, λοιπόν, μέσα στὴ θέλλα, κρατοῦσε καλὰ τὸ τιμόνι καὶ προσαθοῦσε ν' ἀντέξει στὰ κύματα. ἀφοῦ ἄλλη σωτηρία δὲν ὑπῆρχε ὅς ὅτου καλμαρεῖ ὁ καιρός, ὅπου ξαφνικὰ, ὁ γιὸς θυμήθηκε ὅτι ἁπλα τους ἦταν τὸ Πόρτο — Κουφό. Στάθηκε ὅμως ἀδύνατο νὰ πείσει τὸν πατέρα. Τότε ἄρπαξε τὲ βία τὸ τιμόνι καὶ ἔδωσε τορεία κατατίνω στοὺς θράχους. Ὁ πατέρας, μονιασμένος ἀπ' τὴν ἀπελπισία του, πονόνμιζε ὅτι τὸ κατκι του σὲ λίγα λεπτὰ θὰ συντριβόταν στὴν ἀκτή, ἔβγαλε τὸ πιστόλι καὶ σκότωσε τὸ γιό.

Κι' ὅμως, δὲν πρόφτασαν νὰ περάσουν δυὸ λεπτὰ καὶ τὸ στενὸ στόμιο τοῦ λιμανιοῦ, ποὺ κρυβόταν ἀπὸ πλάγια, φάνηκε. Ὁ πατέρας, ἔτσι λέει ὁ θρῆλος, τῶν ψαριάδων, τρελλάθηκε ἀπ' τὴ λύπη του, ὅταν τὸ καράβι γαλήνευε μέσα στὴν ἀγκάλη.

Τρελλάθηκε ὁ νέος ὅμως πάντοτε πεθαίνει. "Οποιος φέρνει τὴν εἴδηση, ὅποιος σπάζει τὴν παράδοση, εἶναι ἀπὸ καιρὸ πεθαμένος γιὰ τοὺς ἄλλους. Οἱ ζωντανοὶ πρέπει νὰ παραδέρνουν, πρέπει νὰ τρελλαθοῦν, ν' ἀπελπιστοῦν, νὰ τὰ χάσουν ὅλα κι' ὁ φόβος νὰ διώξει τὸ φόβο, γιὰ νὰ θνοῦν ἀπ' τὴ συνήθεια κι' ἀπ' τὴν ἀκοπία τοῦ πνεύματος. "Αν δὲ γίνει αὐτό, ὁ προσ'γγελος εἶναι πεθαμένος ὅταν ζοῦσε, εἶναι καὶ θὰ εἶναι, ὥσπου νὰ ὁριμάσουν οἱ ὅροι τῆς ἀνάστασης. ποὺ ἴσως, τέτοιοι, ὅπως ἦταν, νὰ μὴ ἐανακριμάσουν ποτὲ πιά, ποτὲ "ους.

Πόρτο — Κουφό. ἀλήθεια, μοιάζε! σὰ σύμβολο μεταφυσικῆς ἀναπόλησης.

Λίγα σπίτια ψαρόδων ἀποτελοῦν τὸ χωριό, ποὺ μετατρέποντα· σὲ καφενεῖα, ὅταν ὁ καιρὸς ἀγριέψει καὶ τὸ λιμανάκι γεμίσει ἀπὸ πλήθος πλοῖα ὅλων τῶν εἰδῶν.

Ἐδῶ εἶναι τὸ κέντρο τοῦ ἐμπορίου τῶν ψαριῶν. Ἐδῶ συγκεντρόνονται ψάρια ἀπ' ὅλες τὶ ἀκριθήνσεις τῆς βορειοανατολικῆς Ἑλλάδας καὶ τὰ παγώνουν μέσα σὲ κασέλλες, γιὰ νὰ φτάσουν στὴν Ἀθήνα ὅστερα ἀπὸ τέσσερις - πέντε μέρες, ὅταν ὁ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 11)

ΕΝΑΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΝΤΕ ΛΑ ΤΟΥΡ ΝΤΥ ΠΕΝ

Μετάφρ. κ. Ν. ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΑΝΤΡΕ ΡΟΥΣΣΩ

(Οἱ ἐφημερίδες μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους Γάλλους ποιητὲς τῆς δικῆς μας ἐποχῆς, ὁ Πατρὶς ντὲ λα Τοὺρ ντὸ Πὲν, πλησιάσθηκε κι' αὐτὸ μαλωνισμὲ ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους. Ὁ πιὸς νομίσαμε πὼς οἱ ἀναγνώστες τῶν «Ν. Γ.» θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ γνωρίσουν καλύτερα αὐτὸν τὸν ποιητὴ τῶν 30 χρόνων. σκεφτήκαμε νὰ τοὺς δώσουμε σὲ μετάφραση μιὰ μελέτη γι' αὐτόν, τοῦ μεγάλου κριτικοῦ Ἀντρὲ Ρουσσώ).

Δὲν εἶναι τώρα καιρὸς νὰ ποῦμε ἂν ὁ Πατρὶς ντὲ λὰ Τοὺρ ντὸ Πὲν εἶναι ὁ μεγάλος ποιητὴς τῆς ἐποχῆς του. Ἡ λέξη θάταν πολὺ τολμηρή. Ἀλλὰ εἶναι ἡ μόνη ποὺ πρέπει νὰ προφέρει κανένας μπροστὰ στὸ ἔργο του, σ' αὐτὸ τὸ πραγματοποιησὲ τὰ σχέδια τοῦ συγγραφέα του καὶ θ' ἀποτελέσει ἕνα περιστατικό, ποὺ ἀπ' αὐτὰ λίγα ἔχει ν' ἀναφέρει ὁλόκληρη ἡ Ἱστορία τῆς Ποίησης, εἴτε, πολὺ πάνω ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ζοῦν στὴ γῆ, μακρυὰ ἀπὸ πολλὰ πράματα, κι' ἀπ' τὴν ποίηση ἰδιαίτερα) κι' ἐπίσης πολὺ πάνω ἀπὸ τ' ἀνθρώπινα μέσα ἐκφρασης.

Θ' ἀφήσει σὴ λογοτεχνία μας κάποια πρωτόφαντα ἀχνάρια ἑνὸς μεγάλου ποιήματος ποὺ δὲν ὁλοκληρώθηκε. Δὲν μπορεῖ νὰ προβλέψει κανένας διαφορετικὸ τέλος ἀπὸ μιὰ προσπάθεια ποὺ ἔχει σὰν σκοπὸ τῆς νὰ ξανανοίξει τὰ μάτια καὶ τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου στὸ νόημα τῆς ζωῆς, ἀποκαλύπτοντάς του τὴν ἀπόκρυφη παράδοση.

Μεταχειρίζομαι ἐπίτηδες τὶς δυὸ αὐτὲς τελευταῖες λέξεις. ποὺ θὰ μποροῦσαν τόσο καλὰ νὰ θυμίσουν τὴν ψευτοποίηση, γεννημένη ἐχθρὰ τοῦ Πατρὶς ντὲ λὰ Τοὺρ ντὸ Πὲν: ἕνα δράμα τοῦ Κατὺλ Μαντές, λογαυχάρη, εἴτε μιὰ ὅπερα τοῦ Μασσενέ. Τὶς μεταχειρίζομαι, γιατὶ θὰ φανεῖ ἀμέσως ἔτσι πὼς δὲν μπορεῖ νὰ μιλάει κανένας γι' αὐτὸν τὸν ποὺ ἡ Δημιουργία δὲν ἔχει ἄλλο νόημα, παρεχτὸς ἑνὸς τεράστιου σώματος ποὺ βαδίζει πρὸς τὸ πεπρωμένο του. Καὶ σὲ κάθε βῆμα ποὺ κάνει τὸ πελώριο αὐτὸ σῶμα, ἕνας κλονισμὸς τεντώνει τοὺς δεσμοὺς ποὺ ἑνώνουν ὅλα τὰ μέρη του. Ὁ ποιητὴς εἶναι ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ ὅλοι αὐτοὶ οἱ κλονισμοὶ συγκινοῦν καὶ τὸν κάνουν νὰ πάλλει. Κάθε φορὰ ποὺ ἕνας ποιητὴς τραγουδᾶ τὸν ἄνεμο ποὺ σηκώνεται, ἀφοῦ δὲν γίνεται ἀνακάλυψη παρὰ κρυμμένων ἀξιῶν. Μόνη ἡ λέξη παράδοση ἐφτασε στὸν Πατρὶς ντὲ λὰ Τοὺρ ντὸ Πὲν νὰ ἐχει τὴν ἀσύστατη τὴν τραγουδᾶτε μὲ σύμβολα καὶ μὲ ἀναπολήσεις, ποὺ εἶναι τὸ φυσικὸ νόημα τῆς νύχτας;»), εἴτε ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ἀσύστρωτή της ἀπέναντι στὸν ὁραματιστικὸ ἐγωϊσμό, ποὺ θὰ πειράζει ἀσφαλῶς τὸν Ρεμπὼ, ὅταν ὁ ντὸ Πὲν γράφει: «Λύτοὶ ποὺ θέλουν νὰ λέγονται δεὺδερκεῖς, προχωροῦν πρὸς τὴν ἠδονή τους ποὺ δραματίζονται, ὅπως ἀκριβῶς κάθε ἀθρωπος στοὺς ἐρωτές τοὺ». Καὶ δὲν εἶμαι βέβαιος πὼς στὴν «Κωμωδία τοῦ Ἅγιου Ἠλία τοῦ Γκὲς», (ποὺ εἶναι σάτιρα τῶν ψευτοποιητῶν, ὅπως «Οἱ ἀρχιτραγουδιστὲς τῆς Νυρεμβέργης»(2) εἶναι σάτιρα τῶν ψευτοκαλλιτεχνῶν), κάποιο ποίημα φτιαγμένο μὲ θέμα τὸ κοράκι εἶναι σάτιρα ἀποτεινόμενη στὴν ποίηση τοῦ Πόε(3). Ὁπως βλέπουμε, ὁ ἀντισυμβολισμὸς τοῦ ντὸ Πὲν πόει πολὺ μακρυὰ καὶ δὲν χαρίζεται σὲ τίποτε καὶ σὲ κανένα. Θὰ πεῖτε πὼς ἕνα ἀπ' τὰ προνόμια τῆς νειότης (ὁ ντὸ Πὲν δὲν εἶναι οὔτε τριάντα χρόνων) εἶναι καὶ ἡ ἀνατροπὴ τῶν χτεσινῶν εἰδώλων; Ἡ λιγώτερο πεζὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ ποίησὴ τοῦ ντὲ λὰ Τοὺρ ντὸ Πὲν δὲν μποροῦσε νὰ ζητήσει λιγώτερα ἀπ' αὐτὴ τὴν εἰκονοκλασία.

Γιατὶ πρόκειται νὰ γυρίσουμε στὴ ζωὴ καὶ ὄχι πιὰ νὰ μεταχειρι-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 10)

«Ὁ μεγάλος δάσκαλος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης....» (Σκίτσο τοῦ κ. Λάζαρου Ὀστσιμπασίδη γιὰ τὸ βιβλίμα «Οἱ φοῦρδες φέλουν!» τοῦ κ. Ξ. Ξενίτα, ποὺ δημοσιεύεται στὴ σελίδα 5.

ΤΟ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΟΥΕΛΣ

Η ΜΟΙΡΑ ΤΟΥ "ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ,,

Τὸ βιβλίο αὐτὸ δημοσιεύτηκε τελευταῖα καὶ δὲν μεταφράστηκε ἀκόμα σὲ κομμὰ ἑξένη γλῶσσα. Οἱ παγκόσμιες κριτικὲς τὸ θεωροῦν σὰν τὸ σπουδαιότερο βιβλίο τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ Οὐέλς πραγματικὰ στάθηκε μπρὸς σὲ ὅλα τὰ φλέγοντα προβλήματα καὶ μὲ τὴ δική του φιλοσοφία ζήτησε νὰ τοποθετήσει κοινωνικές, πολιτικὲς καὶ ἐπιστημονικὲς θέσεις τῆς σημερινῆς πραγματικότητας.

Σὲ κάθε γραμμὴ τοῦ βιβλίου του καλεῖ τὸν κόσμο — στὴν κατανόηση στὴν ἔξυπνη ἀντιμετόπιση τῆς ζωῆς. «Προσαρμόσου ἢ πέθανε», αὐτὸς εἶναι ὁ ἀδυσώπητος φυσικὸς νόμος ποὺ ἀνανεομένου σύμπαντος. Αὐτὴ εἶναι ἡ κύρια ἰδέα τοῦ βιβλίου. Ὁ Οὐέλς μᾶς ἐξηγεῖ γιατὶ πρέπει νὰ προσαρμοστοῦμε καὶ πῶς, καθὼς καὶ ποιὲς εἶναι οἱ δυνάμεις τῆς ἀντίδρασης, ποὺ μᾶς σταματοῦν. Ὁ μόνος δρόμος ποὺ ἐλέπει, εἶναι μιὰ ἐπιστημονικὰ διευθυνόμενη ἐλευθερη κοινωνία. Καὶ ἀρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ μιλήσει γιὰ ὅλες τὶς σημερινὲς κινήσεις, γιὰ τὸν Καθολικισμὸ, τὸν Ἀρτσιανισμὸ, τὸν Βρετανικὸν Ἰμπεριαλισμὸ, γιὰ τὸν Γιαπωνέζικο Σουϊντσισμὸ, τὸν Ναζισμὸ, γιὰ τὸν Ἀμερικανισμὸ τοῦ «Νιοῦ Ντήλ». γιὰ τὸν Σιωνισμὸ, τὸν Κομμουνισμὸ κτλ. Μέσα σ' αὐτὰ τὰ κεφάλαια βρίσκει κανεὶς πορτραῖτα τοῦ Ροὺζβελτ, τοῦ Τσὰν — Κάι — Σέγκ, τοῦ Χίτλερ, τοῦ Στάλιν, τοῦ Τσάμπερλαιν.

Γενικὰ, θὰ λέγαμε πὼς ὁ Οὐέλς στέκεται μὲ κάποιον ἀπαισιοδοξία μπρὸς στὶς τραγικὲς ἀγωνίες τοῦ σημερινοῦ κόσμου.

"Ας προσθθήσουμε, ὅμως, καλλίτερα νὰ δώσουμε συνοπτικὰ μερικὲς ἀπόψεις τοῦ βιβλίου του.

⁂

«Ἄνθρωπος ὁ Σοφὸς» εἶναι τὸ βιόλογικό μας ὄνομα. Καὶ τὸ νὰ ρωτοῦμε ποιὰ εἶναι ἡ μοῖρα τοῦ «ἀνθρώπου τοῦ σοφοῦ» καὶ ὄχι ἁπλῶς τοῦ «ἀνθρώπου», αὐτὸ δείχνει πὼς ἀρχίσαμε νὰ ἔχουμε πλουσιώτερη καὶ ἐξυπνότερη ἰδέα γιὰ τὴν ἱστορία, ἀπὸ τοὺς προπάππους μας. Γι' αὐτοὺς, ἡ ἱστορία περιορίζοταινε σὲ λίγες χιλιετηρίδες καὶ εἶχε γιὰ ἀποκλειστικὸ θέμα τὴν ἀνθρώπινη ράτσα. Γιὰ μᾶς ἡ ἱστορία εἶναι ὁπόθεση ἑκατομμυρίων χρόνων, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ὁποίων ἕνας τύπος ζώου ἀγωνίζεται, σύμφωνα μὲ νόμους ποὺ κυβερνοῦν τὴ ζωὴ ὅλων τῶν ζώων, νὰ γίνει ὁ «ἄνθρωπος ὁ σοφὸς», ἔστω καὶ γιὰ ἕνα διάστημα, νὰ γίνει ὁ βασιλιᾶς τῶν ζώων, τὸ ἐξυπνότερο ζωϊκὸ γένος. Ἀλλὰ τὸ ἐρώτημα εἶναι : Θὰ βαστάσει πολὺ ἡ βασιλεία τοῦ «ἀνθρώπου τοῦ σοφοῦ;» Ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοτε ζῶα ἰσχυρὰ, ποὺ ἐμοιαζαν νὰ διοικοῦν τὴν δημιουργία, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο, ἐξαφανίστηκαν. Θὰ ἐξαφανιστεῖ τάχα καὶ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο; Στὸ μεγάλο αὐτὸ ἐρώτημα θὰ δώσουν ἀπάντηση καὶ λύση οἱ γενιὲς ποὺ θἄρθουν.

"Αν, λοιπόν, θὰ θέλαμε νὰ κατανοήσουμε τὸ μέλλον τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Ρωσσίας, θὰ ἔπρεπε νὰ καταλάβουμε τοὺς νόμους τῆς βιολογίας ποὺ δουλεύτηκαν μέσα σὲ ἑκατομμύρια χρόνια καὶ ἐχει ἀπλῶς στὰ στενὰ διεθνῆ γεγονότα, ποὺ ἀκολούθησαν τὸ 1914. Πρέπει νὰ μάθουμε γιατὶ ἕνα ζῶο προοδεύει καὶ δυναμώνει μέσα στὸ φυσικὸ του περιβάλλον καὶ γιατὶ ἕνα ἄλλο ἀδύνατεῖ νὰ προσαρμοστεῖ στὸ περιβάλλον του καὶ πεθαίνει. Καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς μοῖρες, ἡ ἀνθηση ἢ ὁ θάνατος, μποροῦν ἐξ ἴσου νὰ γίνουν τὸ πεπρωμένο τοῦ «ἀνθρώπου τοῦ σοφοῦ».

Η ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ, ΚΟΙΝΗ ΜΟΙΡΑ ΤΩΝ ΓΕΝΩΝ

Ἡ φυσικὴ ἱστορία μᾶς δίνει παραδείγματα ζώων ποὺ ἔζησαν ἑκατομμύρια χρόνια καὶ ζῶων ποὺ ἐξαφανίστηκαν.

Χάνονται τὰ εἴδη ποὺ δὲν προσαρμόζονται καὶ δὲν ἀκολουθοῦν τὶς ἀλλαγὲς ποὺ ἔγιναν στὸ περιβάλλον τους. Ἀντίθετα, τὰ ζῶα ποὺ δείχνουν ἱκανότητα προσαρμογῆς στὶς κλιματολογικὲς ἀλλαγές, στὶς ἀλλαγὲς θερμοκρασίας, κλπ., θριάμβευσαν πάντοτε. Ἔγιναν νέα ζῶα. Ἱκανὰ νὰ ζήσουν σὲ νέο περιβάλλον. Καὶ ὅμως θὰ πρέπει νὰ δεχτοῦμε πὼς αὐτὰ, τὰ τελευταῖα, ὑπῆρξαν οἱ ἐξαιρέσεις. Φοβερὲς εἶναι οἱ ἱστορίες τῶν ἀπωλειῶν ποὺ ἀκολούθησαν τὶς γεολογικὲς ἀλλαγὲς καὶ ἀπροσμέτρητος ὁ ἐξαφανισμὸς γενῶν καὶ οἰκογενειῶν ζώων.

Στὴν ἐποχὴ μας πραγματοποιοῦνται γρήγορες ἀλλαγὲς περιβάλλοντος καὶ μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς μέσα στὶς τελευταῖες ἑκατονταετηρίδες ἐξαφανίστηκε ἕνας ἀσυνήθιστος ἀριθμὸς ζώων. Στὴ σημερινὴ ἐποχὴ ἔχουμε ἕνα νέον παράγοντα ἀλλαγῆς, ἕναν πιὸ ἀδυσώπητο καὶ ἀσπλάχνο δημιουργὸ, τὸν ἄνθρωπο, ποὺ δὲν ἀφήνει τίποτε ἥσυχο ἀπὸ τὸ θυδὸ τῆς θάλασσας ὡς τὴν ἀτμόσφαιρα, τὸν ἄνθρωπο ποὺ δὲν μπορεῖ ὡστόσο νὰ ἐξαιρέσει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν κοινὴ τύχη τῶν ζώων. Θὰ ἐπιζήσει ὁ «ἄνθρωπος ὁ σοφὸς» μέσα στὶς ἐρχόμενες ἑκατονταετηρίδες;

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΩΡΟ: Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Ὁ «ἄνθρωπος ὁ σοφὸς», σήμερα πλεονεκτεῖ μέσα στὰ ἄλλα ζωϊκὰ εἴδη. Ἀνήκει στὸν κλάδο τῆς ζωῆς ποὺ ἐπὶ ἑκατομμύρια χρόνια ἀξιώθηκε νὰ ἀναπτύξει τὸ μέρος ἐκεῖνο τῶν ζώων ποὺ λέγεται ἐγκέφαλος. Ὁ ἐγκέφαλος ἀποτέλεσε ἕνα νέο πείραμα τῆς ἱστορίας τῶν ζώων καὶ ἡ μεγάλη του ἀξία ἔγκειται στὸ ὅτι ἔκανε τὸ ζῶο ἱκανὸν ν' μαθαίνει μὲ τὴν πεῖρα.

Ἐνὼ οἱ ἀντιδράσεις τοῦ ψαριοῦ καὶ τῆς σαύρας εἶναι σχεδὸν ἀναλλοίωτες, ὅ,τι κι' ἂν γίνει, τὰ θηλαστικὰ ποσουσιάζουν ἄλλες ἱκανότητες. Στὴν ἀρχὴ τὰ μικρὰ τους ἴσως νὰ φαίνονται πιὸ ἀθοήθητα ἀπὸ τὰ ψάρια ἢ τὶς σαῦρες, γρήγορα ὅμως μαθαίνουν. Αὐτὴ ἡ ἱκανότητα γιὰ μάθηση, εἶναι τὸ ἁπλὸ τῆς προσαρμογῆς τοῦ «ἀνθρώπου τοῦ σοφοῦ». Εἶναι ἀλήθεια πὼς κάνει κι' αὐτὸς ἀπὸ ἔνστικτο ὁριομένες ἀντιδράσεις, ἀλλὰ μόνο μ' αὐτὲς θὰ τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ ἀντιμετωπίσει τὰ περίπλοκα προβλήματα τοῦ σημερινοῦ του περιβάλλοντος. Πρέπει νὰ διδαχτεῖ καὶ διδάσκεται ἀπὸ τὴν κοινωνία μέσα στὴν ὁποία ζεῖ. Τὸ «ἄνθρωπος ὁ σοφὸς» βρίσκεται στὸ Ἔλεος τῆς κοινωνίας. Πολὺ λίγα ἀπ' ὅσα κάνουμε καὶ σκεπτόμαστε προέρχονται ἀπὸ μᾶς ποὺ ἴδιους, σχεδὸν ὅλα μᾶς ἐπιβάλλονται, γιὰ καλὸ ἢ γιὰ κακό θάλλονται, γιὰ καλὸ ἢ γιὰ κακό μας, ἀπὸ τὶς διάφορες ὁμιλίες, μέσα στὶς ὁποῖες ἀνήκομε, ἀπὸ τὴ χώρα, ἀπὸ τὴν τάξη, τὸ ἐπάγγελμα, τὴ θρησκεία, τὴν πόλη, μέσα στὴν ὁποία ζοῦμε. Δὲν χτίζομε ὅπως θέλομε τὰ σπίτια μας, δὲν διαλέγομε ὅπως θέλομε τὸ ντύσιμό μας, δὲν τρῶμε ὅπως ἐπιθυμοῦμε, δὲν διδάσκομε, ὅπως θέλομε τὰ παιδιά μας, ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα μᾶς ἐπιβάλλονται ἀπ' ἔξω, μᾶς προστάζονται ἀπὸ τὴν «κοινὴ γνώμη». Καὶ ἡ γνώμη μας, ἡ ἀτομική, πάντα σχεδὸν, εἶναι διάφορη ἀπ' αὐτὴ ποὺ λέμε «κοινὴ γνώμη».

Γιὰ τὸν βιολόγο, τὸν μελετητὴ τοῦ «ἀνθρώπου τοῦ σοφοῦ», ὅλες αὐτὲς οἱ «ἐπιβεβλημένες» ἰδέες, τὰ γοῦστα, οἱ προλήψεις, οἱ ἀνταγω

Μ. Γ. ΛΕρΜΟΝΤΟΦ

Ο ΗΡΩΑΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Μετάφραση από τὰ Ρωσσικὰ τοῦ κ. Λ. Κ.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

Δὲ μὲ ἄκουσε ὡς τὸ τέλος, ἔφυγε διαστική. Πῆγε καὶ κάθησε κοντὰ στὸν Γκρουσνίτσκυ καὶ ἄρχισαν κάποια αἰσθηματική κουβέντα.

Φαίνεται, ἡ πριγκηποπούλα ἀπαντοῦσε στὶς σοφὲς του φράσεις ἀρνετὰ ἀφηρημένα καὶ ξεκάρφωτα· ἂν καὶ προσπαθοῦσε νὰ δείξει πὼς τὸν ἄκουει μὲ προσοχή. Γιατὶ ἐκεῖνος κάπου-κάπου τὴν ἐκύτταζε μὲ ἀπορία, προσπαθοῦντας νὰ μαντέψει τὴν αἰτία τῆς ἐσωτερικῆς ταραχῆς ποὺ ζωγραφιζότανε στὸ ἀνήσυχο θλέμμα της...

Ἔγω ὅμως ἔχω μαντέψει τὶς σκέψεις σας, χαρατομένη πριγκηπονοῦλα, καὶ φυλαχτεῖτε! Θέλετε νὰ μὲ πληρώσετε μὲ τὸ ἴδιο νόμισμα· νὰ κεντήσετε τὸ φιλότιμό μου—δὲ θὰ τὸ καταφέρετε! Κι' ἂν μοῦ κηρύξετε τὸν πόλεμο, θἄμαι ἀσπλαγχνος.

Στὴ συνέχεια τῆς βραδυᾶς, μερικὲς φορὲς ἐπιτηδὲς προσπαθοῦσα νὰ πάρω μέρος στὴν κουβέντα τους, ἐκεῖνη ὅμως ἀρκετὰ ξερὰ δεχότανε κάθε μου παρατήρηση καὶ μὲ προσποιητὴ λύπη, τέλος, ἀπεμακρύνθηκα. Ἡ πριγκηπονοῦλα ἐθρίμαθουε. Ὁ Γκρουσνίτσκυ ἐπίσης. Θρισμθεύστε, φίλοι μου, διαστεῖτε... δὲν θὰ θριαμβεύσετε γιὰ πολὺν καιρὸν ἀκόμη!... Τί νὰ γίνει! ἔχω μιὰ προαίσθηση... Ὅταν γνωρίζομαι νὰ μὲ μιὰ γυναῖκα, ἀλαθάστα πάντα ἐμάντευα ἂν θὰ μ' ἀγαπήσει ἢ ὄχι.

Τὸ ὑπόλοιπο τῆς βραδυᾶς τὸ πέρασα κοντὰ στὴ Βέρα καὶ χόρτασα νὰ μιλάω γιὰ τὰ παλιά. Γιατὶ μ' ἀγαπᾶ τόσο πολύ, ἀλήθεια δὲν ξέρω. Τόσο περισσότερο μάλιστα ποὺ εἶναι μιὰ γυναῖκα ποὺ μὲ ἔνοιωσε ὁλότελα, μ' ὅλες μου τὶς μικροαδυναμίες καὶ τὶς κακές μου μανίες... Εἶναι λοιπὸν τόσον ἐλκυστικὴ ἡ κακία;...

Βγήκαμε μαζὶ μὲ τὸν Γκρουσνίτσκυ. Στὸ δρόμο μ' ἔπιασε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ ὕστερα ἀπὸ μεγάλη σιωπὴ εἶπε:

—Δείπνον;

— Εἰσαι ὁλάκκας· ἤθελα νὰ τοῦ πῶ, ἀλλὰ κρατήθηκα, καὶ μόνο ποὺ σήκωσα τοὺς ὤμους.

6 τοῦ Ἰούνη

"Ὅλες αὐτὲς τὶς μέρες, οὔτε μιὰ φορὰ δὲν ξέφυγα ἀπὸ τὸ σύστημά μου. Τῆς πριγκηποπούλας ἀρχίζει νὰ τῆς ἀρέσει ἡ κουβέντα μου. Τῆς διηγήθηκα μερικὰ ἀπὸ τὰ παράξενα περιστατικὰ τῆς ζωῆς μου, κι' ἀρχίζει νὰ μὲ βλέπει σὰν ἕναν ἐξαιρετικὸ τύπο. Κορεϊδεύω τὰ πάντα στὸν κόσμο, προπάντων τὰ αἰσθήματα, κι' αὐτὸ ἀρχίζει νὰ τὴν τρομάζει. Μπροστά μου δὲν τολμᾶ νὰ ἀνοίξει αἰσθηματικές κουβέντες μὲ τὸν Γκρουσνίτσκυ, μερικὲς φορὲς μάλιστα τὶς σχετικὲς του προσπάθειες τὶς δέχτηκε μὲ εἰρωνικὸ χαμόγελο. Κάθε φορὰ ὅμως ποὺ ὁ Γκρουσνίτσκυ τὴν πλησιάζει, πάει-νου ὕψος πολὺ ὑποταχτικό, τοὺς ἀφίνω μαζὶ καὶ φεύγω. Τὴν πρώτη φορὰ χάρηκε γι' αὐτό, ἢ προσπάθησε νὰ δείξει πὼς χαίρεται. Τὴ δεύτερη φορὰ θυμώσε μαζὶ μου καὶ τὴν τρίτη μὲ τὸν Γκρουσνίτσκυ.

—Ἔχετε πολὺ λίγο ἐγώισμό!— μοῦ εἶπε χτές. —Γιατί νομίζετε πὼς μοῦ εἶναι πιὸ εὐχάριστο νὰ μένω μὲ τὸν Γκρουσνίτσκυ;

Τῆς ἀπεκρίθηκα πὼς γιὰ τὴν εὐτυχία τοῦ φίλου θυσιάζω τὴν ἀτομική μου εὐχαρίστηση...

—Καὶ γιὰ τὴ δική μου; πρόσθεσεν ἐκείνη.

Τὴν κύτταξα μέσα στὰ μάτια καὶ πῆρα σεβαστὸ ὕψος.

Ὕστερα ὅλη τὴν ἡμέρα δὲν τῆς εἶπα οὔτε λέξη... Τὸ βράδυ ἤτανε ἀκρετικὴ. Σήμερα τὸ πρωὶ στὴν ἐκγύ ἤταν ἀκόμη πιὸ σκερτική. Ὅταν τὴν πλησίασα ἄκουσε ἀφηρημένη τὸν Γκρουσνίτσκυ, ποὺ φαινόταν νὰ ἐνδυσιάζεται μὲ τὴ φύση. Μόλις ὅμως μὲ ἀντιλήφτηκε, ἄρχισε νὰ ξεκαρδίζεται πολὺ ξεκάρφωτα, δείχνοντας πὼς τάχχατες δὲ μὲ παρατηρεῖ. Τράβηξα μακρύτερα καὶ κρυφὰ-κρυφὰ ἄρχισα νὰ τὴν παρακολουθῶ. Ἐστρίψε ἀπὸ τὸ συνοικιλητὴ τὴ πρὸς τὸ ἄλλο μέρος καὶ χασμουρήθηκε δυὸ φορές. Ὁρισμένα τὸν ἐκρέθηκε τὸν Γκρουσνίτσκυ. Δὲ θὰ τῆς μιλήσω ἀκόμη δυὸ μέρες.

11 τοῦ Ἰούνη

Συχνὰ ἀναοωτιέμαι γιατὶ τόσο σπίμονα προσπαθῶ νὰ κερδίσω τὸν ἔρωτα μιᾶς νεαρῆς κόρης, ποὺ δὲ θέλω νὰ τὴν ἀποπλανήσω οὔτε καὶ νὰ τὴν πάρω γυναῖκα μου; Γιατὶ αὐτὴ ἡ κοκεταρία; "Ἡ Βέρα μ' ἀγαπᾶ περισσότερο παρ' ὅσο θὰ μὲ ἀγαπήσει κάποτε ἡ πριγκηποπούλα. Μαῖρη. "Αν μοῦ φάντοζε σὰν μιὰ καλλονὴ ἀπόρθητη· ἴσως νὰ μὲ τραβοῦσε τὸ δύσκολο τῆς ἐπιχειρησης...

Τίποτε ὅμως ἀπ' ἐλ' αὐτά! Κατὰ συνέπεια, αὐτὸ πιὰ δὲν εἶναι ἡ ἀνήσυχη ἐκείνη ἀνάγκη τῆς ἀγάπης ποὺ μᾶς τυραννεῖ τὰ πρῶτα νεανικὰ χρόνια· ποὺ μᾶς σιγνεῖ ἀπὸ τὴ μιὰ γυναῖκα στὴν ἄλλη, ὡς ποὺ νὰ βροῦμε ἐκεῖνη ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ὑποφέρει. Ἐδῶ ἀρχίζει τὸ μόνιμο πάθος μα:—τὸ ἀληθινὸ καὶ ἀτέλειωτο πάθος, ποὺ μεσημπαίτικα μπορούμε νὰ τὸ ἐκφράσουμε μὲ μιὰ γραμμὴ· ποὺ πέφτει ἀπὸ τὸ ἕνα σημεῖο πρὸς τὸ ἀχανές. Τὸ μυστικὸ τῆς ἀτελεύτητης αὐτῆς γραμμῆς βρίσκεται στὴν ἀδυναμία τῆς νὰ πετίχουμε τὸ σκοπό, δηλαδὴ τὸ τέλος

Γιατὶ λοιπὸν νὰ πασκίζω; Ἀπὸ φόβο πὼς τὸν Γκρουσνίτσκυ; Ὁ δυστυχής! δὲν τὸ ἐξίξει κελέβελο. Ἢ μήπως εἶναι ἡ συνέχεια, ὕστερα ἀπὸ τὸ κακὸ ἀλλ' ἀκκατανίκητο ἐκείνο αἴσθημα· ποὺ μᾶς ἀναγκάζει νὰ καταστρέφουμε τὶς γλυκὲς πλάνες τοῦ διπλανοῦ μας, γιὰ νὰχουμε τὴν μίζερη ἐυχαρίστηση νὰ τοῦ ποῦμε, ὅταν σὲ ἀπόγνωση θὰ ζητᾶ νὰ μάθει τί πρέπει νὰ πιστεύει:

—Φίλε μου, κι' ἐγὼ εἶχα πάθει τὰ ἴδια, καὶ ὅμως ὅπως βλέπεις γευματιζῶ, δειπνῶ καὶ κοιμᾶμαι ὑπνο μακάριο καὶ ἐλπίζω νὰ μπορέσω νὰ πεθάνω δίχως φωνὲς καὶ δάκρυα.

Καὶ θέβαια ὑπάρχει μιὰ ἀσύλληπτη ἡδονὴ στὴν κατάχτηση ψυχῆς νέας· ποὺ μόλις ἀνοίγει σὰ μπουμπουδκι! Εἶναι σὰν τὸν ἄνθε, ποὺ τὸ καλλίτερό του ἀρωμα φεύγει καὶ χάνεται, στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ἡλίου. Πόσπει νὰ τὸ δοξεῖς ἐκείνη τὴ στιγμὴ καὶ μυρίζοντάς τὸ ὅς ποὺ νὰ χρτάσεις, νὰ τὸ πετάξεις στὸ δρόμο· ἴσως κάποιος θρεθεῖ νὰ τὸ σηκώσει! Νοιώθω μέσα μου τὴν ἀκόρεστη λαιμαργία, ποὺ καταβροχθίζει ὅ.τι θρεῖ στὸ δρόμο της. Τὰ θάσανα καὶ τὶς χαρὲς τῶν ἄλλων τὶς θλέπω μόνον ὡς πρὸς τὴ σχέση ποὺ ἔχουνε μὲ μένα, σὰν τροφὴ ποὺ συγκρατᾶ τὶς ψυχικές μουδυνάμεις. Καὶ ὁ ἴδιος, δὲν εἶμαι πιὰ ἱκανὸς νὰ κάμω τρέλλες, ἐκπρεσαμένος ἀπὸ τὸ πάθος. Τὴ φιλοδοξία μου τὴν ἐπνιξαν οἱ περιστάσεις, ἐκδηλώθηκε ἔμως μὲ ἄλλη μορφὴ. Γιατὶ ἡ φιλοδοξία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ὄψα γιὰ τὴν ἐξουσία· ἀλλὰ παρὰ ἡ ὄψα καὶ πρώτη μου εὐχαριστηση εἶναι νὰ ὑποτάξω στὴ θέλησή κάθε τι ποὺ μὲ περιθάλλει. Τὸ νὰ ξυπνᾶς μέσα σου τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης, τῆς ἀφοσίωσης καὶ τοῦ φόβου, δὲν εἶναι τάχατες τὸ πρῶτο σημάδι καὶ ὁ μεγαλύτερος θρίαμβος τῆς ἐξουσίας; Τὸ νὰ προξενεῖς σὲ κάποιον θάσανα ἢ χαρές; δίχως νάχεις κανένα θετικὸ δικαίωμα, αὐτὸ μήπως δὲν εἶναι ἡ γλυκύτερη τροφὴ τῆς περηφανείας μας; Καὶ τί εἶναι εὐτυχία; Ἢ κορεσμένη περηφανεια. "Αν μποροῦσα νὰ λογαριάζω τὸν ἑαυτό μου καλλίτερο καὶ δυνατώτερο ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμο, θἄμουν εὐτυχής. "Αν ὅλοι μ' ἀγαποῦσαν· θὰ εὕρισκα μέσα μου ἀτελεύτητες πηγὲς ἀγάπης. Τὸ κακὸ γεννᾶ τὸ κακό. Τὸ πρῶτο θάσανο δίνει τὴν ἰδέα πὼς εἶναι εὐχάριστο νὰ θασανίζεις ἕναν ἄλλο. Ἡ ἰδέα τοῦ κακοῦ δὲν μπορεῖ νὰ μπεῖ μέσα στὸ κεφάλι τοῦ ἀνθρώπου. δίχως νὰ θελήσει νὰ τὴν ἐφαρμόσει καὶ στὴν πραγματικότητα. Οἱ ἰδέες εἶναι πλάσματα ὀργανικά. Κάποιος εἶπε: ἡ γέννησή τους τὸυς δίνει κιόλας τὴ μορφὴ, καὶ ἡ μορφὴ τους εἶναι ἡ ὄρεξη. Σὲ δηοιον ἄνθρωπο γεννηθοῦν περισσότερες ἰδέες· ἐκεῖνος δρᾶ καὶ περισσότερο. Γι' αὐτὸ καὶ μιὰ μεγαλεοῦπὰ τοῦ νὰ ἐκκρεμάσουν στὸ δημοσιοῦπαλληλικὸ γραφεῖο, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ πεθάνει ἢ νὰ τρελλαθεῖ, τὸ ἴδιο ὅπως κ' ἔνας ἄνθωπος μὲ δυνατὴ σωματικὴ διασκευὴ, πεθαίνει ἀπὸ ἀποπληξία ὅταν εἶναι ὑποχρεσμένος νὰ ζεῖ καθιστικὴ καὶ πολὺ φρόνιμη ζωή.

Τὰ πάθη δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἰδέες στὴν κοῦτη τους ἀνά. πτυξη. Ἀνήκουν στὰ νειάτα τῆς καρδιᾶς καὶ ἀνόητες ἐκείνες ποὺ νομίζει πὼς θὰ τὸν τα·ᾶξουν σ' ὁλόκληρη τὴ ζωή του. Πολλοὶ ἡσυχοι ποταμοὶ ἀρχίζουν μὲ θροντεροὺς καταρράχτες· ἀλλὰ κανένας τους δὲ χερσονησᾶ καὶ δὲν ἀρρίζει κὲς τοὺς πλευρές. "Ἐχουσα ὅλη μου τὴ χολή.

"Ἀρχισα στὰ ἀστεῖα καὶ τέλειωσα μὲ ἀληθινὴ κακία. Αὐτὸ τὴ διασκέδαζε στὴν ἀρχή, ὕστερα ὅμως ἀνάσα. Καὶ τότε μέσα στὸ στῆθος μου γεννήθηκεν ἡ ἀπόγνωση. "Ὀχι ἡ ἀπόγνωση ἐκείνη ποὺ τὴ θεραπεύουν μὲ τὸ στόμο τοῦ πιστολιοῦ, ἀλλὰ ἡ ψύχρη καὶ ἀνήμπορη ἀπόγνωση, σκεπασμένη μὲ εὐγένεια καὶ καλοκάγαθο χαμόγελο. "Εγινα ἠθικὰ ἀνάπηρος. Ἡ μισὴ ψυχή μου ἔπαψε νὰ ὑπάρχει. Ξεράθηκε, ἐξατμίστηκε, πέθανε. Τὴν ἔκοψα καὶ τὴν πέταξα, ἐνὸ ἡ ἄλλη μισὴ θολόδερνε καὶ ζοῦσεν εἰρηνοστῶντας τὸν κοθένα. Κι' αὐτὸ κανεὶς δὲν τὸ παρατήρησε, γιατὶ κανεὶς δὲν ἤξερε πὼς μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸ ὑπῆρχε κι' ἡ ἄλλη μισὴ καρδιὰ ποὺ ἀργότερα χάθηκε. Τώρα ὅμως ξυπνᾶστε μέσα μου τὴν ἀνάμνησή της καὶ σᾶς διάθεσα τὸν ἐπιτάφιο τῆς. "Ολοι γενικὰ οἱ ἐπιτάφιοι φαίνονται γελοῖοι σὲ πολλοὺς, ἐχι ὅμως καὶ σὲ μένα. Μάλιστα ὅταν θυμηθῶ τὶ σκεπάζει αὐτὸς ὁ ἐπιτάφιος. "Ἀλλως τε δὲ ζητῶ νὰ συμμερισετὲς τὴ γνώμη μου: ἀν αὐτὴ μου ἡ πράξη σᾶς φαγεῖ γελοία, παρακαλῶ γελᾶστε ἐλεύτερα. Σᾶς προειδοποιῶ πὼς αὐτὸ δὲ θὰ μὲ πικράνει καθόλου.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἀντίκρυσα τὰ μάτια της: μέσα τους φλογίζαν τὰ δάκρυα. Τὸ χέρι της, στηριγμένο πάνω στὸ δικό μου, ἔτρεμε. Τὰ μάγουλά της ἦσαν ἀναμμένα. Μὲ λυπέτανε ! "Ἡ συμπόνια—αἴσθημα ποὺ τόσο εὐκολα τοῦ ὑποτάσσονται ὅλες οἱ γυναῖκες;—ἔμπηξε τὰ νύχια της μέσα στὴν ἄπειρη καρδιά της. Στὸν περίπατο ἦταν ἀφηρημένη, δὲν ἔκανε κοκετερίες μὲ κανένα κ' αὐτὸ εἶναι σπουδαῖο σημάδι!

Φτάσαμε στὸ γκρεμνό. Οἱ κυρίες ἀφησαν τοὺς καβαλιέρους των, ἐκεῖνα ὅμως κρατοῦσε τὸ χέρι μου. Οἱ ντανῆδες μας δὲν τὴν ἔκαμαν νὰ γελάσει μὲ τὶς εὐφυολογίες τους. Ὁ ἀπότομος γκρεμνὸς ὅπου ἔστεκε. Δὲν τὴν ἐτρόμαζε, ἐνῶ οἱ ἄλλες δεσποινίδες ἔβγαζαν τσουχτερὲς φωνίτσες κι' ἔκλειναν τὰ μάτια τους.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ

ΠΡΟΣΑΝΑ-ΤΟΛΙΣΜΟΙ

ΠΡΩΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ — ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ — ΟΙ ΚΛΕΨΥΔΡΕΣ ΤΟΥ ΑΓΝΩΣΤΟΥ — ΣΠΟΡΑΔΕΣ — Η ΘΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Σὲ λίγες μέρες

ΑΘΗΝΑ 1940

ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Τοῦ κ. Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

4.

Στέκω μπροστὰ σ' ἕνα ἐπιθλητικὸ εἰκοσόμπημα μὲ ἀψιδωτὴ μεγάλη πύλη ποὺ στὸ ὑπέρδυρό της ἔχει ζωγραφισμένη τὴν εἰκόνα ἑνὸς ἁγίου, ἐκείνου ποὺ καθορίζει καὶ τὸν ἐπίσημο κάθε χρόνο ἐερτασμό—τὸ πανηγύρι τῆς μονῆς. Ἀπέξω, κάθε μονιαστὴρ μοιάζει μ' ἕνα πελώριο φρούριο μὲ ὑψωμένο κυριαρχικὰ στὸ πίσω του μέρος· τὸ ἀντιφωτινὸ ἀπὸ τὴν εἴσοδο, τὸν πύργο, ἀπ' ὅπου προβάλλουν οἱ ἀχρεῖαστες σήμερα πολεμίστρες· ἐκεῖ συγκεντρώνουντον τὰ παλιὰ χρόνια οἱ καλογέροι, λειτουργοί τοῦ Ὑψίστου καὶ πολεμόρροι μαζί, ὁποτε τοὺς παράκριγγε ἡ πολιορκία τῶν κουρσάρων. Γύρευ γύρευ στὴν κορυφὴ τοῦ ἀπρόσβλητου ἐκείνου περιβόλου, σχεδιάζουν τὸ παράξενο κέντημά τους οἱ ντάπιες. Τὸ τελευταῖο προπάντων πάτωμα τῶν πανύψηλων αὐτῶν πολυκατοικιῶν (πῶς; ἀλλιῶς νὰ ὀνομάσει κανεὶς τὰ οἰκοδομικὰ μεγαθήρια τοῦ Ἀγίου "Ὀρους;) θλέπει πρὸς τὰ πέρα μὲ πλῆθος πορτοπαράθυρα ποὺ τὰ χωρίζουν ὀρειζόντια ξύλινοι χωρὶς διακοσμὴ ἐξώστες· παρατηρητήρια πρὸς γραμμῆς, ἄθελα ὡστόσο τὸν περισσότερο καιρό.

Τὸ ἐσωτερικὸ ἐξάλλου, ἡ ἀπέραντη αὐλή, περιπλείνεται ἀπὸ ξύλινα μπαλκόνια, χωρισμένα μεταξύ τους. μισοκότεινα χαγιάτια, πέτρινες σκάλες, ἁπλωμένα ρεῦχα, κλήματα σκαρφαλωμένα. Βλέπει κανεὶς ἀκόμα γύρω του, σὲ θέσεις ἀκρινές, θρύσες μαρμάρινες ἀμιροφασκελισμένες, μὲ ἀναγλυφες παραστάσεις; μὲ ἱδρυτικὲς ἐπιγραφές, μὲ τάσια κρεμασμένα ἀπὸ ἀλυσίδες. Στὸ κέντρο θρίσκεται πάντα τὸ καθολικό, γεμάτο τοιχογραφίες, τρούλεις, σταυροειδῆς, μὲ σκοῦρα σκεπὴ κομψαφενὶ ἀπὸ μολύθι ποὺ σοῦ θυμίζει τὸ γλωσσοδέτη: «ἀσκλησιὰ μολυδωστή, μολυδεκοντηλοπελεκητὴ κλπ.» Μπρὸς στὴν ἐκκλησία θρίσκεται ὁ Νηστὴρ, κιοκλινὸ κατασκεύασμα διζαντινῆς καταγωγῆς, ὅπου κάθε πρώτη τοῦ μηνὸς κάνουν τὸν ἁγιασμό. Ἀντίκρυ ἀνοίγεται ἡ πέρτα τῆς Τράπεζας, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν κοινὴ τραπεζαρία τῶν μοναχῶν. Παραπέρα ὑψώνεται τὸ κομπανιαρὸ, ἀπ' ὅπου εἶν' ἀναγκασμένος νὰ ξεχυθεῖ κύμα ποσόχρεο πρωτάκουστον ἤχων. Πλῆθος ἄλλοι ναοί, ἄλλοι ἐξαρχεῖα ἀντιλήπτοι, ἄλλοι παραρτηματικοὶ τῶν μοναχιῶν διαμερισμάτων, μὲ τὰ μανουάλια καὶ τὶς εἰκόνες καὶ τὰ τέμπλα τους, δίνουν σὲ κάθε μονιαστήρι τὸν πρωτεύοντα τόνο.

∴

Κοιτάω, ξανακοιτάω, χτυπάω, ξαναχτυπάω στὶς κομποροῦλες; τῆς εἰσόδου· κανένας δὲ μοῦ δίνει ἀπόκριση. Ποῦ εἶναι ὁ περίφημος πορτάρης, ὁ θωρωρὸς· ποὺ δὲν εἶχε παρρα νὰ παρουσιαστῶ μπροστὰ του γιὰ νὰ μὲ πάρει, κατὰ τὸ λέγειν τῶν πληροφορητῶν μου, στὰ χέρια του; Προχωρῶ δισταχτικὸ πρὸς τὴν εὐρύχωρη αὐλή, προσέχω μὴ φανεῖ κανένας καλόγερος, τίποτα. Οὔτε ἀπὸ γύρευ· ἀπὸ τὰ τόσα παράθυρα, θρίσκεται κανένας νὰ μὲ ἰδεῖ. Γυρίζω πίσω, θγαίνω ἔξω, πίνω νερὸ ἀπὸ τὴ θρύση, σουλατσάρω κάτου ἀπὸ τὶς καρυδιές.

— Ξένος εἶσαι; μὲ ρωτάει κάποιος ἐργατικὸς ποὺ ἀνκπαυόταν παρκατέρα στὸν ἴσκιο.

—Ναι. Δὲν εἶναι κανένας ἐδῶ στὴν πόρτα;

—Πῶς, ὁ περτάρης. Δὲν σὲ εἶδε;

Σπκώνεται κι ὁ ἴδιος; ξανκπᾶμε μαζὶ μέσα. χτυπάει μιὰ πόρτα, δεύτερη.

—Θὰ κοιμᾶται, λέει. Τὸ μεσημέρι κύτοι ἡσυχάζουν. Περίμενε καὶ θάρθει.

Ἡ ὥρα δὲν ἤταν παρκατάνου ἀπὸ δωδεκάμισυ. Περίμενα ἴσαμε δυὸ ὧρες ἀκόμα, ὥσπου εἰδοποιήθηκε κάποιος κλέγορος ποὺ θγήκε νυστκγμένος ἀπὸ τὸ κελλί του. Μοῦ δείχνουν ἀποκάτου τὸν ξενώνα, τὸ ἀρχοντκρίκι, περιπλανιέμαι ἀρκετα μέσα στοὺς ἀγνωστους ἐκείνους διαδρόμους καὶ φτάνω τέλος στὸ πλαχιὰ τοῦ Μασεὺκ. Ἕνα χιλιόμετρο ἀπὸ τὴν πολιτεία. Πηνκίνεις ἐκεῖ ἀπὸ ἕνα στενὸ μονοπάτι. ἀνάμεσα σὲ θάμνους καὶ θράκους. Σκαρφαλώνοντκς τὸ θουνὸ, ἔξωσα τὸ χέρι μου στὴν πρινκηποπούλα καὶ δὲν τὸ ἄφησε σὲ ὅλο τὸν περίπατο.

Ἡ κουβέντα μας ἄοχισε μὲ τὸ κουτσομπολιό. Ἄσνισα νὰ παοαλαβίνω τοὺς γνωστούς μκς, παρόντες καὶ ἀπόντες. Στὴν ἀρχὴ ἔδειχνα τὶς γελοῖες κι' ὕστερα τὶς κακές τους πλευρές. Ἔχυσα ὅλη μου τὴ χολή.

Ἄρχισα στὰ ἀστεῖα καὶ τέλειωσα μὲ ἀληθινὴ κακία. Αὐτὸ τὴ διασκέδαζε στὴν ἀρχή, ὕστερα ὅμως ἀνάσα. Καὶ τότε μέσα στὸ στῆθος μου γεννήθηκεν ἡ ἀπόγνωση. "Ὀχι ἡ ἀπόγνωση ἐκείνη ποὺ τὴ θεραπεύουν μὲ τὸ στόμο τοῦ πιστολιοῦ, ἀλλὰ ἡ ψύχρη καὶ ἀνήμπορη ἀπόγνωση, σκεπασμένη μὲ εὐγένεια καὶ καλοκάγαθο χαμόγελο. "Εγινα ἠθικὰ ἀνάπηρος. Ἡ μισὴ ψυχή μου ἔπαψε νὰ ὑπάρχει. Ξεράθηκε, ἐξατμίστηκε, πέθανε. Τὴν ἔκοψα καὶ τὴν πέταξα, ἐνὸ ἡ ἄλλη μισὴ θολόδερνε καὶ ζοῦσεν εἰρηνοστῶντας τὸν κοθένα. Κι' αὐτὸ κανεὶς δὲν τὸ παρατήρησε, γιατὶ κανεὶς δὲν ἤξερε πὼς μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸ ὑπῆρχε κι' ἡ ἄλλη μισὴ καρδιὰ ποὺ ἀργότερα χάθηκε. Τώρα ὅμως ξυπνᾶστε μέσα μου τὴν ἀνάμνησή της καὶ σᾶς διάθεσα τὸν ἐπιτάφιο της. "Ολοι γενικὰ οἱ ἐπιτάφιοι φαίνονται γελοῖοι σὲ πολλοὺς, ἐχι ὅμως καὶ σὲ μένα. Μάλιστα ὅταν θυμηθῶ τὶ σκεπάζει αὐτὸς ὁ ἐπιτάφιος. "Ἀλλως τε δὲ ζητῶ νὰ συμμερισετὲς τὴ γνώμη μου: ἀν αὐτὴ μου ἡ πράξη σᾶς φαγεῖ γελοία, παρακαλῶ γελᾶστε ἐλεύτερα. Σᾶς προειδοποιῶ πὼς αὐτὸ δὲ θὰ μὲ πικράνει καθόλου.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἀντίκρυσα τὰ μάτια της: μέσα τους φλογίζαν τὰ δάκρυα. Τὸ χέρι της, στηριγμένο πάνω στὸ δικό μου, ἔτρεμε. Τὰ μάγουλά της ἦσαν ἀναμμένα. Μὲ λυπέτανε ! "Η συμπόνια—αἴσθημα ποὺ τόσο εὐκολα τοῦ ὑποτάσσονται ὅλες οἱ γυναῖκες;—ἔμπηξε τὰ νύχια της μέσα στὴν ἄπειρη καρδιά της. Στὸν περίπατο ἦταν ἀφηρημένη, δὲν ἔκανε κοκετερίες μὲ κανένα κ' αὐτὸ εἶναι σπουδαῖο σημάδι!

Φτάσαμε στὸ γκρεμνό. Οἱ κυρίες ἀφησαν τοὺς καβαλιέρους των, ἐκεῖνα ὅμως κρατοῦσε τὸ χέρι μου. Οἱ ντανῆδες μας δὲν τὴν ἔκαμαν νὰ γελάσει μὲ τὶς εὐφυολογίες τους. Ὁ ἀπότομος γκρεμνὸς ὅπου ἔστεκε. Δὲν τὴν ἐτρόμαζε, ἐνῶ οἱ ἄλλες δεσποινίδες ἔβγαζαν τσουχτερὲς φωνίτσες κι' ἔκλειναν τὰ μάτια τους.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

—Μοῦ ἔδωσαν ἀπὸ προχθὲς μιὰ σπάσει, χωρὶς νὰ γυρίσει καθόλου στὴν τέταρτη σελίδα.

—Νὰ μὴ μᾶς παρεξηγήσετε, εἶπε στὸ τέλος μὲ εὐγένεια, ποὺ δὲν ρειά. Ἐδῶ γρόφει γιὰ ἕνα θαῦμα ποὺ ἔκαμε ἡ Θεοτόκος ἔξω ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, στὴ Μηρκανιώνα. "Ἐχετε περάσει μήπως ἀπὸ κεῖ;

Εἶχε περάσει ὁ δεκαπενταύγουστος· εἶχε περάσει κι ἕνα δεκαήμερο ἐπιπλέον, ἀλλὰ τί μ' αὐτό; Ἐδῶ θασιλεύει τὸ παλαιὸ ἡμερολόγιο.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ΠΛΑΤΩΝΑ

"ΣΥΜΠΟΣΙΟ,,

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ—ΕΙΣΑΓΩΓΗ—ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΩΤΙΑΔΗ

Β΄. ΕΚΔΟΣΗ

Μετάλλιο τιμῆς τῆς Ἑταιρίας Ἑλληνικῶν Σπουδῶν τῆς Σορβώνης

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΔΩΡΟ

Σὲ κοινὴ ἔκδοση Δρχ. 35 — Πολυτελείας 50.

Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΜΕΡΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΡΙΣΕΙΣ

Ἡ μετάφρασή σας εἶναι πραγματικὰ ἡ πρώτη λογοτεχνικὴ ποὺ διαθάζω καὶ τὴ θρίσκω πολὺ ἐπιτυχημένη.

ΠΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

«... μοῦ χάρισε σπάνια πνευματικὴ συγκίνηση καὶ σᾶς συγχαίρω θερμὰ γιὰ τὸ κατόρθωμά σας.

SAMUEL BAUD BOVY

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης,

...Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ μοῦ κάνει ἐντύπωση, εἶναι ἡ φυσικότητα καὶ ἡ ζωντάνια τῆς γλώσσας καὶ τοῦ ὕφους σας, εἶναι ποὺ ξεχειλίζει ἡ ζωὴ σ' ὅλο τὸ ἔργο σας.

ΕΛΙΣΑΙΟΣ ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

"Ὁτι καλύτερο μποροῦσε νὰ κάμῃ ἢ γλώσσα μας γιὰ τὴν ἀπόδοση τοῦ πλατωνικοῦ «Συμποσίου», τὸ κατορθώσατε χωρὶς ἄλλο ἐσεῖς μὲ τὴ μετάφρασή του ποὺ μᾶς χαρίσατε.

Ι. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Τὸ «Συμπόσιό» σας τὸ χάρηκα, γιατὶ εἶναι ἡ πρώτη ἀληθινὰ ζωντανὴ μετάφρασή του στὴ γλώσσα μας.

Α. ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

...τὸ διάθασα σὰν ἕνα ἐνιαῖο καινοφύριο κείμενο, σὰν τέτοιο τὸ χάρηκα, καὶ ἐοχομαι νὰ εἶναι πολλοὶ οἱ ἀναγνώσται του ποὺ παρόμοια θὰ τὸ χαροῦν.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

"Ἐχετε ἐντελῶς δίκιο, αὐτὸ τὸ πραγματικὰ ζωντανὸ ἀριστούργημα τοῦ Πλάτωνα, θέλει μιὰ ζωντανὴ μετάφραση, σὲ ζωντανὴ γλώσσα, γιὰ νὰ ζῇ πραγματικὰ μέσα στὴ σημερινὴ ζωή μας.

F. DOLGER

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου

Τὸ θιθλίο σας θὰ μοῦ εἶναι πολὺ χρήσιμο στὰ μαθήματά μου ἐδῶ στὸ Πανεπιστήμιο.

R. JENKINS

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτς

..."Οταν στὸ χειρόγραφο χαιρόμουν τὴν ἐξαίρετη αὐτὴ μετάφραση τοῦ πλατωνικοῦ «Συμποσίου», ποὺ τώρα ἔγινε ἡ χαρ

Τὸ βιβλίο

ΡΟΖΑΣ ΙΜΒΡΙΩΤΗ: «Ἀνώμαλα καὶ καθυστερημένα παιδιά».

Μὲ κάποια σχετική εἰδικότητα ποὺ τυχαίνει νὰ ἔχω, παίρνω καὶ διαβάζω τὸ τελευταῖο βιβλίο τῆς κ. Ρόζας Ἰμβριώτη : «Ἀνώμαλα καὶ καθυστερημένα παιδιά». Εἶναι ἕνα βιβλίο ἐξαιρετικό. Καὶ ἡ σημασία τοῦ γίνεται ἀκόμα πιὸ μεγάλη, ὅσο ξέρουμε πόσο στὴν Ἑλλάδα ἡ εἰδικὴ ἐκπαίδευση ἔχει μείνει πίσω, πόσο λείπουν οἱ εἰδικὰ μελετημένοι ἐκπαιδευτικοὶ καὶ πόσο τρομερὰ δύσκολο εἶναι τὸ ἔργο τῆς εἰδικῆς ἐκπαίδευσης.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ μᾶς γνωρίζει ἕνα ἔργο ποὺ κάνει ἕνα μεγάλο βῆμα στὸν κοινωνικό μας πολιτισμό: Τὸ Πρότυπο Εἰδικὸ Σχολεῖο, ποὺ λειτουργεῖ τρία χρόνια τώρα. Τὰ ἀνώμαλα παιδιὰ ποὺ παρ.ετημένα στὴν τύχη τους κατάλην οἰκογενειακὲς τραγωδίες καὶ κοινωνικὲς πληγές, περιγαζεῦονται τώρα καὶ μὲ γνῶση καὶ στοργὴ μπαίνουν σὲ μιὰ εἰδικὴ ἀγωγὴ ποὺ τὰ καλλιτερεύει καὶ καταφέρνει, τὶς περισσότερες φορές, νὰ τὰ μπάζει στὸ γενικὸ ρυθμὸ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἔστω κι' ἂν ἡ ἀνωμαλία τους τὰ τοποθετεῖ γιὰ πάντα στὰ κάτω σκαλιὰ τῆς κοινωνικῆς δράσης. Τὸ «πλήν» ποὺ θὰ δημιουργιότανε, σὲ βαθμὸ συχνὰ ἐπικίνδυνο, καὶ τὸ «σὺν» ποὺ πετυχαίνεται στὸ Εἰδικὸ Σχολεῖο, ἀποτελοῦν τὸ μέτρο τῆς σημασίας τοῦ ἔργου. Μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ πρῖσμα εἶναι ὑποχρεωμένη, νομίζω, ἡ κοινωνία νὰ ἰδεῖ τὸ ἔργο τοῦ Εἰδικοῦ Σχολείου, ποὺ – τὸ ξέρουμε τώρα καλά – λειτουργεῖ πάνω σὲ στέρεη βάση, μὲ τὴν ἀληθινὰ ἐμπνευσμένη καθοδήγηση τῆς Ρόζας Ἰμβριώτη. Τὸ βιβλίο της μιλάει καθαρὰ κι' ἐμεῖς προσωπικά, τὸ ξέρουμε αὐτὸ κι' ἀπὸ ἴδια ἀντίληψη.

Ἔξω ἀπὸ τὴ γνωριμία μας μὲ τὸ «Εἰδικὸ Σχολεῖο», ποὺ κάνουμε χάρη στὸ βιβλίο τῆς κ. Ἰμβριώτη, μέσα στὶς σελίδες του βρίσκουμε, σχεδιασμένες μὲ ὁπλὲς γραμμὲς ὅλες τὶς ἑκδηλες ἀδυναμίες τῶν ἀνώμαλων παιδιῶν. Καὶ οἱ ἀδυναμίες αὐτές, μὰ σὲ σημεῖο ἀφάνταστα μικρότερο, εἶναι στὸ βάθος οἱ ἴδιες ποὺ ἀπὸ κάποιες μεριὲς ἐπηρεάζουν τὴ διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρα καὶ τῶν ἄλλων, τῶν εὐτυχισμένων καὶ ἀνεκδήλωτων παιδιῶν. Εἶναι κάτι σημαντικὸ νὰ τὸ ξέρουμε αὐτό. Νομίζω – καὶ δὲ θάθελα νὰ φανεῖ παραδοξολογία – πὼς ὁ πατέρας κ' ἡ μάνα ποὺ θὰ διαβάσουν τὸ βιβλίο τῆς κ. Ἰμβριώτη, ἀν τὸ μυαλὸ τους φτάνει καὶ πάρα πέρα, θὰ μπορέσουνε πολλὲς ἑκδηλώσεις τοῦ γεροῦ παιδιοῦ τους νὰ τὶς ἐξηγήσουν γνωστικώτερα. Καὶ ἀπὸ τὰ εἰδικὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου θὰ μπορέσουν νὰ βοηθηθοῦν πολὺ γιὰ νὰ βροῦν – τηρώντας τὶς ἀναλογίες – τὴ στάση τὴν παιδαγωγικὴ ποὺ πρέπει νὰ κρατήσουν, γιὰ νὰ προφυλάξουν τὸ παιδί τοῦς ἀπὸ τὸ χειρότερο. Τώρα, ἀν ἡ τέτοια συστηματικὴ ἀπασχόληση μὲ τὴν οἰκογενειακὴ ἀνατροφὴ δὲν εἶναι ἡ συνηθέστερη περίπτωση στὰ ἑλληνικὰ σπίτια, ξέρουμε, ὅμως, ὅτι οἱ ἐξαιρέσεις – ἔστω καὶ σπάνιες – δὲ λείπουν κ' ἡ ἐξέλιξη, ὁ πολιτισμὸς, σὰν τάση, μποροῦν νὰ ἐμπνεύσουν τὴν αἰσιοδοξία τοῦτης τῆς συντάξεως. Ἔτσι, ἡ ἐργασία τῆς κ. Ἰμβριώτη παίρνει μεγάλα δικαιώματα στὸ ἐνδιαφέρο τῆς κοινωνίας καὶ τῆς οἰκογένειας. Ἀλλὰ μένει καὶ ἡ Παιδεία.

Ἡ Παιδεία, ποὺ πρὸς αὐτὴ κυρίως ἀπευθύνεται τὸ βιβλίο, ἔχει σχετικὰ αὐστηρότατες ὑποχρεώσεις. Ἡ κάποια ἀνάλογη κατάστιση τοῦ δασκάλου δὲν εἶναι ἁπλῶς ἐπαγγελματικὴ ποιότελεια, παρὰ προϋπόθεση ἀπαραίτητη καὶ ἀποτελεῖ τὴ στοιχειωδέστερη ἐπαγγελματικὴ ἐπάρκεια.

Τόσο ἡ ἀγνοια, ἡ ἀγραμματωσύνη καὶ χίλιοι-δυὸ ἄλλοι κοινωνικοὶ παράγοντες, ὅσο καὶ ἡ ἀνάμιξη τοῦ συναισθηματικοῦ, στέκουν ἐμπόδιο, συχνά. στὴν οἰκογένεια γιὰ νὰ κάνει τὴ διάγνωση τῶν ἀνωμαλιῶν ποὺ στὴν ἀρχὴ κρυφοβόσκουν στὸ παιδί, προοδεύουν μὲ τὸν καιρό, καὶ καταλήγουν τέλος στὶς κατοπινὲς συμφορές. Τὸ παιδὶ ποὺ ἔχει τὴν σχετικὴ προδιάθεση δὲν προσέχεται ἀπὸ τὸ σπίτι του, ἀλλὰ δὲν προσέχεται οὔτε ἀπὸ τὸ σχολεῖο. "Ἐρχεται στὸ Σχολεῖο καὶ ὁ δάσκαλος τὸ βάζει μαζὶ μὲ τ' ἄλλα καὶ τοῦ φέρνεται τὸ ἴδιο, ὅπως καὶ σ' ἄλλα τὰ παιδιά. Ἀλέμσως - ἀμέσως βοὺ μεγάλοι κίνδυνοι παρουσιάζονται. Ὁ ἔνας: ποὺ τὸ ἀνώμαλο παιδὶ ἀφήνεται στὴν τύχη του κ' ὄχι μόνο αὐτό, παρὰ προωθεῖται, συχνά, ἀπὸ τὸ νέο περιβάλλο στὸν κακό του δρόμο, ἐπειδὴ τίποτα δὲν εἶναι φοβερώτερο στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἀπὸ τὴ συνειδητοποίηση τῆς μειονεκτικότητας ποὺ κάνει τὸ ἀνώμαλο παιδὶ ἀνάμεσα σ' ἄλλα, ἡ ἀπὸ τὴν ἀδέσμευτη ἔκφραση τῶν διαθέσεών του ποὺ ἀνάμεσα σ' ἄλλα τὰ παιδιὰ βρίσκει καὶ παίρνει ἀσύνειδους συνεργοὺς ἐκείνους ποὺ ἔχουν κάποιες ἀνάλογες ροπές, ἔστω κι' ἐντελῶς ἀνεκδήλωτες. Δεύτερος κίνδυνος : ἡ ἐπίδραση τοῦ ἀνώμαλου παιδιοῦ ἀπάνω σ' ἄλλα τὰ παιδιά, τὰ τρωμερὰ καὶ πρόσφορα, ὄχι γνωστό, σ' ἐντυπώσεις κι' ἐπιρροές. Ἢ ὅπαρξη τόρα ἑνὸς εἰδικοῦ σχολείου, ἐπιβάλλει τὸν ἔγκυσιο ἀποκλεισμὸ ἀπὸ τὶς τάξεις τῶν τακτικῶν σχολείων τῶν παιδιῶν μ' ἀνωμαλίες ἐκδηλωμένες. Ἡ εἰδική, λοιπὸν κατάρτιση τοῦ δάσκαλου ἐνῶ, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος κάνει εἰδικὴ τὴ σχετικὴ διάγνωση, βοηθᾶει ἀπὸ τὸ ἄλλο. τὴ φωτισμένη διαπαιδαγώγηση, ὅταν οἱ ἀνωμαλίες καὶ τὰ ἐλαττώματα κρυφοβόσκουν σὲ βαθιὰ μικρότερο καὶ ἡ ἐκδήλωσή τους μπορεῖ νὰ προληφθεῖ.

Ὁ ἐκπαιδευτικὸς μας κόσμος ἔχει στὸν κύκλο του πολλοὺς εὐσυνείδητους ἐπαγγελματίες καὶ παιδαγωγοὺς συνειδητοὺς. Αὐτοὶ στὸ βιβλίο τῆς κ. Ἰμβριώτη θὲ βροῦν ὅτι σχετικὰ τοὺς χρειάζεται. Γιατί, ὅπως τὸ βιβλίο αὐ. τὸ δὲν εἶναι γραμμένο μὲ ἀφαιρεμένη γνώση καὶ σπουδαστηριακὴ θεωρία. παρὰ μὲ πραγματιστικὴ συνέπεια καὶ πρακτικὴ προσγείωση, ὅπως εἶναι γραμμένο μὲ ἁπλότητα καὶ μεθοδικότητα, ποὺ δείχνει τὴν ἐπιστημονικὴ γνώση τῆς κ. Ἰμβριώτη, κ' ὅπως μὲ σοφὴ μετοπιόπιεσα ξελευτερώνει τὴν κατευθυντήρια γραμμὴ του ἀπὸ τὴν παραζάλη ποὺ δικαιολογημένα δημιουργοῦν οἱ σχετικὲς διάφορες καὶ ἀντικρουόμενες θεωρίες, μᾶς μπορεῖ νὰ ἀναφέρει ἄκοπα τὶς ἀνωμαλίες ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ συναντήσει στὰ παιδιά, μᾶς μαθαίνει τὶς κύριες παιδαγωγικὲς προσπαθειες, ποὺ ἔχουνε γίνει καὶ τ' ἀποτελέσματα ποὺ πετυγαίνει ἡ πράξη, ὅπως τδδειξε καὶ ἡ ἐργασία τοῦ Πρότυπου Εἰδικοῦ Σχολείου.

«Γενικά» γιὰ τὴ «θεραπευτική, παιδογωγική», γιὰ τὰ «νοητικὰ καθυστερημένα παιδιὰ» (αἰτίες – τυπικὲς μορφές), γιὰ τὰ «ἀνισα, δύσκολα, ἀπειθάρχητα παιδιὰ» (δύσκολα παιδιὰ μὲ ψυχοπαθικὴ σύσταση. Δύσκολα παιδιὰ μὲ νευροπαθικὴ σύσταση. Δύσκολα παιδιὰ μὲ κοινωνικὰ ἐλαττώματα) καὶ στοιχεῖα γιὰ τὶς «Ταραχὲς τοῦ λόγου» εἶναι ἡ ἀνάπτυξη τοῦ πρώτου μέρους τοῦ βιβλίου. Ἀκολουθοῦν «Τὰ γαρακτηριστικὰ τοῦ μαθητῆ τοῦ Εἰδικοῦ Σχολείου» καὶ «Γενικὲς ἀπόψεις παιδαγωγικὲς καὶ διδακτικὲς» μὲ δλους τοὺς εἰδικοὺς καὶ τοὺς στατιστικοὺς πίνακες.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΝΤΕ ΛΑ ΤΟΥΡ ΝΤΥ ΠΕΝ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 6)

ζόμαστε τὴν ποίηση γιὰ νὰ δραπετεύουμε ἀπ' αὐτή. Στὴ «Ζωὴ κλεισμένη στὴν ποίηση», ποὺ δίχως ἀμφιβολία θᾶναι τὸ κέντρο τοῦ «Σύνολου» τοῦ ντὸ Πέν, καὶ ποὺ μᾶς προτείνει μιὰ ποιητικὴ τέχνη χωρὶς προηγούμενο, ὁ ντὲ λὰ Τοὺρ ντὺ Πὲν κάνει αὐτὴ τὴ σημαντικὴ δήλωση: «Ἡ λέξη φυγὴ δὲν μᾶς ἄρεξε καθόλου, μάλιστα μᾶς ἔκανε νὰ ντρεπόμαστε, καταλαβαίναμε πὼς μιὰ μέρα θὰ ξαναγυρίσουμε». Καὶ πιὸ κάτω: «... Ἡ βάση μας δὲν εἶναι ἡ ποίηση, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ βάση μας: δὲν προσπαθοῦμε νὰ γνωρίσουμε τὴν ποίηση, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπο... Οἱ μάγοι μὲ κάνουν νὰ πλήττω καὶ δυσπιστῶ τώρα γι' αὐτὴ τὴ γνώση ποὺ πετυχαίνεται μὲ τὴ ποίηση». Ἡ ποίηση παύει νὰ εἶναι σκοπός, γιὰ νὰ ξαναγίνει μέσο. Ὁ Πατρὶς ντὲ λὰ Τοὺρ Πὲν ἀφαιρεῖ ἀπ' τὴν ποιητὴ τὴν ψευτικὴν ἐκείνη παντοδυναμία, μὲ τὴν ὁποία ἤταν ποτισμένος, καὶ μὲ μιὰ λεγόμενη δύναμη μεταμόρφωσης. Δὲν πρόκειται πιὰ νὰ τηγαίνουμε ἀπὸ μορφὲς σὲ μορφές, ἀλλὰ ν' ἀντιμόνουμε ὑπάρξεις, μὲ μιὰ ποίηση γεμάτη ἀγάπη: «"Ὀλα πρέπει νὰ σηκώνουνται μὲ τὴ δύναμη ποὺ ἀρμόζει: ἂν τραγουδᾶτε τὴν ἄνθηση τῶν σκυλοδόντανων στὰ λιβάδια, κανετε το σὰν ἄνθρωπος ποὺ νοιώθει πλέρια τὸ φυτικὸ μυστήριο: θα μπορέσετε ἔτσι νὰ εἶστε ἡ γῆ ποὺ τὰ θρέφει, εἴτε ἡ γῆ ποὺ θαμπώνεται ἀπ' αὐτά, ἢ μονάχα ἡ γῆ ποὺ στενάζει γι' αὐτό· θὰ τὸ καταφέρετε μ' ἕνα ἁπλωμα ἀγάπης...» Ἴδη ὁ ντὲ Πὲν ἔχει γράψει:

Μπορεῖς ἆλα νὰ τὰ νοιώσεις
σὲ μιὰ στιγμὴν ἀγάπης,

πρᾶμα ποὺ ἔκανε κάποιον ἀπ' τοὺς πρώτους σχολιαστές του, τὸν κ.Ἀρμὰν Γκυμπέρ, νὰ πεῖ: Πόσο μακρυὰ βρισκόμαστε ἀπ' τὴ Μοῖρα ποὺ εἶχεν ἀναστενάξει λέγοντας: «Ὀλα μποροῦν νὰ γεννηθοῦν ἐδῶ κάτω μὲ τὴν ἀνέλειωτη ἀναμονή»... Πραγματικά, καμμιὰ ἀναμονὴ δὲν μπόρασε νὰ γεννήσει μιὰ παρουσία, ἐνῶ ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ μοχλὸς τῶν κόσμων». Ἀλήθεια, ἡ ἀπόσταση εἶναι τεράστια. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Πατρὶς ντὲ λὰ Τοὺρ ντὺ Πὲν, χριστιανὸς ποιητής, δὲν ἔχει τίποτε νὰ περιμένει ἀπὸ κεῖνο ποὺ τὸ σύμπαν μποροῦσε νὰ γίνει μὲ τὴ δύναμη τῶν ἀλχημιστῶν ποιητῶν. Θᾶναι γι' αὐτὸν ἕνα πολὺ μεγάλο θαῦμα – καὶ πολὺ κοντὰ στὸ Θεὸ ἀκόμα – ἂν ἡ ἀγάπη τοῦ ποιητῆ, μπορεῖ νὰ βρεῖ ἐκεῖνο ποὺ ὑπάρχει ἀπ' αὐτή. Στὴ «Ζωὴ κλεισμένη στὴν ποίηση», ποὺ δίχως ἀμφιβολία θᾶναι τὸ κέντρο τοῦ «Σύνολου» τοῦ ντὸ Πέν, καὶ ποὺ μᾶς προτείνει μιὰ ποιητικὴ τέχνη χωρὶς προηγούμενο, ὁ ντὲ λὰ Τοὺρ ντὺ Πὲν κάνει αὐτὴ τὴ σημαντικὴ δήλωση: «Ἡ λέξη φυγὴ δὲν μᾶς ἄρεξε καθόλου, μάλιστα μᾶς ἔκανε νὰ ντρεπόμαστε, καταλαβαίναμε πὼς μιὰ μέρα θὰ ξαναγυρίσουμε». Καὶ πιὸ κάτω: «... Ἡ βάση μας δὲν εἶναι ἡ ποίηση, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ βάση μας: δὲν προσπαθοῦμε νὰ γνωρίσουμε τὴν ποίηση, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπο... Οἱ μάγοι μὲ κάνουν νὰ πλήττω καὶ δυσπιστῶ τώρα γι' αὐτὴ τὴ γνώση ποὺ πετυχαίνεται μὲ τὴ ποίηση». Ἡ ποίηση παύει νὰ εἶναι σκοπός, γιὰ νὰ ξαναγίνει μέσο. Ὁ Πατρὶς ντὲ λὰ Τοὺρ Πὲν ἀφαιρεῖ ἀπ' τὸν ποιητὴ τὴν ψευτικὴν ἐκείνη παντοδυναμία, μὲ τὴν ὁποία ἤταν ποτισμένος, καὶ μὲ μιὰ λεγόμενη δύναμη μεταμόρφωσης. Δὲν πρόκειται πιὰ νὰ πηγαίνουμε ἀπὸ μορφὲς σὲ μορφές, ἀλλὰ ν' ἀντιμόνουμε ὑπάρξεις, μὲ μιὰ ποίηση γεμάτη ἀγάπη: «"Ὀλα πρέπει νὰ σηκώνουνται μὲ τὴ δύναμη ποὺ ἀρμόζει: ἂν τραγουδᾶτε τὴν ἄνθηση τῶν σκυλοδόντανων στὰ λιβάδια, κανετε το σὰν ἄνθρωπος ποὺ νοιώθει πλέρια τὸ φυτικὸ μυστήριο: θα μπορέσετε ἔτσι νὰ εἶστε ἡ γῆ ποὺ τὰ θρέφει, εἴτε ἡ γῆ ποὺ θαμπώνεται ἀπ' αὐτά, ἢ μονάχα ἡ γῆ ποὺ στενάζει γι' αὐτό· θὰ τὸ καταφέρετε μ' ἕνα ἁπλωμα ἀγάπης...» Ἴδη ὁ ντὲ Πὲν ἔχει γράψει:

Μπορεῖς ἆλα νὰ τὰ νοιώσεις
σὲ μιὰ στιγμὴν ἀγάπης,

Μακρυὰ στὴν ἀγάπη, οἱ μονώσεις ξαπλώνονται
κάτω ἀπ' τὸν πεθαμένον ἥλιο τῆς ἀγάπης τοῦ ἐαυτοῦ

μέχρι τὸν θαυμαστὸ «Ψαλμὸ» ποὺ ἀρχίζει ἔτσι:

Νὰ ποὺ ἑνοιωσα ὅτι ἡ ὡραιότερη
προσευχὴ
δὲν ἔπρεπε ν' ἀπαγγελθεῖ στ' ὀνομά μου,
ἀλλὰ στ' ὄνομα ὅλων.

γιὰ νὰ τελειώσει μ' αὐτὰ τὰ λόγια :

Εἴσαστε ὁ Μόνος, Κύριε
καὶ πὼς οἱ λέξεις μποροῦν νὰ παραμορφώνονται

Τὸ Παιγνίδι τοῦ Μόνου, ἂς εἶναι
μονοδικά
τὸ δικό σας Παιγνίδι μὲ τὴν ψυχὴ
κι' ὄχι ἄλλο...
Ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ γίνει..,

Φτάνουμε ἐδῶ, σύγχρονα, στὸ ὕψος ποὺ τὸ ἔργο τοῦ ντὺ Πὲν θάπρεπε νὰ φτάσει. καὶ στὸν πιὸ σωβαρὸ κίνδυνο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ διατρέξει ἡ καλλιτεχνικὴ του τύχη. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς εἶναι ὅτι μιὰ ζωὴ ποιητικὴ ποὺ συνδέεται τόσο στενὰ μὲ τὴν ὁλοκληρωτικὴ χριστιανικὴ ζωὴ. μένει κλεισμένη γιὰ κάθε ἀναγνωστικὸ κοινὸ ποὺ μπόρεσε νὰ γευτεῖ σὲ ἄλλους χριστιανοὺς ποιητὲς εὐχαριστήσεις καθαρῆς φιλολογίας. Δὲν φαίνεται δύσκολο νὰ μπεῖ κανένας στὸ ἔργο τοῦ Πατρὶς ντὲ λὰ Τοὺρ ντὺ Πὲν, ἂν παραδεχτεῖ τὸν λόγο ποὺ βεβαιώνει: «Εἶμαι ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή». Γιατὶ τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν ὁδηγεῖ σὲ μιὰν ἄλλη ζωή, οὔτε σὲ μιὰν ἄλλην ἀλήθεια. Δείχνει ἀπὸ πρῶτα ποιὲς πόρτες μποροῦν νὰ κλεινονται στοὺς ἀμόητους, στὶς ὄχθες μιᾶς ποίησης ποὺ ἐκφράζει σύγχρονα ἠθικὴ καὶ πίστη.

Δὲν ἔχει, ὅμως, τίποτε γιὰ νὰ γητεύει ἐκείνους ποὺ θὰ τῆς ἀντιστέκονταν. Ὁλόκληρη γυρισμένη πρὸς τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀνακάλυψής της, χτίζει γιὰ τὸν ἐαυτό της ἕνα βασίλειο, ποὺ σφυρηλάτησε τὸ κλειδί του. Καὶ σὰν αὐτὸ νὰ μὴν ἀρκοῦσε νὰ κατοπληξεῖ τὰ νοήματα, δίνοντας στὶς καθ' μερινὲς λέξε : νοήματα ἄχι συνηθισμένα, ὁ Πατρὶς ντὲ λὰ Τοὺρ ντὺ Πὲν ἐνσαρκώνει τὴ μεγάλη του περιπετεια τῆς πνευματικῆς ποίησης σὲ μιὰ παράδοση (μὲ τὴ συνθισμένη σημασία τῆς λέξης, αὐτὴ τὴ φορά), ποὺ ἔχει ἕλα τὰ στοιχεῖα νὰ φέρει σ' ἀμηχανία τὸν ἄλλον. Φαίνεται, λοιπόν, καθαρά, πὼς ἡ «Ἀναζήτηση τῆς χαρᾶς», μὲ τὴν ζωντανὴ ἔννοια ποὺ οἱ μυστικόποδοι ἐννοοῦν τὴ λέξη «χαρά», ἀνανεώνει κάπως τὴν «Ἀναζήτηση τοῦ Γκράαλ». Ἀλλὰ τόσα παράξεις νὰ πρόσωπα, μ' ὀνόματα ἀκόμα πιὸ παράξενα, ἀπ' τὸν Λορεὶ κὲ μέχρι τὸν Γκορφονσελέ, ποὺ ζοῦν καὶ πεθαίνουν σὲ χώρες καὶ καιροὺς φανταστικούς, δὲν ἀντιστοιχοῦν, γιὰ μᾶς, στὴν ἐποχή μας, παρὰ στὶς ψυχῆς φαντασμαγορίες μὲ τὴ θερμότητα τῆς δημιουργοῦ ἐμπνευσης, ποὺ δίχως ἀμφιβολία θέλησε, ἀντίθετα, νὰ ζωντανέψουν τὰ πρόσωπα αὐτὰ τὶς Ἰλιγγιώδεις ἀφερεμένες ἔννοιες, στὶς ὁποῖες μᾶς παράσερνε.

Εἴπαμε ὅμως: πρέπει νὰ περιμένουμε. Στὴ σημερινὴ καὶ κωματιασμένη της κατάσταση, ἕνα κομμάτι τόσο μυστηριῶδες, ὅσο καὶ μιὰ γωνιὰ ζωγραφικοῦ πίνακα, ἐξεχωριστὰ παρμένη, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ παρὰ σὰν ἕνα ρεκὸρ ποιητικοῦ ζόφου. Πιστεύουμε πως αὐτὸ θὰ φωτιστεῖ ὅπως ἔγινε μὲ ἄλλα κομμάτια. Κι' ἔδωσε ὅπως οἱ ψαλμοὶ τῆς «Ζωῆς κλεισμένης στὴν ποίηση», ποὺ οἱ στίχοι τῆς κ' ἡ ἤσυχη πρόζα τους συγκινοῦν τὴν καρδιὰ μας μὲ τὸν τόσο σωβαρὸ καὶ καθαρὸ τόνο τους: εἶναι ἡ φωνὴ ἑνὸς νέου ποὺ ἐξῆς τὸ δῶρο τῆς Σοφίας γιὰ νὰ ξεδιλάνει τὸ νόημα τοῦ αἰώνιου στὰ μάτια καὶ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς.

ΑΝΤΡΕ ΡΟΥΣΣΩ

(1) «Ἡ ἀναζήτηση τῆς χαρᾶς» (Παρίσι, 1933), «Ἡ Κλοὰν» (Τόνις, 1935), «Ὁ ἐσπερινὸς» (Τόνις, 1936), «Τὸ δῶρο τοῦ πάθους» (Παρίσι—Βρυξέλλες, 1937), «Ψαλμοὶ» (Παρίσι, 1938) καὶ «Ἡ ζωὴ κλεισμένη στὴν ποίηση» (Παρίσι, 1938).

(2) Περίληψη ὅπερα τοῦ Βάγκνερ.

(3) Σ' αὐ.ὸ πάνω ὁ Πατρὶς ντὲ λὰ Τοὺρ ντὺ Πὲν μ' ἀνάντησε: Μὴ γνωίζετε πὼς ἀκέρτρα εἶ «Ὁράσεις τοῦ Ἔντγκαρ Πίζ, κάνοντας τὸ ποίημα μου αὐτό, οὔτε ὅτι θέλησα νὰ διακομιδήσω μερικοὺς ποιητὲς τοὺς ἀγαπῶ σχεδὸν ὅλους, εἴτε σ:ψηλοπλέτε εἴναι τὰ ὀνόματα ἐ.τιθήστε ἄλλα, κι' ἐγὼ καθόλου δὲν εἶμαι ἕνας θεωρητικός». Ὁ κ. ντὲ λὰ Τοὺρ ντὺ Πὲν μὲ ἐπιστολὲς ἀφ' ὅλου τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, κι' ἐγὼ καθόλου δὲν εἶμαι ἕνας θεωρητικός». Ὁ κ. ντὲ λὰ Τοὺρ ντὺ Πὲν μὲ ἐπιστολὲς ἀφ' ὅλου τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, ἀπὸ τὴν Ἑλβετία, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν Ἑσπερία, ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ, ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ, ἀπὸ τὴν Ἀσία, ἀπὸ τὴν Ὠκεανία, ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ καὶ ἀπὸ τὴν Δύση, ἀπὸ τὴν Ἀρκτικὴ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀντάρκτικη

ΓΡΑΦΕΙΑ
Ρ. ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4
ΤΗΛΕΦ. 30-297

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ Περίοδος Ε
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 4
ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 159

ΕΝΑΣ ΓΙΓΑΝΤΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ο ΜΙΧΑΗΛ ΑΓΓΕΛΟΣ

ΕΝΑ Β'ΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΡΣΕΛ ΜΠΡΙΟΝ

Μετάφρ. τῆς κ. ΔΙΔΩΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

(Δημοσιεύουμε παρακάτω σὲ μετάφραση, μιὰ κριτικὴ γιὰ τὸ καινούργιο βιβλίο τοῦ Μαρσὲλ Μπριὸν γιὰ τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελο, τὸν γίγαντα γλύπτη καὶ ζωγράφο τῆς Ἀναγέννησης:)

Ἡ «συνάντηση τῶν Γιγάντων» εἶναι τὸ ὡραιότερο σημεῖο τοῦ βιβλίου τοῦ Μαρσὲλ Μπριόν, ὅπου περιγράφεται ὁ πάπας Ἰούλιος ὁ 2ος καὶ ὁ γλύπτης του Μιχαὴλ Ἄγγελος Μπουοναρότι. Ἡ φράση τοῦ Ραμπελαὶ «καὶ ἔτυχε, λοιπόν, νὰ ἀνταμώσουν στὴ ζωή...», παίρνει ἐδῶ ὅλη της τὴν ἔννοια.

Ὁ καρδινάλιος ντελὰ Ρόβερε ἔγινε πάπας μὲ τὸ ὄνομα Ἰούλιος ὁ 2ος καὶ παρ' ὅλο ποὺ ἦταν ἕνας ζαρωμένος πιὰ γέρος, εἶχε μιὰν ἀκαταμάχητη ἐνεργητικότητα καὶ μιὰ θέληση, ποὺ μπροστά της ὅλα λύγιζαν. Οἱ παροιμιώδεις θυμοί του θύμιζαν τὸν Ποσειδῶνα ἢ τὸν Δία. Διηγοῦνται ὅτι ἦταν γιὸς ψαρᾶ καὶ ὅτι οἱ Ρόβερε ἀναγνωρίζοντας τὶς ὑπερβολικές του ἱκανότητες τὸν υἱοθέτησαν γιὰ νὰ τὸν ἀναδείξουν. Ἔτσι ἀνέβηκε γρήγορα τὰ σκαλοπάτια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. Καὶ εἶχε μεγάλα σχέδια. Ἦταν φιλοπόλεμος ὄχι ἀπὸ ἀτομικὲς μονάχα φιλοδοξίες, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μεγαλώσει τὴν κληρονομιὰ τοῦ Ἅγιου Πέτρου. Ἐννοοῦσε νὰ ἐξαλείψει τὰ ὅσα ἐρείπια σώριασαν τὰ καπρίτσια τῶν Βοργιῶν. Ἦταν ἕνας φιλόδοξος μεγάλης ὁλκῆς. Κοπίασε γιὰ νὰ κερδίσει τὴν παπικὴ τιάρα καὶ ἤθελε ν' ἀφήσει ἕνα μεγάλο ὄνομα. «Σήκωνε συχνὰ τὴ ράβδο του γιὰ νὰ ἀπειλήσει ὁποιον εἶχε τὸ θάρρος νὰ τοῦ ἀντιμιλήσει».

⁂

Βρισκόμαστε στὸ 1505. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος εἶναι τριάντα χρονῶν. Εἶναι μικρόσωμος μὲ φαρδεῖς ὤμους. Ἔχει ἕνα ὡραιότατο μέτωπο. Ἡ μύτη του εἶναι σπασμένη ἀπὸ ἕναν καυγᾶ. Τὰ μάτια του ἔχουν μπλὲ καὶ κίτρινες γοητευτικὲς κηλῖδες.

Ὁ πάπας δηλώνει στὸν καλλιτέχνη πὼς θέλει ἕνα μεγαλειώδες μνημεῖο σὰν τοῦ αὐτοκράτορα Αὐγούστου. Τὰ νταμάρια τοῦ Καράρε θὰ εἶναι στὴ διάθεσή του. Ὁ θησαυρὸς τοῦ Βατικανοῦ θὰ φτάσει γιὰ τὰ ἔξοδα. Ἔτσι ὁ γλύπτης ἀποκτᾶ ἕναν καὶ μόνο κύριο, τὸν πάπα. Δὲν θὰ πρέπει πιὰ νἄχει παρὰ μιὰ σκέψη: πὼς θὰ ἐκτελέσει τὸ μνημεῖο τοῦ Ἰούλιου τοῦ 2ου. Καὶ πρέπει νὰ δουλέψει ἀκαταπόνητα, γιατὶ ὁ ἅγιος πατέρας εἶναι γέροντας καὶ θέλει νὰ δεῖ τὸ μνημεῖο του προτοῦ πεθάνει.

— Μὰ ὁ Ἅγιος Πέτρος δὲν νομίζετε πὼς εἶναι μικρὸς γιὰ νὰ χωρέσει ἕνα μνημεῖο τέτοιων διαστάσεων;

— Τί σημασία ἔχει! Νὰ γκρεμίσουμε τὴ γέρικη ἐκκλησιά, καὶ νὰ χτίσουμε ἕνα νέον Ἅγιο Πέτρο. Τὸ μνημεῖο πρέπει νὰ εἶναι τὸ κέντρο τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ὅπως κι' ὁ Ἅγιος Πέτρος πρέπει νὰ εἶναι τὸ κεντρο τοῦ χριστιανισμοῦ.

Καὶ πόσος χρόνος θὰ χρειαζόταν γιὰ τὴν ἐκτέλεσή του; Δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὸ προβλέψει κανεὶς μέσα σ' ἕνα μῆνα καὶ σ' ἕνα χρόνο ἀκόμα. Πόσο θὰ κόστιζε;

— Χίλια χρυσᾶ πεντάφραγκα, ὑπολόγισε ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος.

— Βάλε τὰ διπλᾶ, ἀλλὰ κάνε γρήγορα, τοῦ ἀπάντησε ὁ πάπας.

«Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος πέρασε ὀχτὼ μῆνες ὁλομόναχος στὰ νταμάρια τοῦ Καράρε, γιὰ νὰ βγάζει μάρμαρο μὲ λίγους πιστούς του ἐργάτες. Ἡ ζέστη ἦταν καταθλιπτική, φωτιὲς ἔβγαζε ὁλόγυρα τὸ καυτὸ ἀπὸ τὸν ἥλιο μάρμαρο». Οὔτε δέντρο, οὔτε χορτάρι δὲν ὑπῆρχε. «Τίποτ' ἄλλο ἀπὸ λαμπερὸ μάρμαρο».

Ἔφτασε τὸ φθινόπωρο μὲ τὶς βροχές του. Τὸ ἀναγκαιούμενο μάρμαρο βγῆκε. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος φεύγει γιὰ τὴ Ρώμη καὶ τρέχει στὸν πάπα. Τὸν βρίσκει ἀφηρημένον, ἀπορροφημένον ἀπὸ νέες ἔγνοιες, δύσθυμο καὶ κατσούφη. Ὁ καλλιτεχνικὸς πυρετός του ἔχει πέσει. Δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν πλησιάσει καὶ ἐνῶ τοῦ μιλοῦν γιὰ κάτι, αὐτὸς σκέφτεται ἄλλο. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἀρχίζει νὰ ἀμφιβάλλει γιὰ τὸν ἑαυτό του. Τοῦ ψέγουν τὸ ὅτι βλέπει πολὺ ψηλὰ καὶ πολὺ μεγάλα πράματα. Ἴσως καὶ νἄχουν δίκιο. Εἶναι ἕνας ὀνειροπόλος καὶ θρέφεται μὲ χίμαιρες.

Μὰ τὴν περαστικὴ ἀποκαρδίωσή του ἔρχεται νὰ τὴν διώξει ἕνα σπουδαῖο γεγονός. Γίνεται μιὰ ἀπίστευτη ἀνακάλυψη. Ὁ ἀρχιτέκτονας Σάγκαλο, ὁ νεαρός του γιός, καταφθάνει μιὰ μέρα μὲ τὸ σφυρὶ στὸν ὦμο καὶ ἔξαλλος τοῦ ἀναγγέλλει πὼς ἕνας χωριάτης ἀνακάλυψε μέσα στ' ἀμπέλι του ἕνα ἀρχαῖο ἄγαλμα ποὺ σήμερα τὸ λένε «ὁ Λαοκόων, γιὰ τὸν ὁποῖον μιλᾶ ὁ Πλίνιος».

Ὁ Λαοκόων, τὸ πιὸ διάσημο ἄγαλμα τῆς ἀρχαιότητας, ξαναεῖδε τὸ φῶς τὸ ἀνοιξιάτικο ἐκεῖνο πρωϊνὸ τοῦ 1506. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος τὸ πῆρε γιὰ καλὸ μήνυμα. Ἦταν σὰ νὰ τοῦλεγαν: «Συνέχισε, βρίσκεσαι σὲ καλὸ δρόμο... Ἂς γίνει γιὰ μέτρο σου τὸ ἀπροσμέτρητο! Μὴ φοβᾶσαι τὰ ὄνειρα καὶ πρὸ παντὸς γνώριζε πὼς εἶσαι σὲ θέση νὰ τὰ πραγματοποιεῖς...».

⁂

Βρίσκοντας πὼς ὁ Σάγκαλο δὲν καταλάβαινε τὶς διαθέσεις του, ὁ Ἰούλιος ὁ 2ος, «ἄνθρωπος γρήγορων ἀποφάσεων», τὸν ἀντικατέστησε, μᾶς λέει ὁ Μ. Μπριόν, μὲ τὸν ἀρχιτέκτονα Μπραμάντε. Ἡ δυσμένεια αὐτὴ παρ' ὀλίγον θὰ παρέσυρε καὶ τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελο. Τὰ σχέδια τοῦ Μπραμάντε φάνηκαν στὸν πάπα ἀνώτερα ἀπὸ τοῦ ἀντιπάλου του. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ζήτησε ἀπὸ τὸν βουβὸ καὶ ἄθεατο πάπα μιὰν ἰδιαίτερη συνέντευξη, ποὺ δὲν τοῦ δόθηκε. Οἱ αἰτήσεις του γιὰ χρήματα μέναν ἀναπάντητες. Ὁ γλύπτης πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ μπεῖ διὰ τῆς βίας μέσα στὸ ἰδιαίτερο τοῦ πάπα, ἀλλὰ καὶ πάλι ἀπότυχε. Τότε εἶπε στὸν ἀξιωματικὸ τῆς σωματοφυλακῆς του:

— Ἂν ὁ πάπας μὲ χρειαστεῖ καμμιὰ μέρα, τότε δὲν ἔχει παρὰ νάρθεῖ αὐτὸς νὰ μὲ βρεῖ.

Μόλις γύρισε στὸ σπίτι του, διέταξε τὸν ὑπηρέτη του νὰ πουλήσει ὅλα του τὰ ἐπιπλα σὲ παλαιοπῶλες, καὶ αὐτὸς πήδηξε πάνω στὸ ἄλογό του καὶ ἔφυγε τρέχοντας. Τότε πῆρε ἕνα γράμμα, στὸ ὁποῖο ὁ ποντίφηκας διέτασσε τὸν φυγάδα νὰ γυρίσει ἀμέσως. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἀπάντησε περήφανα πὼς δὲν θὰ γύριζε στὴ Ρώμη, ἀπὸ τὴν ὁποία διώχτηκε σὰν κακοποιός. Κατὰ βάθος ὅμως νοσταλγοῦσε τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα ἀνεκμετάλλευτα μάρμαρα καὶ τὰ ὄμορφα σχέδια τοῦ μνημείου, ποὺ ἔφερνε πάντοτε μαζί του. Ἐγκαταστάθηκε ἀθόρυβα στὴν Φλωρεντία. Ἡ πάλη μεταξὺ τοῦ πάπα καὶ τοῦ καλλιτέχνη διαδόθηκε στὸ κοινό. Ὅλη ἡ Ἰταλία τὴν παρακολουθοῦσε μὲ περιέργεια. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος περίμενε νὰ τοῦ ζητήσει ὁ πάπας συγγνώμη, ἀλλὰ αὐτὸς δὲν ἦταν διατεθειμένος νὰ τὸ κάνει. «Παιζότανε τὸ γόητρο τοῦ ποντίφηκα». Καὶ ὁ ἀγώνας θὰ βαστοῦσε γιὰ πολύ, ἂν ὁ πάπας δὲν ἀποφάσιζε νὰ πιέσει τοὺς Φλωρεντινούς. Ὁ Πιέρο Σοντερίνι διατάχθηκε νὰ συλλάβει τὸν καλλιτέχνη καὶ νὰ τὸν φέρει θέλοντας καὶ μή στὴ Ρώμη. Ἂν ἡ Φλωρεντία ἀρνιόταν, θὰ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει στρατιωτικὲς καὶ θρησκευτικὲς κυρώσεις γιὰ τὴν ἀπειθαρχία της. Τότε ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος σκέφτηκε νὰ καταφύγει στὴν Τουρκία. Ἀλλὰ ὁ Σοντερίνι τοῦ ἔλεγε:

— Ὑποτάξου, Μιχαὴλ Ἄγγελε. Κάλλιο νὰ βρεῖς τὸ θάνατο στὴ Ρώμη, παρὰ νὰ ζήσεις στὴν Τουρκία.

Στὸ τέλος ὁποχώρησε ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος καὶ καθὼς ἑτοιμαζότανε νὰ γυρίσει στὴ Ρώμη, ἔφτασε μιὰ καταπληκτικὴ εἴδηση: Ὁ πάπας ἔφυγε γιὰ τὸν πόλεμο.

Ὅταν ξαναγύρισε, συνεννοήθηκε μὲ τὸν καλλιτέχνη καὶ τοῦ ἔδωσε ἀπεριόριστη χρηματικὴν ἐλευθερία. Ἔφερε βοηθοὺς ἀπὸ τὴ Φλωρεντία, εἰδικευμένους καλλιτέχνες στὸ μέταλλο καὶ ζοῦσαν ὅλοι μαζὶ σ' ἕνα μικρὸ φτωχόσπιτο. Κάποτε ὁ πάπας ἐρχόταν νὰ τὸν δεῖ. Καθόταν σ' ἕνα σκαμνὶ χωρὶς νὰ μιλᾶ μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα πάνω στὸ ραβδί του καὶ τὸ σαγόνι πάνω στὰ χέρια του. Μετὰ μιὰν ὥρα σηκωνότανε χωρὶς νὰ μιλήσει, γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλήσει τὸν καλλιτέχνη, τὸν εὐλογοῦσε μὲ μιὰ πατρικὴ κίνηση καὶ ἔφευγε.

Ἦταν φορὲς ποὺ ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος διέκοπτε τὴ δουλειά του καὶ μιλοῦσε στὸν ἐπισκέπτη του. Μιὰ μέρα τὸν ρώτησε τί ἀντικείμενο θὰ ἤθελε νὰ κρατᾶ στὸ ἀριστερό του χέρι. Κανένα βιβλίο ἴσως; Ὁ πάπας θύμωσε: «Τί νὰ τὸ κάνω τὸ βιβλίο; Βάλε μου ἕνα σπαθί, μ' αὐτὸ συνεννοοῦμαι καλύτερα». Ὕστερα τριγύρισε τὸ ἄγαλμά του, ποὺ εἶχε τρεῖς φορὲς τὸ φυσικό του μπόι καὶ ἔκανε παρατηρήσεις: «Γιατί σηκώνω τὸ δεξί μου χέρι; Γιὰ νὰ εὐλογῶ ἢ νὰ καταριέμαι;».

— Μὴν ἀνησυχεῖτε, Ἅγιε Πάτερ. Ὁ λαὸς δὲν γελιέται εὔκολα. Θὰ καταλάβει ὅτι τὸν διατάζετε νὰ εἶναι ὑποταχτικός.

Ὁ πάπας γέλασε καὶ χτυπῶντας φιλικὰ τὸν καλλιτέχνη, τοῦ εἶπε:

— Ἐργάσου, ἐργάσου, υἱέ μου, βιάζομαι νὰ δῶ τὸ ἄγαλμα αὐτὸ στὴ θέση του.

⁂

Ἡ μεταλλόχυση τοῦ ἀγάλματος δὲν πέτυχε καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος κάλεσε νέον τεχνίτη ἀπὸ τὴ Φλωρεντία, γνωστὸν στὴν ἐργασία τοῦ μπρούντζου, τὸν Μπερναρντῖνο ντὰλ Πόντο. Ὁ Μπερναρντῖνο ὅμως ὀργοποροῦσε τὸ ταξίδι του, γιατὶ εἶχε μάθει πὼς εἶχε πέσει πανοῦκλα στὴ Μπολόνια. Τότε ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος γύρεψε Γάλλο τεχνίτη. Τὸ γυάλισμα τοῦ ἀγάλματος ἀπαίτησε δυὸ μῆνες, κ' ὕστερα τὸ ἐξέθεσαν στὸ λαό. Καμπάνες ἀχολογοῦσαν ἐκείνη τὴν ἡμέρα καὶ στὸ δρόμο ἐπαιζαν λαοῦτα. Ὡστόσο ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἦταν κατάκοπος καὶ ἀπογοητευμένος. Ἕνα μέσον ἔμενε στοὺς ἐχθρούς του γιὰ νὰ τὸν ὑποβιβάσουν: νὰ τὸν σύρουν πρὸς τὴ ζωγραφική, ὅπου δὲ μποροῦσε νὰ ἐπιβληθεῖ καὶ νὰ σταθεῖ πρῶτος στοὺς πρώτους. Ὁ πάπας ἀκούγοντας τὴ φήμη του αὐτή, τοῦ ἀνάθεσε νὰ ζωγραφίσει τὸ θόλο τῆς «καπέλα Σιξτίνα». Καὶ ὅμως ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος κατελήφθηκε γρήγορα καὶ ἀπὸ τὸ νέο αὐτὸ πάθος καὶ ρίχτηκε μὲ τὰ μοῦτρα στὸ ὑπεράνθρωπο ἔργο ποὺ τοῦ ἀνάθεσαν, ἀκριβῶς γιατὶ τὸ ἔργο αὐτὸ παρουσίαζε δυσκολίες. Ἔστησε σκαλωσιὲς καὶ βάλθηκε νὰ δουλεύει ἀκαταπόνητα, ἐπὶ τέσσερα χρόνια. Ξαφνικὰ ὅμως ἀνακάλυψε πὼς οἱ τοιχογραφίες του σκεπάστηκαν μὲ μούχλα καὶ τὸν ἔπιασε ἀπερίγραπτη ἀπελπισία. Ὁ Σάγκαλο, ποὺ ἔτρεξε νὰ τὸν συμβουλευτεῖ, ἀνακάλυψε πὼς ὁ ἀσβέστης ποὺ εἶχε χρησιμοποιήσει ἦταν πολὺ νερωμένος. Ἕνα ξερὸ ἀσβέστωμα ἔσωσε τὴν κατάσταση καὶ ἀνάδειξε τὸ περίλαμπρο ἔργο.

⁂

Οἱ τοιχογραφίες του εἶχαν τὴν παλιὰ τεχνικὴ τῆς Τοσκάνης, ποὺ ἀνανέωσε καὶ τελειοποίησε στὸ μεθύσι τῆς δημιουργίας του ὁ μεγάλος τεχνίτης.

Γιὰ νὰ ζωγραφίζει τὴν Σιξτίνα ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ ὑποβάλλεται σὲ συνεχῆ γυμναστική, ἄλλοτε ἔγερνε κορμὶ καὶ κεφάλι πρὸς τὰ πίσω καὶ ἄλλοτε ἔπεφτε ἀνάσκελα ἢ μπρούμυτα, ἐνῶ τὰ χρώματα πασπάλιζαν τὸ πρόσωπό του. Κάποτε ἐρχόταν ὁ πάπας νὰ παρακολουθήσει τὸ ἔργο, ντυμένος στὰ ἄσπρα. Μόλις τὸν ἀντιλαμβανότανε ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος κατέβαινε νὰ τὸν βοηθήσει ν' ἀνέβει στὶς σκαλωσιές. Πολλὲς φορὲς ὁ καλλιτέχνης ἐργαζόταν καὶ τὴ νύχτα μὲ τὰ κεριὰ καὶ «σχεδίαζε προφῆτες καὶ τιτᾶνες».

— Πότε πιὰ θὰ τελειώσει ; ρωτοῦσε ἀνυπόμονα ὁ πάπας.

Καὶ ὁ καλλιτέχνης τοῦ ἀπαντοῦσε:

— Ὅταν μπορέσω...

Στὶ 19 Σεπτεμβρίου τοῦ 1510 βγάλανε τὶς σκαλωσιές. Μόνο οἱ μεγάλες συνθέσεις στὴ μέση τοῦ τρούλου εἶχαν ἐκτελεσθεῖ. Ἔδιναν τὴν ἐντύπωση τοῦ θείου, τοῦ τέλειου δημιουργήματος. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἔγραφε στὸν ἀδελφό του: «Ὁ πάπας εἶναι πολὺ εὐχαριστημένος μὲ τὴ δουλειά μου. Ἔχω ὅμως καὶ ἔργα ποὺ δὲν πάνε καλὰ καὶ σ' αὐτὸ φταίει, νομίζω, ἡ ἀκατάλληλη γιὰ τέχνη ἐποχή, στὴν ὁποία ζοῦμε...»

Ὁ Μπραμάντε καὶ ἄλλοι ἀντίπαλοί του, ποὺ ἔκαναν αὐστηρὴ κριτική, ὁ πάπας ὡστόσο δεν συμφωνοῦσε καὶ ξανάστειλε τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελο νὰ περάσει ἄλλα δυὸ χρόνια πάνω στὶς σκαλωσιές, στὶς Σιβύλλες καὶ στοὺς Προφῆτες του. Τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1512 τὸ ἔργο τέλειωσε καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἦταν κατάκοπος ἀπὸ τὸ κολοσσιαῖο του ἔργο. Τόσο πολὺ εἶχε συνηθίσει νὰ εἶναι πλαγιαστός, ποὺ δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ ἐκτελέσει ἀλλοιῶς καμμιὰ του ἐργασία.

«Μ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ ποὺ κάνω, ἔγραφε, πέτσαξαν τὰ μάτια μου ἀπὸ τὶς κόγχες τους καὶ ἡ κοιλιά μου στράφηκε πρὸς τὸ σαγόνι μου καὶ ἡ γενειάδα μου πῆρε τὴν ἄγουσα πρὸς τὸν οὐρανό, ἐνῶ τὸ πρόσωπο μου πασπαλίζεται μπογιὲς πολύχρωμες. Ὅταν στέκομαι ὀρθός, δὲ νοιώθω πιὰ καλὰ γιατὶ μὲ βαστάει ἡ σκονδυλικὴ μου στήλη. Ἴσως γι' αὐτὸ καὶ νὰ μὴν εἶμαι σὲ θέση νὰ σκεφτῶ ἔξυπνα καὶ νὰ κρίνω σωστά... Ἀπὸ δῶ κι' ἐμπρός, ὑπερασπίσου ἐσύ, Τζιοβάνι, τὴ ζωγραφική μου καὶ τὴν εὐτυχία μου, γιατὶ ἐγὼ βρίσκομαι σὲ μιὰ θέση ποὺ δὲν μοῦ ταιριάζει: δὲν εἶμαι ζωγράφος».

Αὐτὸ τὸ «δὲν εἶμαι ζωγράφος» ὑπῆρξε τὸ ρεφραὶν ποὺ νανούρισε τὸν ὑπεράνθρωπο κόπο μιᾶς μεγαλοφυοῦς ἀνθρώπινης δημιουργίας.

ΜΕΤΑΦΡ.: ΔΙΔΩΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΜΙΧΑΗΛ ΑΓΓΕΛΟΥ ΜΠΟΥΟΝΑΡΟΤΙ: «Αἰχμάλωτος» (Λεπτομέρεια). Ἀπὸ τὸ μνημεῖο τοῦ πάπα Ἰούλιου 2ου.